

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Közzesvártt, 1894. Augusztus 2.

31. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési-ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintve
küldendők: Külmagyarutca 9. sz.

Az egyházkerületi Papi Értekezéslet.

Izokrátésról, a görög szónokról mondják, hogy mikor nagyon fontos következményű beszédek akart mondani, rendesen nyolc-tíz évig is készült, míg előállott velök. Nekem is körülbelől még hallgatni kellene, és gondolkozni és mérlegelni az egyházkerületi Papi Értekezéslet jelentőségét és fontosságát, mielőtt abba kezdenék, hogy róla valamit szóljak. De valami ellenállhatatlan delejfolyam ragad most magával engem, mely megreszketteti tollamat, és arra késztet, hogy felzaklatni akarjam azt a szellemet, mely behatol mindenfelé, lébilincsel mindenkit és ellenállhatatlan vágyat kelt, hogy szolgálatába lépünk mindnyájan.

Odysseusról írja Homerosz, hogy mily epesztő vágygyal tekintett a messze távolba, hol reményeit, eszményeit hitte megvalósulni. Már rég idő óta voltam én is ebben a helyzetben, hogy oly nagyon vártam ez intézménynek életre keltét, mely az erdélyi egyházkerület esze járásának és szíve lüktetésének módjait, s így egyházi gondolat- és érzés-világát, egy szóval, jellemét fejezze ki; tehát, munkálását a kötelességeknek, nyilvánulását az egyház szeretetének, és a hozzá való hű ragaszkodásnak. Sokat, nagyon sokat hiszek és remélek én tehát ez Értekezéslet felől most, hogy a napokban szerencsésen megtette legelső és nem éppen a legkisebb fontosságú lépését és ekképpen reményt keltett a szebb, a jobb idők bekövetkezése iránt.

Most már körülbelől elmondhatjuk, hogy a mely intézménynek eszméjeért elkötelezve voltunk, azt megalkottuk, életre hívtuk. Szükségünk volt rá, tehát megteremtettük. Ha áll az, hogy igazság csak az lehet, a mi, mint ilyen, a köztudatba átmegy, akkor ez intézmény jelentősége nagy igazsággal ér fel, mert életrevalóságát a multak oly sok közmegegyezése szentesítette; tehát, éppen

ezért, biztos reménnyel is kell lennünk, hogy ez az intézmény önmagában fogja mindig rejteni a tevékenységnek legbiztosabb rugóit.

Nem is lehetett volna az, hogy meg ne alakuljon ez az Értekezéslet. Hiszen, ez a mi gondolatunk világából fakadt ki, mi értettük legjobban, és így tán mi szerettük is a legjobban. Oly közel állott ez mihozzánk, hogy csaknem éreztük eszméjének üdeségét, egész frissességét, és láttuk rajta azt a színt, mely az eredetiségnek, az el nem kopottságnak koloritja. Tán, hogy ily közel állott hozzánk, volt lehetséges, hogy mióta eszméje felvettetett, soha sem aludott ki, hanem mindig éltetett, mindig összeköttetésben maradt a mi jobb reményünk várásával. Vajjon, a gyertya is, mely esténként asztalunkon ég, nem azért világít-e jobban nekünk, mert közel van hozzánk, mint az álló csillag, mely nagy égi test, de nagyon messze van tőlünk?

Az egy percig sem volt baj, hogy néha úgy tünt fel ez Értekezéslet, mint egy-egy messziségben tündöklő csillag, mint egy-egy távoli pásztor-tűz. Hiszen, semmit sem lehet rögtönözni, sem egyént, sem intézményt, mert azok hosszasan alakulnak ki rendesen. Ugyis élt bennünk az a hit, az a tudat, hogy ez valamikor össze fog minket kapcsolni, mert közös vágyakért, közös célokért propagál bennünk el nem muló, erős lelkesedést. A hosszú idő nagyon alkalmas volt arra, hogy kifejtse a lényeges kelléket, azt, hogy működni, legyen képes ez Értekezéslet, hogy legyen meg benne a ható, a működhető erő. És ez sem kicsinylendő, sőt nagyon is sokra becsülendő eredmény: mit érne a világ összes lokomotivja mozgató erő hiányában!

Ha a tudósok a gyémántot jegecesedett szénnek nevezik, mi ilyen kijegecesedett társadalmi életnek nevezhetnők az egyházat, melynek egy-egy ilyen intézményében az egész élet lehet felismerni gyémánt kiadásban. És mert ez így van,

melyet nem tagadhat senki sem, ezért beláthatatlan, és jóra váló események mellett ezért, nagy fontosságú az egyházkerületi Értekezlet eszméje. Én hiszem, és azt tartom, hogy mindenkinek hinni kell, hogy ez az intézmény lesz az az elektrófor, mely hordozni fogja egész kerületünk szellemének nyilvánulását; mely eszközölni fogja minden egyes tagja életének mozgását; hogy ha ez most csak egy csermely, de mind szélesebb és szélesebb mederben futja majd idővel hatalmas pályáját, mert szünetlenül, mert feltartóztatás nélkül fog előre törni, előrehaladni, és minden akadályon győzedelmeskedni.

Ez az Értekezlet a jövő papjai feladata megkönnyebbitését fogja eszközölni, azt a feladatot, melyet a keresztyénség a világba lépése alkalmával e világ meghódítását illetőleg tett meg; eszközölni fogja, illetőleg, kell ezt tennie, mert az az átalakítás, ha akkor tökéletes volt is, de nem volt végleges, mert azt mindig folytatni kell. Nagyszerű vonás lehet az, midőn egy pap hivatásának folytatására szent fogadást tesz az örök istennek, de ki tagadná, hogy óriás a papi feladat a mai világban, midőn már nem elég, azt mondani: higgyetek, mert meg van írva! Ez az Értekezlet fog ott állani, minden pap oldala mellett, mint a melyben fog gyökerezni ereje, mert ha ennek célja és eszméje megvalósul, ez fog varázst adni a léleknek, ruganyosságot a szellemnek, és magasztos gondolatokat a törpe fogalmak helyett.

Ez Értekezlet egy szociális nagyhatalom leend, mely azt az eszmét fogja megvalósítani, hogy szociális természete van még az erkölcsnek is, mert mindent csak együtt, csak egyesült erővel lehet véghez vinni, és nem úgy, mint Keresztelő János, mert ma már egyáltalában nem vonulhatunk el a pusztába, mivel akkor az élet és társadalom kerekai keresztül robognak rajtunk, és minket eltipornak. A jégmező egyes részei mindig a jég-tömeg irányában mozognak; ez Értekezlet is arra leend elhivatva, hogy magával ragadjon mindenkit, belevigyen áramlatába minden egyest, még azokat is, kiknek végzetük, mindig lenni a földön járni, kiknek nem adatott meg az az isteni adomány, hogy szárnyakat öltve, az eszményi világig emelkedjenek.

Nagy, óriás feladat vár ez Értekezletre. Hogy társadalmi tényező legyen és jobb és különb, mint az olyan egyesületek, melyeknek csak jelszavuk nagyhangú és sallangos, de bensejükben nincs meg az a fentartó ethosz, mely nélkül csak

imbolyognak, várva a pillanatot, midőn még ezt sem fogják tenni. Hogy igyekezzék, megoldani, és ha az életből azok megoldását eltanulta, igyekezzék, a gyakorlatba átvinni azoknak a társadalmi problémáknak megoldását, melyeket csak egy alapon lehet a legkönnyebben, a legérthetőbben eszközölni: a keresztyén protestáns vallásos társadalom alapján. Ma vallási dekadence van, vissza kell állítani ezeket az örök eszményeket, mert még az elnyomottaknál is a fölemelő viaszgatalás eszménye a vallás, és ama vallási alapelvek útján kell megvalósítani a társadalom újjászületését. Ha lesz az Értekezletnek csak egy parányi impregnáló hatása, és ki tagadná el, hogy lesz: akkor olyan lesz mind az, a mivel érintkezésbe jön, mint a Moore által említett, rózsailattal telített edény, melynek még legkisebb cserépdarabján is érezhető volt a rózsá-illat, mikor az edény már régen összetört. A vallásos szociális eszméknek ama terjesztését kell hogy munkálja az Értekezlet, melyekből kiárad az a fény, melyre legnagyobb szükség van; melyek magukban birnak olyan hatásokat, hogy rabul ejtik az ember egész gondolat és érzés-világát. A régi görög világban sem tudták másképpen elképzelni a társadalmat, míg az erkölcsök megmételvezve nem voltak, mint a vallásos jámborság alapján, mely mindent átölelő karjaival összetartotta a kicsiny görög államokat, nagy tettekre lelkesítette őket, és egy nemzetet teremtett a szétváló, csak önmagukban élő elemekből. Pedig e világban az ő fogalmaik szerinti vallás kifelé nyilvánulásaiban még nem rejlett egyéb annál, a mi a tevékenységnek csak némely rugóit hordozta magában: az egyenes-lelkűség, a tisztánlátás, a szívósság, az akarat-erő. Akkor a vallás még nem volt a legnagyobb lelkesítő hatalom arra a harcra, melyet az eszmékért való küzdésnek nevezhetünk. Mily megragadó, bűvös kép is lehetne az, ha ez Értekezlet vissza varázsolná a kháldeai pásztorok rég mult idejét, kik nem érték be a kenyérral és vízzel való megelégtetéssel! Ha olyanná tudná tenni erdélyi hazarészünknek egész prot. világát, hogy az olyan legyen, mint egy nagy-szerű óramű, melynek egyes kerekai, egyes részei mind mozognának tetszés szerint, de egy dologban valamennyien megegyeznének, hogy mint az óra mindig egyet, t. i. az időt mutatja, úgy ezek is azt a mély vallásos szellemet tárnák fel, mely minden cselekvésnek alapindoka legyen!

És szóljak-e arról, hogy ez az Értekezlet tán senkinek sem fog annyi hasznára válni, mint éppen

nekünk, papoknak? Ha van tán valaki közöttünk, kinek világa nem az áspirációk világa, mint fogja majd az ilyet az a szellemi levegő éltetni, mely intenzívebb hatása, mint a külső világ levegőjében az oxigén! Mint ragad meg majd ez Értekezlet értelmi levegője mindnyájunkat, hogy egyen-egyen ugyanazt érezzük, és mindannyian arról legyünk meggyőződve, hogy csak annyit érünk, a mennyire nemesebb dolgokért hevülni, képesek vagyunk. A tetterős lélek a legszebb jelenség a világban: ez az Értekezlet majd munkát és fejevert fog adni mindnyájunk kezébe, melyekkel a végtelenségbe törjünk be, mint az ó-kori költők fántáziája által a poézis legnemesebb hőségévé varázsolt Nagy Sándor herósi alakja. És ez az Értekezlet fogja bennünk a leghatalmasabban felébreszteni azt az erős meggyőződést, hogy jövőnk van, a legszebb, a legnagyobb jövőnk; fel fogja ébreszteni, hogy ez a hit uralma alá kerítsen mindnyájunkat és erejével még erősebbé tegyen valamennyiünket. A jövő meg fogja mutatni, és biztosan fogja megmutatni, hogy alig lesz valami éppen a benne rejtő társulási szellemnél fogva, a mi inkább válhatik törekvőseink emeltyüjévé, munkánk biztos sikerének arkhimedesi sarkpontjává, mint éppen ez az Értekezlet.

Csak munkálkodnunk kell ez intézményért. Csak lelkesednünk kell céljaiért, és kényelmünket feláldozni, hogy az eszmék, melyeket ez felszínre vet, a megállapodások, melyek itt programul tűzetnek ki, az elkötelezések, melyek feladatunkká tétetnek: vérébe menjenek át egész anyaszentegyházunk organizmusának. Csak így tudjuk a saját magunk kötelességeit is teljesíteni az isten országa terjesztése körül. Ki fáradhat el könnyebben, mint az isten szolgája, a pap? Ki felelheti el hivatását kimagyarázhatóbb természetességgel, mint a pap? És mi oly hamar lehetünk a magunk gyöngeségeink védőjévé, és e gyöngeségeknek oly megdöbbenően jó címetek tudunk adni a legédesebb, a legcsábosabb, a legigazabbnak tetsző szavakkal. Ha előttünk lesz egy eszmény, melyet olyan intézmény fog ápolni, erőssé tenni, mint az Egyházkerületi Értekezlet, mindig lesz egy érthető célunk, egy lelkesítő talány-fejtőnk és akkor küzdeni, törekedni fogunk előre, és ez is gyönyör, ez is élvezet leend.

Az Egyházkerületi Értekezlet által leszünk mindnyájan olyan munkások, kiket legjobban szeretnek, mert a közjónak előmozdítói leszünk. Sivar, eszményekben is szegény a mi korunk, de

ilyennek maradnia, nem szabad. Nemes eszményeknek kell lenni mi előttünk, protestáns papok előtt. Ezekért munkálkodjunk minden időben. Mert csak így érzük el a társadalmi egység legszentebb, legnemesebb varázsának eszményét, az igaz nemzeti egység alapján. Az egyiptominak negyvenkét parancsa volt, melyet teljesítenie kellett: mi mindig elvégezzük munkánk egy java részét, ha amaz egyet fogjuk örökké szem előtt tartani.

Soká éljen és virágozzék az Egyházkerületi Papi Értekezlet!

Specialitas ecclesiastica.

Nem mondhatjuk, hogy törvénytörő-világban élünk, mert a korszellem által vezetett haladás, idő rendjén, odáig juttatott, hogy manapság nem vagyunk csupán a régi idők porlepte foliánsaira szorulva, s ma már a Tripartitum, Appellatak, Compillatak mellett annyi újnál-újabb törvényünk van, hogy bármely kérdésnél is törvényesség, dolgában könnyen el tudunk igazodni. Egyházunk alkotmányos szervezete annyira biztosítva van félreérthetetlen, tiszta törvényekkel, s a paragrafusokban autonom jogaink oly hiven kifejezve, mintha azok mintegy kézzelfoghatólag volnának előnkbe jegecítve. A püspöktől az utolsó kántorig, a főgondnoktól le a harangozóig minden állás hatásköre, s azon állásnak betöltési módja törvénynyel van körülírva. Az egyháztest minden szervét, az utolsó ízig az alkotmányosság szelleme által melegítik föl és hozzák működésbe törvényeink. Azok a görbe paragrafusok mind megannyi félremozdíthatatlan erődök az autonomia mellett az abszolutizmus ellen. S ez így van jól, mert ha a Phaeton szekere azért perzselt, hogy nem birt a gyeplőkkel, ez még csak tűrhető; de ha azért perzselt volna, mert nagyon is birván a gyeplőkkel, éppen vezetve vezetni vala oda, a hol perzselhet: ez már sokkal nehezebben lett volna eltűrhető.

Egyházalkotmányunk keretébe kiszabott hatáskörrel van beillesztve minden közeg, mely valami szerepet vinni, van hivatva. Világosan szóló törvény körvonalozza az egyházkerületi, az egyházmegyei és ekklesiásiai hatóságok jogait és kötelességeit; mindenik előtt ki van mutatva a tér, hogy meddig mehet el intézkedéseiben, s meghuzva a határvonal, melyen ha túl lépik, jogsértést követ el. Természetesen, a főhatóságtól lefelé mind kisebbeknek a jogkörök, de autonomiája a legkisebb ekklesiásnak is éppen úgy meg van őrizve a törvény által, mint a legnagyobbaknak. Az autonomiának ezen épségben tartása adja meg azt az egészséges lüktetést, mely nélkül az alkotmány szervezete életképes nem volna.

A dolog természete szerint, más jogköre van az egyházkerületi Igazgató-Tanácsnak és egészen más az egyházmegyei tanácsnak. Ezen utóbbi az előbbivel nem koordinált, hanem szubordinált viszonyban áll. Az előbbire nézve az egyházi törvény 91-ik szakaszában, «i és l» betűk alatt nyomára lehet akadni a kinevezési jognak is, de az utóbbira nézve semmiféle szakaszban sem. Ebből világosan definiálható, hogy az egyházmegyei tanács csak

alantas igazgatási szerv, de nem kinevezési joggal felruházott hatalom. Ezt azért hangoztatjuk oly határozottan, mert fölvelt tárgyunknál elvi álláspontunk súlya éppen erre esik.

És itt, ha a kinevezést a választással szembe állítjuk, az alkotmányosság szemüvegén nézve, éles ellentétben áll a kettő egymással, főleg ott, hol a választás gyakorlása autonómikus jog, a kinevezés joga pedig annak kezében, a ki azt gyakorolta, nincsen meg. A kebli gondnokok nem kinevezés, hanem választás tárgyai, s ez a választás minden ekkleziának autonómikus joga.

Ez így is van minden ekkleziánkban. Ezt így diktálja a törvény, és így tartja fenn a gyakorlat. A gondnok mellett a pap, presbiterium és ekkleziái gyűlés mind megannyi faktorok az ügyek intézésére. Szóval, van kéz elég, a mely vigye a kebli ügyek igazgatását. Ezért mondhatja el a pap is, s a gondnok is, hogy ő nincs egyedül, és ezért van az is, hogy terhük könnyű és igájuk gyönyörűség. Noha a papra több vár, mint a gondnokra, mert ő a vezető, ő az anyagi és szellemi érdekek mozgatója, ő kell, hogy előljárjon a munkában, mint Nehémias, és világítson, lángholjon, mint Ilyés; de ez mind oly magasztos, mind oly szép, hogy a «könnyű» és «gyönyörűség» fonségébe emelkedik ez a «teher», ez az «iga».

Voltaképpen tehát minden kicsiny ekkleziában két gondnok van, mert a pap hivatala szerint első domesticus curator is mindenütt. E kettőhez egy harmadiknak, az úgynevezett «domesticus inspector curator»-nak hozzáadását törvényeinkben nem találjuk fel. Főleg újabb törvényünk még csak említésképpen sem szól ilyesféle inspektor kurátorról, annál kevésbbé az ilyenek kinevezéséről; pláne, hogy valamelyik egyházmegyei tanács nevezgessen ki kurátorokat, erre példa nincsen. A kinevezést maga az egyházkerület sem gyakorolja, hanem választással tölteti be az egyes állásokat. Az egyházi törvény nem is lenne alkotmányosnak nevezhető, ha olyasmit engedne meg, hogy egyes egyházainak, mint keblére szorított gyermekeinek, autonóm jogán csorbát lehessen ütni holmi inspektorok kinevezésével.

Vannak a nagyobb, főleg a püspöki vizsgálat alatt álló egyházakban a mai elnevezés szerint főgondnokok, de ezek sem kinevezéssel jutnak dignitásukba, hanem az egyházkerületi közgyűlés választja őket.

A régi időből, a mikor a törvény is inkább hangoztatta az «inspector curator»-t, találunk erre vonatkozó némi följegyzést is; jelesen, 1808. június 19-én a «közönséges zsinat által is 4. sz. a. elfogadtatott»:

«A városi, vagy más ekkleziákban is, melyeknek nevezetes fundusai vannak, a számadó curatoron kívül, domesticus inspector curatornak is kellek lenni. (Stb.) A falusi gyengébb ekkleziákban pedig csak egy curator lévén, annak kell vinni mind a perceptiot, mind az erogatiot közönségesen mindenütt, a helybeli tiszteletes papnak vigyázása, és mintegy controllorsága mellett. A falusi ekkleziákban a fundusoknak akármi különbsége mellett is, ugyanazon egy instructio szolgálhat.»

Ime, akkor is, mikor az «inspector curator» inkább divatban volt, a kisebb falusi egyházakra nem volt kiterjesztve ez az intézmény. Azóta 86 esztendő telt el; sok avult intézményt ledöntögetett a haladó kor újítá-

sokat parancsoló szelleme. Új törvények, új intézmények állottak a régié helyébe. A viszonyok is egészen mások, mint régente. Ma már kisebb falusi ekkleziánál «inspector curator» nem is fordul elő, csak a marosi egyházmegyében, s az is az egyházmegyei tanács kinevezésével.

S ha már in marusiensi, a «piros párizs» hazájában, az egyházalkotmány fája ilyen gyümölcsöt termett, ezt bizvást lehet speciálitásnak nevezni.

Az egyházmegyéből.

I.

Egy nagyobb szabásu lelkészi értekezlet.

Kissé megkésve ugyan, de talán nem lesz érdektelen e lapok olvasói előtt, ha röviden tudósítak azon nagyobb szabásu lelkészi értekezlet felől, melyet a szatmári ref. egyházmegye lelkészei tartottak jul. 5-ikén az óvári fürdőben. Az értekezlet tárgysorozata előre volt hirdetve a megyei lapokban s meg lettek arra hiva a szomszéd egyházmegyék lelkészei, világi részről több tekintélyes birtokos, sőt küldöttségileg főt. Kiss Áron püspökünk is. Így történt, hogy szeretett püspökünket több, mint száz lelkész várta a kitűzött órában a fellobogózott csinos fürdőtelepen. Négy egyházmegyéből jöttek össze a lelkészek és pedig többnyire családjakkal együtt, mert a program szerint, este 6 órakor táncvigalom vette kezdetét. Világi előkelő férfiak, mint dr. Farkas Antal, egyh. ker. főjegyző, Luby Géza, orsz. képviselő, és mások vettek részt ez összejövetelen.

Az értekezlet d. e. 10 órakor vette kezdetét a fürdő nagy termében. Elnök Szilágyi József (Sályi) nyitotta azt meg, 42 éves lelkészi pályájának tapasztalatain átszűrte s az egyház javán még mindig ifjúi hévvel csüngő lelkese-dést árasztó beszédével. Majd Béltékly Albert, a tiszavidéki kör elnöke üdvözölte röviden az értekezlet tagjait, mire a tárgysorozat felvételét. Elsőben a körök által már tárgyal javaslatok vétettek fel s nevezetesen Biky Károly azon idítványa: minden kebelkeli lelkész írja meg saját életiratát s azt vezesse be egyháza jegyzőkönyvébe, egy példányban pedig küldje be az egyházmegye levéltárába, hogy ezen adatok felhasználhatók legyenek az egyházmegye történetének megírásánál. Ez indítvány, többek hozzászólása után, elfogadtatott.

Következett a lelkészi kongrua. Előadó Göncy Sándor (Tyukod). Kimerítő eszmecsere után, az előadó javaslata némi változtatással elfogadtatott. E szerint, az egyházmegye útján felterjesztetik a kongrua-rendezés javaslata a kerületre, memorandum alakjában.

Ekkor jött a hír a püspök úr érkezéséről. A fürdő kapujánál az óvári lelkész fogadta az ősz főpásztort a presbiterium élén. Ugyanott a fürdőtulajdonos ifju szép leánya Bányász Ilona, diszes virágcsokrot nyujtott át az érkezőnek, csinos beszéd kíséretében. A főépület előtt Szarka Boldizsár, esperes, fogadta a szeretett püspököt, a lelkészi kar élén. Mindenik beszédre meghatva válaszolt az ősz püspök. «Visszajöttem, ugymond, mint a vándormadár ősi fészkeembe. Itt találom azokat, kiket elhagytam, de a kikhez ma is a szív szeretete kapcsol. Feledhetném-e ősi megyémet, hol életem legjavát leéltem? Feledhetném-e azokat, kikkel ma is testvérnek érzem magamat?» Bizony, sok szem nedvesedett meg a visszaemlékezések hatása alatt!

Az értekezlet termében elfoglalta a püspök számára fentartott helyet s a tárgyalás ismét kezdetét vette.

Kiss Lajos (Csaholc) előadta «belmissziói teendők» cím alatt a lelkipásztor teendőit az egyház-társadalomban. Ismétlő iskoláztatás, ifjúsági egyesület, gyermek-istentisztelet, társadalmi intézmények, lelkészi látogatás a családokban, s több efféle teendőt sorolt fel tizenhat pontban, s ezek hosszas eszmecserére szolgáltatott alkalmat. Az előadónak végül jkvi elismerést szavazott az értekezlet; munkálata a «Szatmári Hírlap»-ban fog kiadatni.

F. Varga Lajos (Majtis) előadta a »Szatmári prot. irodalmi kör« ez idő szerinti állását. Ezen irodalmi kört a szatmári és n.-bányai egyházmegyék lelkészei alapították több előkelő világi férfitársul s a szatmári ref. főgimnázium tanáraival együtt. Van a körnek egy közlönye, a «Szatmári Hírlap». Ennek irányát kifogásolta előadó, valamint azt, hogy a kör nem tölti be alapszabály szerinti hivatását. Fölkérendőnek tartja a választmányt, hogy irodalmi körünket nagyobb tevékenységre serkentse. Az előadó kritikája hosszúságos és heves vitát provokált, mely után elnök, az idő előre haladván, megszakította a tárgyalás folyamatát.

A fürdő piacán leveles sátor alatt volt fölterítve a közebed 150 teritékkel, de biz azt gyorsan pótolni kellett több asztallal. Hölgyek 60-an vettek részt az ebéden. Félköszöntőkben nem volt hiány.

A komoly munka is tovább folyt azonban. Tárgyalta az értekezlet délután az orsz. lelkészi gyámintézet alapszabályait F. Varga Lajos és társai, mint bizottság, által benyújtott javaslat alapján, melyet az értekezlet magáévá tett. E szerint, a szatmári egyházmegye nem hajlandó, belépni az országos gyámintézetbe, tőkéjéről nem mond le s ha gyámintézete a tagdíjakat, az egyházak évi járulékát s az aránylagos segélyt megnyeri, minden özvegynek képes lesz azonnal évi 300 frt. segélyt nyújtani. Oly előny, a mit az orsz. intézet tíz év múlva sem adhat meg.

Kimondatott végül, hogy értekezleteink ezentul istentisztelettel kezdődjenek.

Ennyit kívántam e b. lapokban közzé tenni most, midőn az erdélyrészi kerületi értekezlet is küszöbön áll.

Szatmári.

II.

Papi Értekezlet.

Régóta olvasgatom egyházi lapjainkban a Papi Értekezleteknek az evangéliomi életre gyakorolt jótékony, üdvös hatását. Mostanig ezen igazságról meggyőződni, nem volt szerencsém. Június 21-én udvarhelyi fiókkörünk Bikafalván tartotta meg összejövetelét, a helybeli lelkész, Bedő András szíves meghívása folytán. Örömmel siettem magam is oda, a kitűzött időre, s szent ügyünk iránt némi aggodalommal eltelve, vártam az eredményt: vajjon, e szorgos dolog időn, e meglehetősen közönyösnek hirdetett nép körében, mire tudunk menni; vajjon, legalább sikerül-e egy alvó szikrát fölébreszteni? Istené legyen érette a dicsőség, ki az evangéliom égi erejével megajándékozott, az elért eredmény egészen meglepett

Először is, tizedfél órakor a hivek és a tagok szép számú részvéte mellett, a templomba mentünk, mely ügyesen feldíszített környezetével, csinos belső felszerelésével, eleve jó hatást gyakorolt mindnyájunkra. Lőrinci József tartott egy

a nép felfogásához alkalmazott, helyesen szerkesztett beszédet. Buzgó előadásával mind végig lekötve tartotta hallgatói figyelmét. Jó húrokat pengetett, szavai nem hangzottak elnyomtanul.

A templomozás után Veres Ferenc buzgó, lelkes elnökünk mondá el a hiveknek odamenetelünk célját; szíves üdvözlés után kéré, buzdítá, hogy az igaz, élő vallásosság buzgó követői legyenek mindig és minden körülmények között.

Folytatása az iskola-teremben következett, hová a hivek közül is sokan eljöttek. Ott volt úgy a templomban, mint itt tek. Máté Pál, helybeli földbirtokos. Elnök aa. megnyitó beszédében rámutatott a papság mai helyzetére, s a végén azon reményének adott kifejezést, hogy mindig önzetlen, becsülettel, önfeláldozással folytatott munkája, fáradozása, tán idővel külsőleg is némi elismerésben fog részesülni.

A tárgysorozat változtatás nélkül elfogadtatván, elnök bejelenti, hogy Orbán Mihály, szász-városi kollegiumi senior, rendes tag, évenként felajánlott 5 forintját, kizárólag az udvarhelyi fiókkörnek adja, a kör által meghatározott célra. Ezen örömdetes kijelentés után, nyomban megindult az eszmecsere, hováfordítása iránt. A javaslatok közül az értekezlet leginkább azon indítvány felé hajlott, hogy legalább részben, a protestáns irodalmi társaság népies kiadványai közül vásároltassék meg egy bizonyos számú példány, mint a melyekkel célunkat, a Papi Értekezleteken, különböző helyeken való megjelenés alkalmával is munkálhatjuk. Mindazonáltal, az elnökkel élén, egy négy tagu bizottságot küldött ki az Értekezlet, hogy az behatóbb megfontolás és figyelmesebb körülmények után, egy újabb befizetett 5 forint hová fordítása iránt is intézkedjék, s esetleg a népies iratoknak más úton való terjesztése érdekében javaslatot tegyen.

Ezután, Karácson Sándor, m.-dályai lelkész aa. felolvasásában rámutatott a papi munkálkodás csekély és a legtöbbször kétes eredményére a tanítóéval szemben. Ezen baj egyik gyógyító szereként ajánlja az olvasás megkedveltetését mint a mely után a prédikáció meghallgatása iránt is nagyobb vágy ébredne; különösen felhívja a figyelmet Benedek Elek meséire. A maga nemében, a felolvasó intencióját mindenki, helyeselte. És az ebből megindult eszmecsere közben, szóba jött az iskolai könyvtárak szükségessége, felállítása, gyarapítási módja, nép-könyvtárrá fejlődés lehetősége. Ajánlottak még pl. Böngérfi magyar történelmi füzetei, természetesen, a protestáns irodalmi társaság népies kiadványai első sorban, sat. Szóba jött az említett közöny felébresztésénél a vallás-tanításnak lelkész által vezetése az iskolában, az ifjúság körében. Oly érdekes és a bajokat önzetlenül orvosolni akaró beszélgetés fejlődött ki, hogy egyszer tek. Máté Pál urat látjuk felemelkedni, ki készséggel ajánl fel hasznos olvasmányok beszerzésére 5 forintot. Ime, az evangéliom éltető vizének kiapadhatatlan forrása. Bebizonyult itt is, csak munkálkodjunk hiven a reánk bizottakban, világi férfaink, mint hű segítő társak, készek, mellénk állani, hogy bizonyosságot tegyünk a Jézus Krisztus hatalmáról. Bizony, ha valaha, úgy ma szükség van erre, mert hiveinket az egyházhoz csak úgy kapcsolhatjuk.

Tárgysorozat rendjén, Toró Dénes, szt.-lászlói lelkész olvasta fel azon bírálatot, melyet Bedő Ferenc bíráló társával szerkesztettek, Kovács Sándor telekfalvi lelkész iskolás gyermekek számára szerkesztett egy heti reggeli és estéli imáira. A bírálók csaknem minden lényegesebb megjegyzés nélkül ajánlják elfogadásra. Kitérő éljenzés következett erre. Mindnyájan őszintén köszöntöttük az évei számát tekintve,

idős, (tavaly ülte meg 50 éves papi jubileumát) de testileg még élénk, lelkileg pedig éppen ifju, kedves Kovács bácsinkat. Isten még sokáig éltesse, hogy minket, ifjakat is sokszor buzdíthasson csodálatra méltó lelkesedésével és meg is szégyeníthessen.

Szegénységünket érezve, már-már elhatároztuk, hogy ezen gyermek-imák küldessenek meg minden köri iskolaszék elnökének, lemásoltatás végett, hogy ezután minden iskolában naponkint ebből imádkozzanak. Ujból Máté Pál úr őszinte, nemes érdeklődése mentett meg sokunkat a másolás nehéz munkájától s tette lehetővé, hogy még szélesebb körben is megismerjék e figyelemre méltó kezdeményezést, mely az általános értekezleten való felolvasásra is ajánlatik. Ő ugyanis felajánlá, hogy a nevezett imákat, kivánt számú példányban, kinyomatja s jelenté, hogy az értekezletnek ezután rendes tagja kíván lenni. Ha minden községben, hol megjelenünk, csak egy ilyen tagot nyerhetnénk, nem lenne okunk, sokat panaszkodni munkánk sikertelenségén.

Az indítványok és felvetett tárgyak során, Menyhárt András, esperes aa. hozta javaslatba, hogy az értekezlet Bartha Béla «Őrálló» c. jelesen szerkesztett, a protestáns érdekeket egyedül önzetlenül szolgáló lapot vegye anyagi

és erkölcsi támogatásába. A ki teheti, még eddigi lapja elhagyásával is rendelje meg s terjesztésében, a hol lehet, fejtse ki buzgóságát. Az értekezlet ezen ajánlatszerű indítványt magáévá teszi és kimondja, hogy a nevezett lap érdekében lehetőleg mindent megtesz.

Szóba jöttek aztán a gyermek-isten-tiszteletek, az ifjuság vallásos oktatása, estéli felolvasások télen. Menyhárt András buzgó esperesünken kívül, ki mindenben jó példával jár előttünk, hozzá szóltak e tárgyakhoz többen, elmondották saját szerzett tapasztalataikat, fontolgattuk a lehetőségeket. Az értekezlet ezeket is, mint a belmisszióknak legfontosabb tereit, tagtársainak és mindenkinek, a körülmények figyelembe vételével, melegen ajánlja.

Ekkor az idő már két óra felé járt. Többen a földi eledelt kezdék emlegetni. Mire nyomban meg is történt a jövő őszi értekezleten való közreműködésre az ajánlkozás.

S miután mátsfalvi lelkészársunk meghívása örömmel vétetett tudomásul, ebédre mentünk, helybeli pap aa. vendégszerető házához, hol az esteli órákig tartott a hasznos és barátságos összejövetel.

Lajos János,
bögözi év. ref. pap.

TÁRCA.

Befejező irodalmi harc.

(Részlet szerzőnek «Gályákra Hurcolt Magyar Protestáns Papok» című sajtó alá rendezett munkájából.)

A pozsonyi törvényszék eljárása, mely ártatlanul annyi papot elítélt, s részint egyes várakban, részint a gályákon végpusztulásig sanyargatott, irodalmi téren sem maradhatott megvitatás nélkül. Protestáns részről azt igyekeztek bizonyítani, hogy mindez csak vallásgyűlöletből történt; míg katolikus részről azt akarták elhíttetni a világgal, hogy a prot. papokat nem a vallásért, hanem a lázadásért büntették.

E második irodalmi harcot gróf Bethlen Miklósnak, kinek neve szintén belevonatott a perbe, egyik irata nyitotta meg. Bethlen Miklós 1675. január 4-ről keltezve, nyílt levelet intézett az elítélt papokhoz, melyben először is kijelenti, hogy nagy fájdalommal értette meg a fejedelemehez írt levelekből, hogy Wittnyédinek hozzá és Ketzterhez írt leveleit használták fel ellenük. Azután külső és belső okokból igyekszik bizonyítani, hogy ama levelek hamisan költött levelek.

Külső okok: ő sokat utazott külföldön, s ottani ismerőseivel egy levelezést állított be, melyben közvetítő Wittnyédi volt, minthogy Sopronban lakott s így a közvetítésre nagyon alkalmas helyen. Azonban, e levelezés teljesen megszűnt 1666-ban, minthogy akkor meghalt külföldi barátja Vratislav Henrich Schoellen, és ő még azon évben oly összeütközésbe jött Wittnyédivel, hogy közöttük minden összeköttetés megszakadt. De ellenfeleinek tudomása volt e levelezésről, mert Kászoni Márton, császári követ, az utolsó küldeményt Szathmárban elfogta, elolvasta, és saját címével küldötte vissza. Innen magyarázható ki, hogy ellenfelei az ő nevét keverték az ügybe. Különben, Wittnyédi már akkor meg volt halva, mikor e levelek keltezve vannak. De ha élt volna és Eperjesen lett volna 1669-ben, a keltezés idején, akkor bizonyára nem bizott volna egyszerű futárra ily fontos levelet, minthogy ugyanakkor Eperjesen voltak

az erdélyi követek, Teleki Mihály, Kapi György és Nemes János, kiktől egész biztosan elküldhette volna.

Belső okok: e hamisan költött levelek minden sora elárulja a célzatosságot. A Ketzterhez írt levél által a lutheránusokat, a hozzá írt levél által pedig a kálvínistákat akarták a birodalomból kiközösíteni. Látszik ez a levél eme szavaiból is: »És a pápista kutyákat megtanítjuk«, ezt nem írhatta egy lázadó, mert a lázadás fővezetői, Zrinyi, Frangepán, Nádasdi, stb. mind pápisták voltak, s bizonyára senki sem írta volna ezt saját fegyvertársairól. Különben is, ő ilyen levelet sem eredetiben, sem másolatban soha nem kapott, arra esküszik. S ő nemhogy buzdította volna, hanem lebeszélte volna a papokat e veszélyes vállalatról. S miért éppen a papokhoz írni? Nem jobban felhasználhatók-e ezen célra a nemesek és tisztviselők, kiknek ez inkább hivatásuk? Ő egyebütt találja meg a dolog nyitját. Meg van az írva Bársony «Egész világnak felfedett igazság» «Veritas toti mundo declarata») című könyvében, hol azt akarja bizonyítani, hogy ő felsége nem tartozik az országban megtűrni a protestánsokat. Ez a valódi ok. De ha ő, Wittnyédi és Ketzter, hárman egyértelműleg vádolnák a protestáns papokat, ez sem volna elég ok azoknak elítélésére. Ezért kéri a császárt, hogy az ártatlan papokat bocsássa szabadon, nehogy a török e zavarokat felhasználja, s egész Európára, legközelebb pedig Németországra végzetes háborút hozzon.

Katolikus részről, részben feleletképpen Bethlen Miklós nyílt levelére, 1675. március havában jelent meg Lap-santzki neve alatt, de tulajdonképpen Kellio Miklós, a kegyetlen leopoldvári jezsuita atya tollából egy irat «Rövid és igaz kivonat» címmel («Extractus brevis et verus»), mely azt akarja bizonyítani, hogy Pozsonyban a protestáns papokat nem a vallásért, hanem a lázadásért ítélték el, és hogy azokra személyenkint rábizonyított a bűnrészesség. E munkának főcélja az volt, hogy a külföld előtt bűnösöknek tüntesse fel a papokat, s minden külföldi közbelépést a papok érdekében már előre lehetetlenné tegyen. A munka ezen

célját bizonyítja azon körülmény is, hogy éppen azon hónapban jelent meg, mikor a papok gályákra hurcoltattak. E munka négy tételt foglal magában, melyeket bebizonyítani, igyekeznek.

Első tétele a munkának, hogy a lázadás a protestáns papoktól keletkezett. Ugyanis, midőn a Rákócy-család vallást változtatott és a protestáns papoktól megvonta a fizetést uradalmában 1664-ben, ezek akkora lármát csináltak, hogy még a mérsékeltbb protestánsok is megsokalták és azt mondták: «Lám, lám, hogy a papok női és leányai szében öltözködjének, mekkora zavargások keletkeznek az országban!» Midőn pedig a protestáns papok megnyerték Zrinyit s ennek közbenjárására kibékültek Rákóccal, úgy hogy ez az elvett javadalmazások kárpótlásául ezer aranyat fizetett, akkor így szólt egy előkelő kálvinista: «Ma húsz ezer kardot övezett derekára Rákóci fejedelem.»

Második tétele a munkának, hogy a lázadást a protestáns papok növelték. Midőn már megnyerték Rákóci, el kezdték Erdély boldogságát dicsérni; ajánlották, hogy a töröknek fizessenek adót és rázzák le a német jármot. Wittnyédi, lutheránus nemes, be is utazta e célból egész Felső-Magyarországot. De a dolog felfedeztetett és Wittnyédi aggodalmában hirtelen meghalt. Ekkor egy ifju, ki egy protestáns papnak volt a fia, és így Wittnyédinek minden dolgát jól tudta, visszatérvén Erdélyből, három előkelő királyi tanácsos előtt ígéretet tett, hogy elhozza Wittnyédi leveleit előbbi urától. El is hozta a Ketzerhez és Bethlen Miklós-hoz irt két levelet eredetiben, mire megkapta az előre megígért ezer aranyat. A számjegyekkel irt levelet aztán Nádasdinak egy bizalmasa fejtette meg, ki már kibékült a császárral. E leveleket a pozsonyi törvényszéken eredetiben mutatták be. A papok először kételkedtek benne, de parancsot kapván, hogy szemléljék meg, és látván rajta Wittnyédi aláírását, és pecsétjét, valódiságát tagadni, nem merték, annál kevésbé, mert a tények is megfeleltek a levelek tartalmának.

Harmadik tétele a munkának, hogy szükséges volt, törvényszék elé idézni a protestáns papokat, mert a népet ő felsége ellen lázították és fegyverezték; királyi hivatalnokokat küldetésükben megakadályoztak és megverték; a fogoly lázadókat a császári őrség kezei közül kiszabadították; a protestáns papok saját ürülekeiket adták enni a katolikus gyermekeknek; a törökökkel és ő felsége ellenségeivel leveleztek; a külföldi fejedelmekhez ő felsége ellen követeket küldöttek; fegyveresen a lázadókhöz csatlakoztak s azokat vezérelték; a törököket pénzzel buzdították segélyadásra; kilenc katolikus papot megöltek; a fileki, győri, lévai és veszprémi várakat a törököknek átadni, megkísérették; Szenicén és Turalukán a népet fellázították, kik a katolikus papot a tövisek közzé dobták s ott hengergették, míg egy protestáns pap szánalomból átlötte; gyujtogatókat küldöttek a királyi hivatalnokok házára; az oltári szentséget lábbal taposták; gyalázatos könyveket nyomtattak ő felsége ellen; a komáromi várat lerombolni akarva, nagy szélben felgyújtották a várost, mikor is kétszáz házégett le. Ezért kellett, törvényszék elé idézni őket; a törvényszék különben egyháziakból és világiakból állott, és voltak tagjaikozt protestánsok is.

Negyedik tétele a munkának, hogy a protestáns papokra törvényesen és személyenkint bizonyították a bűnrészséget a lázadásban, és ezért íteltettek el, nem pedig vallásukért. Ugyanis, három osztály van a papok között. Első osztály, kik nem várták be az ítélet kimondását, ha-

nem rögtön kegyelmet kértek és aláírták a reverszálisokat, elismerve bűnrészségüket. Második osztály, kik bevallották, hogy részt vettek ama gyalázatos munka megírásában ő felsége ellen. E két osztály csak hivatal-vesztéssel, vagy száműzetéssel bünhődött, úgy hogy mindenki csodálta a császár kegyelmét. Harmadik osztály, kik ünnepélyes gyűlésben határozták el, hogy a töröktől segítséget kérnek s öt-ezer tallért adtak is a budai vezérnek, mit 17 közülök megvallott magáról és a többiről. Ezek nyíltan mondták a törvényszék előtt, hogy többre becsülik a lázadókat, mint a törvényes királyt. Ezekkel mintegy velük született a hűtlenség, mert nagyrészt a töröknek adózó országrészhez tartoznak. Ezeket el kellett zárni, hogy ne nyissanak többé utat a töröknek a többi európai keresztyének pusztítására. Tehát, nem a vallásért, hanem az ország nyugalmaért íteltettek el a nem katolikus papok.

(Folytatása következik.)

Rákosi György.

Előfizetési felhívás.

«Egyházi szónoklattan» című, 1878-ban megjelent művet elismeréssel fogadta az akkori szakirodalom bírálata. Az akkor megjelent példányok teljesen elfogyván, most második kiadásban adom sajtó alá.

Azóta folytonos figyelemmel kísérvén az ide vonatkozó irodalmat, annak fejlődési történetét és különösen templomi szónoklásunk szükségait és feladatait, én is sokat tanultam, és még többet tapasztaltam. Ezen a téren szerzett ismereteimmel és azokból elvont tanulságaimmal tetemesen megbővítve és kiegészítve, jelen meg a második kiadás.

Éppen a legújabb napok története, s magyar protestáns egyházunknak ez által teremtett új helyzete, alig ha nem arról tesz tanubizonyságot, hogy különösen az ige hirdetés még az a hatalom, a mely kezünkben a lelkekre való hatás fegyvereül megmaradt, s a mely még sok mindent pótolhat.

Ennek a nemes célnak és nagy feladatnak akarnék, a nekem adott tehetség mértéke szerint, munkám közrebocsátása által szolgálni.

Kérem az érdeklődők szives támogatását.

Művem előfizetési ára 2 forint, a mely címre, legcélszerűbben postautalvány mellett, Sárospatakra küldendő.

Sárospatak, 1894. júl. hónap. Mitrovics Gyula,
ev. ref. hittanár, s főisk. lelkész.

Különfélék.

= **Főtiszt. Szász Domokos, püspök** aa. családját szavakban ki nem fejezhető nehéz gyász, súlyos csapás érte. Egyetlen fiának, országgyűlési képviselő, dr. Szász Károlynak közszeretben, és tiszteletben álló felesége, Vajda Ilona, életének 32-ik, boldog házassága 6-ik évében, júl. 29-én meghalt. A szép, ifju nő éppen a megszentelés idejében volt. Már biztatást nyere az urtól, hogy részese lesz azoknak a gyönyöröknek, a melyek előlegek a menyország kincseiből: anyává volt leendő. És a fájdalom megemésztették. Azokhoz tartozott, kik meghalnak, mert forrón szerettek. A váratlan szerencsétlenség széles körökben okozott megdöbbenést, mély részvétet és meg vagyunk győződve, hogy olvasóink között nincs, avagy csak egyetlen egy sincs, ki őszintén ne osztoznék a vesztés feletti fájdalomban s ne kérné a jó istent, hogy küldjön vigasztalást a sokszorosan meglátogatott és mindenkitől becsült, szeretett családnak.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Evfolyam.

Kolozsvárt, augusztus 9.

32. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Előterjesztés a közalap tőkéinek el- helyezéséről.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. a követ-
kező előterjesztést nyújtotta be Igazgató-Taná-
csunkhoz.

Méltóságos Igazgató-Tanács!

A főtiszt. kerületi közgyűlés 1892. évi 38. sz.
alatt kelt végzésével disponált vala azon 101,945
forintnyi tőke-többlet felett, mely a közalap kelet-
kezése óta végrehajtott pénzügyi miveletek ked-
vező eredményeképpen rendelkezés alá került.
Azóta alig másfél év telt el, s kiválóan szeren-
csésnek vallom magamat, konstatálhatni azt, hogy
közelebbről egybegyűlendő kerületi közgyűlésünk
azon helyzetben lesz, hogy a jelzett összegnél még
nagyobb tőke-többlet felett fog rendelkezhetni,
s ennek erejével legmagasabb rendű érdekeink
diadalát hatályos mértékben elősegítheti, és rész-
ben biztosíthatja.

Ugyanis az 1/1. és 1/2. alatt csatolt pénztári és
számvevői kimutatások tanúsítása szerint, levonva
a felmerült kiadásokat, a végrehajtott pénzügyi
miveletek végeredménye 170,000, azaz, százhetven-
ezer forint tőke-többletet tüntet fel. Végeredmény-
nek nevezem ezt azért, mert az egyházkerület
központi kezelése alatt álló összes alapokból, jel-
zálog és egyházi kölcsönökbe lett elhelyezve
1,288,083 forint, 37 kr. ingatlanokba, jószág-vásár-
lásba, építkezésekbe és telekvételekbe be lett fektetve
564,206 forint, 79 kr. s a többi értékeket:
záloglevelek, regáléváltási kötvények és járadékok
514,852 forint értékben képezik, melyek állandó
tőke-befektetés-jellegével bírnak, nincsenek nagyobb
mértvű árhullámozás esélyeinek kitéve, s így a koc-
kázat veszélyeit, mondhatni, kizárják. Végered-
ménynek nevezem a szerzett tőke-többletet azért
is, mert nem érzek magamban többé elég erőt,

továbbra is hordozni rendkívül nagy, s nem egy-
szer reám nézve csaknem elviselhetetlenné vált
súlyát azon felelősségnek, mely, a végrehajtott
pénzügyi miveletek folyamán, első sorban az én
vállaimra nehezült. Lankadó erőmet sokszor csu-
pán annak tudata elevenítette föl, hogy időmet,
s tette-készségem egész teljességét anyaszent-
egyházunknak áldozni fel, istentől rendelt, s ré-
szemről is önkint elvállalt feladatom, kötelességem.

Nem is szűnök meg, hálát adni a gondvise-
lésnek, hogy igyekezetemet sikerrel koronázta,
s egyházkerületünk a gondjaira bizott érdekek
oltárain áldozatait újra meghozhatja.

A jelzett tőke-többlet mikint való felhasz-
nálására nézve, bátor vagyok, pontokba foglalt pro-
pozícióm a következőkben megtenni.

1. Nem tagadom, sőt nyíltan bevallom, hogy
nem csak egyházkerületünknek, hanem egész egye-
temes egyházunknak, mikint azt egyetemes zsinatunk
is 1892—409 ik szám alatt kelt végzésével
kijelentette, elsőrendű szükségnek tekintvén Deb-
recenben egy bölcsészeti fakultásnak, s tanár-
képezdének, és Kolozsvárt, a tudomány-egyetem-
mel lehetőleg kapcsolatba hozandó, theologiai fa-
kultásnak megalapítása, a végrehajtott pénzügyi
miveletek nehézségei közepette, az utóbb jelzett
feladat lebegett lelkem tekintete előtt, s főleg
ezért érzem mély igazságát az apostoli szavaknak:
«Nekem az én életem sem drága, csakhogy futáso-
mat elvégezhessem, s a kitűzött célt elérhessem.»
Lesz szerencsém, a theol. fakultás felállítása, s fen-
tartása ügyében külön átiratot intézni a mélt. Igaz-
gató-Tanácsához, s így most csupán azon javaslat-
tételre szoritkozom, hogy az éppen most jelzett
átíratom, s az ahhoz csatolt költség-előírányzat
tekintetbe vételével, a nyert tőke-többletből csa-
toltassék e folyó év január 1-től számítva a fa-
kultás alapjához 120,000 forint.

2. Központi papi özvegy-árvai alapunk nö-
velését is sürgős szükségnek tekintem. Az alap-

tőke megközelíti ugyan a 100,000 forintot, s az 1892-ik év folyamán szerzett tőke-többletből is gyarapodott 5,000 frttal. A szükséglet, azonban, távolról sincs kielégítve, s a papi özvegyek és árvák sorsa szánalomra indító, dacára annak, hogy a közel mult években nem csak a központi, hanem az egyházmegyei gyámintézetek vagyona is nagymérvű emelkedést tüntet fel, s az osztalékok is folyton növekedők. Ez a kiáltó szükség szolgál indokál annak a zsinati végzésnek, melylyel konventünk útasítva lett egy egyetemes jellegű gyámintézet szervezésére. A konvent által javaslatétel végett kiküldött bizottságnak szerencsés vagyok elnöke lehetni, s örömmel jelzem, hogy a már végzett előmunkálatok a kérdés kedvező megoldására biztató kilátást nyújtanak. Addig is azonban, míg e humánus intézmény létre jöhet: nyújtsunk újra segítő jobbot papjaink özvegyeinek, s árváinak. Javasolom azért, hogy e célra fordíttassék újra 5,000 frt.

3. Ne feledkezzünk meg kerületi domesztikánk gyarapításáról sem. Meghaladja ugyan ennek alapja is immár a 100,000 forintot, s ebben is 5,000 frt. emelkedés az 1892-iki tőke-többletből jutott részébe. Szűkölködő papjaink, s tanítóink helyzete, azonban, hovatovább mind tarthatatlanabbá lesz. Az országos domesztika gyarapítására a törvényhozás által immár megszavazott, s a közel jövőben folyósítandó 100,000 frt. igaz, hogy nem csak megkésztéri a domesztika eddigi jövedelmét, sőt annál is nagyobbra fokozza a segélyezés forrásait, de azért teljességgel nem teszi feleslegessé házipénztárunk erejének növelését. Javasolom ennél fogva, utaltassék be ennek pénztárába első sorban szűkölködő papjaink segélyezésére 4,000 forint.

4. Egyházkerületünkben a közelmult években harmincöt körlelkészség lett szervezve, melyek vallásos hitünknek, s magyar fajunknak megannyi újonnan épült erősségei. Első sorban, érdekelt hivatásunk, egyházkerületünk és az egyetemes egyháznak egyesített ereje teremtette meg ezeket; s van már mindeniknek temploma, papilaka, a legtöbbnek iskolája is, s a lehetőség korlátai között a körlelkészi fizetések is, a rendes papi javadalmak nagy részével összehasonlítva, kielégítő mértékben biztosítva vannak. A legnagyobb részt szegénysorsu hivek áldozatkészsége, az alkotás létrehozásában, nem egy helyt egészen kimerült, s egyes templomok, iskolák felszerelése, a papilakoknál szükséges mellék-épületek felállítása egyházkerületünk részéről a további segélyt mellőzhetlenné teszi. A kielégítésre váró szükségletek részletes

kimutatását $\%$ alatt mellékelve, s jelezve még azt, hogy a felsorolt szükségletek fedezésével az elősorolt körlelkészségek, ha lehet e kitejézással élnem, bevégzett alkotások magaslatára emelkednek fel, javasolom, hogy másfél százalékos tőke-restitúció feltétele alatt, fordíttassék e célra 4,000 forint.

5. Egyházkerületünk kollegiumai között van egy, mely a lét legnehezebb harcát vívja: a székelyudvarhelyi. Ez is, mint a többi, nem csak felekezeti, de egyszersmint nagy nemzeti misszió teljesítésére alapított, áll fönn, s kell, hogy fennálljon a közlő második ezredévben is. Megdicsőült alapítóknak fénylő sorai hozták meg ott a közmívelődésnek ama szent oltárán, az idők rendjén, áldozataikat; de, dacára ama rendkívüli erőfeszítéseknek, melyek a legújabb időkben is annak teljes egészében föntarthatása érdekében úgy a szellemi, mint az anyagi erőgyűjtés újabb, megújabb forrásait nyitották meg ma sincs abban a helyzetben, hogy az országos törvény követelményeinek megfelelően, küldetése magaslatán fenntarthassa magát. A közoktatásügyi minisztertől ismételt ízben megintva lett, s fenyegetni kezdé az a veszély, mondhatnám, végromlás, melyet az osztályok redukciója kikerülhetetlenül maga után vonna. Helyzete a közel jövőben némileg javulni fog, mert közbejárásunk folytán, a közoktatásügyi miniszter úr, ki iránt egyházkerületünk már eddig is el nem évülő hálára van kötelezve, nem csak biztos kilátásba helyezte az állam-segélyt, de a folyó évre már megszavazott országos költségvetés rendjén évi 2,000 forint elő is van irányozva, s mihelyt a törvényszabta szerződés létre jön, folyósítva is lesz. Jelentékeny segély, de még sem elegendő arra, hogy azon intézet fennállását, fokozatos felvirulását biztosíthassa. Indokoltnak tartom ennél fogva, hogy egyházkerületünk is, melynek ez a kollegium egyik féltett, drága kincse, nyújtsa felé segítő jobbát; adjon jó példát az áldozatkészségben, azon reményben, hogy követni fogják mindazok, kik azon intézet magasrendű érdekeit szívoően hordozzák. Javasolom ennél fogva, hogy egyházkerületünk is lépjen be az áldozók soraiba, s a tőke-többletből fordíttassék e célra 3,000 forint.

6. Közelg a magyar állam ezer éves fennállásának gyönyörű innepe, s nekünk is a hazaszeretet szívünk mélyében él, bizonyítékait kell adnunk nem csak hálaadó imával, hanem marandó tettekkel is annak, hogy a nagy nemzeti innep méltó részesei igyekezzünk lenni. E bizonyítékok egyike, mert még többet is fogok iniciálni,

volna az, ha felmutatnók az egész nemzet színe előtt, a mi erdélyi evang. ref. anyaszentegyházunk fényben és árnyban egyiránt gazdag történetének képét, egybeállítatva azt azon történeti forrásokból, melyek a multból bőv mértékben maradtak fenn, s egy arra hivatott történetíró tollára várnak. Az idő rövidege miatt, azonban, ezuttal csak arra szorítkozhatunk, hogy legfőbb egy huszonöt-harminc nyomtatott ívre terjedő, egyházkerületünk történetét, megalapításától kezdve az újabb időig főbb vonalaiban feltüntető művet állítsunk elő, és pedig nem pályázati hirdetés, hanem erre alkalmas író kiválasztása, s megbízása folytán. Ha a főtiszt. kerületi közgyűlés, a miben nem kételkedem, javaslatomat határozattá emeli, kötelességemnek tartandom, a további eljárásról részletes előterjesztést tenni, s mostan propositióm csupán annyi, hogy a vállalkozó történetíró tisztelet-dijára, s a műnek a példányok eladása folytán részben visszatérülő kiadási költségeire a tőke-többletből irányoztassék elő 3000 forint.

(Vége következik.)

A mik ezután vannak.

Tudós Bonfin Antal «Decretorum, seu articulo- rum aliquot priscorum Ungariae regum. liber» (M. D. 6. V.) 12-ik lapján van «Decretum sancti Regis Ladislai». Ennek bevezetése így hangzik: «Regnante Creatore et Salvatore Domino nostro Jesu Christo, anno incarnationis eius millesimo nonagesimo secundo XIII Calend. Junii in ciuitate Zabolchii Sancta synodus habita est, praesidente christianissimo Hungarorum rege Ladislao, cum universis regni sui pontificibus et abbatibus, nec non cunctis optimatibus, cum testimonio totius cleri et populi.» Ugyanazon dekretumos könyv 22-ik lapján vannak a Kálmán király dekretumai, ekképpen bevezetve: «Placuit Regi et communi concilio, ut dotes cuiuslibet possessionis, monasteriis, seu ecclesiis a beato Stephano Rege dispositae, inconuulsae remaneant.»

E két adat elég határozott bizonyíték arra, hogy a keresztyénség kezdetén hazánkban szent zsinat, azaz, egyházi gyűlés tartatik a király elnöklése alatt, az összes főrendek részvételével, a népnél is, legalább mint tanúnak, hallgatóságnak jelenlétében, és hogy egyházat érintő határozatnak megalkotásában a király egymaga olyan fontos tényező (placuit Regi), mint a szent zsinat többi alkotó elemei együtt; továbbá, hogy ekképp az egyházi gyűlések nem a papok, nem a klérus kiváltsága, nem a püspökök monopoliuma, hanem minden renden levők alkotmányos munkássági területe, melyen közös erővel építik az új államot, s az azt fentartó új egyházat. Nincs hierarchia külön, s viszont politikai állam külön, mert szorosabb egység van a kettő között, mint ma valamely tisztán egy vallású nép kebelében a poli-

tikai és egyházi község között, hanem igenis olyan, mint a reformáció kezdetén volt ugyancsak hazánkban egy-egy tisztán kálvinista városban, a hol ugyanaz a városi, mely az egyházi előjáróság; ugyanazok ugyan egy gyűlésben tanácskoznak, s intézkednek az egyház és város ügyeiben. E körülmény ismét azt világítja meg, hogy a keresztyénség hazánkban eleinte volt csupán keresztyén katolikus, de nem római katolikus egyház; nem az, a mi ma, melyet a nemzetközi, osztatlan római kath. egyház magyarországi részének nevezhetni, hanem volt a magyar nemzet kitünő alkotmányos érzékéből sarjadzott, erős magyar nemzeti autonomikus keresztyén egyház. Ügyeinek intézésében benne vannak a világi urak, élükön a királylyal; viszont, a dolog természete szerint, főpapjai, kik magyar főúri családok gyermekei, gondolatlan sem tekintenek a hazai egyház határain túl, az állami törvényhozásban előkelő helyet foglaltak el, közöttük az elsővé tett esztergomi érsek, mint az ország primása ősidőktől fogva nagy tekintély, a mult század eleje óta pedig hercegi címmel, s ranggal felruházott. (1715: 111; 1741: 10.)

Magyarországot keresztyénné tenni, politikai szükség volt, hogy Európában államot alkotó népnél a már akkor keresztyén nyugoti népek által elismertessék és inkább túressék. De csupán a keresztyénséget felvételni, hogy megmaradhasson a nemzet, nem volt elég; hanem növelni, növeltetni is kellett azt a keresztyénség lelkében. A növelést teljesítő egyháznak adta István és több kegyes és bölcs király a nagy vagyont. És ez jól volt így és természetes.

De sem jó, sem természetes nem volt aztán az, hogy mikor a tridenti zsinat az egyházat az államon kívül helyezte, a rettenetes hatalmu pápák ereje pedig azon felül: akkor a nemzetnek vagy alkotmányos ébersége lanyhult, és nem vette észre a veszélyt, mely azon arányban növekedett feje felett az egyház felől, a melyben az távolodott nemzeti egyház mivoltától és közeledett az ultramontán katolicizmus felé; vagy ereje nem volt már akkor, az azon korbéli viszonyok között, megtenni az egyházzal szemben lehető egyetlen visszatorlást.

Majd, a mint az isteni gondviselés vezetése alatt készül a reformáció hazánkban, új magyar nemzeti egyházat alapítani, ugyanabban az időben, a mikor alkotmányos szabadságunk, nemzeti létünk, fennállásunk ellen- sége, Ausztria megkezdi beolvastzó politikáját hazánk ellen, a hierarchiát erejében meghagyni, sőt erősíteni, ezzel magához édesgetni, magának lekötelezni, az államhatalomtól természetes politika volt, hiszen, szabadság-, és alkotmány-törő törekvéseinek támaszt hazánkban azon az egyen kívül alig talált.

De, eltekintve attól, hogy a protestánsizmus a népek fejlődésére, haladására az idő próba-kövének jónak bizonyult, az ultramontán katolikus pedig vészesnek: miképpen türehet nemzeti kormány és törvényhozás a tökéletes egyenlőség és viszonyosságot megállapító törvény alkotása után félszázad mulva is még olyan kiáltó egyenlőtlenséget egyházak között, mint a milyen van hazánkban a katolikus és protestáns egyházak között; ezt, ha csak azt nem adják tudtunkra, hogy a törvényhozás és kormány jóakarátát magasabb, ellenséges hatalmak tartják megkötve, éppen magának az államnak szempontjából

nem lehet érteni, a mikor neki az egyházaknál csak az lehet irányadó, vajjon azok nemzeti és isteni missziójukat betöltik-e, ezt pedig az államnak minden egyházzal *à priori* fel kell tételeznie, a magyar államnak pedig a magyar protestáns egyházakról *à posteriori* elismernie kell.

Még kevésbé lehet, a szabadsági és egyenlőségi törekvések mostani előhaladott fokán érteni azt, hogy a közvéleményben csak annyi hullámozást, háborgást okoz egy méltatlan kiváltságosnak az a hazaáruló kijelentése, hogy ő és társai egy törvénynek engedelmessé, nem fognak; vagy az, hogy még ma is lehet az államszervezetben egy olyan monstrum, a ki óriási tekintélyre támaszkodva, joggal, sulylyal véli mondhatni az ország színe előtt, hogy ő kegyelmes lesz a nemzethez, a mely annyi javát pazarolja reá, és nem tesz óvást a modern igazak óhajta szerint megszavazott törvény ellen, a hercegprimás a polgári házasság elfogadása ellen; sőt, hogy ő a hatalmasok között is olyan kiváltságot igényel magának, melynél fogva nyilatkozata, szabályon és renden kívül, jegyzőkönyvre vétessék. Valóban, erre a merészségre az ország részéről csak egy felelet lehetett volna, vagy lehetne: nyomban, érthetően tudtára adni a nagy úrnak, és rendtársainak, hogy mint minden kiváltságok, az ő, és rendtársainak kiváltságai is ezennel megszűntek. Hogy ez nem történik, annak oka az, hogy van Magyarországon liberális fellendülés, de a tiszta demokratikus elvek még távolról sem hatották át a társadalom minden rétegét, a mi nélkül pedig egyenletes, biztos haladás nincs.

Azért, a méltó örömben is, mely a liberális kérdések legnehezebbjének óhajtott elintézéséből reánk árad, csak aggodalommal nézhetünk eléjük azoknak, a mik még ez után vannak, a mik lehetnek és a miknek lenniök kellene.

(Vége következik.)

Az egyházmegyékből.

A széki egyházmegyéből.

Egyházmegyénk a szokott helyen, Szamosujvárt, június 14-én tartotta, az egyházi és világi elem élénk részvétele mellett, tavaszi rendes közgyűlését.

A rendkívül rossz időjárás, a hosszas esőzések és folytonos zivatarok miatt, melyek abnormis fekvésű egyházmegyénk egyházi és világi képviselőinek megjelenése elé nem egy akadályt gördítettek, nem sok reménnyel néztünk e gyűlés elé; azt gondoltuk, hogy a rendes, tömeges megjelenés és a már megszokott, hatalmas élénk eszmecsere helyett, a kedvezőbb fekvő helyekről alig néhányan fogunk megjelenni, s inkább csak azért, hogy a tárgysorozat hallgatása közben, magunk is a szokatlan időjárás s annak következményei felett elmélkedjünk.

Örömmel konstatáljuk, hogy ezuttal is kellemesen csalódtunk. Az egyházi és világi elem majdnem teljes számmal jelen volt. Ott láttuk egyházmegyénk fő- és algonodnokait kivétel nélkül, ügyeink iránt a legmelegebb érdeklődést tanusítva, tárgyszerű felszólalásainkkal mindnyájunk elismerését kiviva.

Tisztelettel adózunk egyházmegyénk fő- és algonodnokainak gyűléseinken való pontos megjelenésükért s azon nemes lelkesedésért, melylyel egyházi életünk minden ágaboga iránt viseltetnek. Ugy tekintjük őket, mint jobb ke-

zünket ama nemes harcban, melyet reformált lelkészi karunk vívott, viv és vivni fog bizonyára a haza, nemzet s anyaszentegyházunk jövője érdekében.

Nem hallgathatjuk el azonban azt sem, hogy a menyire következetesek gondnokaink a megjelenésben, néhány lelkész-társunk épp annyira következetes a meg nem jelenésben. E sorok írója hat éve tagja ez egyházmegyének, s ez idő alatt, egyetlen gyűlésről sem maradt el, de néhány lelkész-társát máig sem számíthatja személyes ismerősei közé.

Pedig hát, volnának ez elmaradozást orvosló egyházmegyei határozataink, de, én uram és én istenem, az ember megröstell is azokat egy-egy erkölcsi testület ellenében alkalmazni.

Az ilyenek nem érzik az együvértartozás szükségét, nem vallják, hogy mint fáradt vándornak az üdítő forrás, épp annyira szükséges nekünk is, hogy egymás látása, ügyesbajos dolgaink megbeszélése, s egy pár kellemes óra eltöltése által egymást felvidítsuk, úgy az atyafiságos szeretetre, mint az élet terheinek, sokoldalú küzdelmeinek tovább hordozására, illetve, sikeres megvívására.

De, hadd szóljunk már, és pedig először nem a közgyűlésről, hanem az özv.-árvai gyámintézet megelőző nap délutánján tartott üléséről.

Özv.-árvai gyámintézetünk alapszabályainak gyökeres átdolgozása végett, az évi osztalékok gyorsabb emelkedése érdekében, még 1892-ben egy bizottság lett kiküldve, mely munkáját elkészítette, s a következő év közgyűlése elé terjesztette.

E munkát általánosságban elfogadtatván, részleteiben, az ügy fontosságához mérten, a legbehatóbban megvitattatott.

Az egyes részvények dija két forintban állapítatván meg, az eddigi részvény-dijak majdnem hatszoros összege fogadtatott el s határozatba ment, hogy minden egyházközség annyi forintot fizessen, a hány részvényre lelkésze jogosult. Így lett volna elérhető, hogy árvaik és özvegyeink, az ez idő szerint is csak 9—10 forintot tevő özv.-árvai részlet helyett, majdan nagyobb összeggel enyhíthessék a nélkülözés fájdalmait.

Az újonnan alkotott alapszabályzat 2480—1893. igitanácsai szám alatt helybe is hagyatott, s nem volt egyéb hátra, mint az erősebb izmokkal ellátott s fejlődés-képesebb tett csecsemőt új életre kelteni. De hát, éppen itt a bökkenő.

A főt. és mélt. konvent által az egytetemes özv.-árvai gyámintézet alapszabály tervezetének megalkotása végett kiküldött bizottság munkálatával, időközben, elkészült, azt bemutatta, a konvent általánosságban elfogadta, s minden jel oda mutat, hogy azt, csekély módosítással, részleteiben is magáévá teszi, mivel pedig a leendő egytetemes özvegy-árvai gyámintézet alapszabályai szerint, az egyházközségek, a papi fizetések arányában egy százalék s maguk a lelkészek két és fél százalék erejéig szintén meg vannak róva, illetőleg, adóztatva, önkint értetődik, hogy sem a lelkészek, sem az egyházak, a kétszeres adózásból származó magas összeg el nem hordozhatják, sőt nem is szabad; a mennyiben a fenti alapszabály-tervezet határozottan kimondja, hogy az egyházközségek, ily célra, más irányban meg nem adóztathatók, sem pedig az új lelkészek az egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézet tagjai nem lehetnek.

A két hasoncélú intézet szabályai tehát egymást keresztezvé, a mienk, mivel éppen kardinális pontjaiban lett

megtámadva, meg nem állhat, épp azért annak életbeléptetését, az egyetemes özv.-árvai gyámintézet tényleges megalakulásáig, gyámintézeti közgyűlésünk függőben hagyta, s egyben megbizta Vásárhelyi Boldizsár, aát. hogy a másnapon tartandó közgyűlésre az Ig.-Tanács leirata értelmében az egyetemes özv.-árvai gyámintézet alapszabály tervezetere vonatkozó egyházmegyei vélemény megadhatása céljából, a már előzetesen folyt eszmecserét is tekintetbe véve, konkrét indítványt terjesszen.

Ezután, gyámintézeti pénztáros, Péter Antal, aa. terjesztette be az intézet megelőző évi nyugtákkal felszerelt bevételeit és kiadásait, kinek lelkiismeretes, pontos kezeléseért, elismerő köszönet nyilvánítása mellett, a felmentvény, a fenhagyandók fenhagyásával, megadatott.

A tulajdonképpeni közgyűlés 14-én reggel fél 10 óra-
kor kezdődött, a mikor is esperes aa. a jelenlevőket szívesen üdvözlölvén, a gyűlést megnyitja, felhiva az isteni tiszteleten való részvételre.

A közgyűlési teremből az érdeklődő, szokatlan szép számú közönség által kísérve, a templomba vonultunk istennek segedelmét kérni s meghallgatni Péter Károly, pusztakamarási fiatal lelkész-társunk Jel. 21. r. 3. v. alapján csinosan kidolgozott és szabatosan előadott beszédét.

Az isteni tiszteletet nagy mértékben emelte a magyar-décsei földművesekből, lelkészük, Sófalvi Károly aa. által alakított dalárda is, mely a nyilvánosság előtt ezuttal szerepelve először, szabatos előadásával már is feltétlen elismerésben részesült.

Mintha új élet kezdődne nevezett egyházközségünkben, mintha a szamos menti hegyek ormain fellegvárként meghuzódó, tiszta magyar, egy és fél ezer kálvinista lelket számláló, s erős magyarságáról, kálvinistaságáról, mely sem felekezeti, sem nemzetiségi tekintetben más elemet nem tűr meg, híres egyházközségünkéből kedvezőbb hírek érkeznének.

E hatalmas, Csikmegyéből ide szakadt székelyekből az idők folyamán alakult, s rendkívül szorgalmas egyházközség nem csak tájszólását, de vele született nyakasságát is teljea mértékben megőrizte. Lelkészeinek ugyancsak el kellett találni a módját, ha az egyházi élet terén menni akart velük valamira. Buzgó, vallásos nép, de egyházának külső javát alig munkálta.

Új lelkésze megnyerte bizalmát, a romok eltűntek, vagy tünedezőben vannak; szóval, új élet hajnala dereng ez egyházunk felett is. Szerencsét kívánunk Sófalvi Károly aának; a siker ne kábítsa el, se el ne lankassza, a meg-

kezdett szorgalommal folytassa mind végig az úr házának építését, és sem a siker, sem az elismerés bizonyosan ezután sem marad el, s nem főleg a jutalom, melyet a hiven végzett kötelességből származó tiszta öntudat nyújt.

A gyűlésterembe visszavonulva, esperes aa. tette meg nagy gondnal, fáradsággal, gondos {körültekintéssel, lelkiismeretes összeállított, terjedelmes jelentését, melynek egyes kiemelkedő, közérdekebb részleteit a következőkben adhatom.

«Jelentésem kapcsán, kezdi a jelentés, előbb azon észrevételeimet vagyok bátor megtenni, melyeket még a múlt évi esperesi vizsgálat alkalmával nyertem, de a melyekről mindeddig nem volt alkalmam nyilatkozni, mint-hogy pedig az egyházközségek vagyoni állása, építkezése, fekvőségeinek jövedelmezősége, iskolák állapota és a nép vallás-erkölcsi állapotáról úgy az általános, mint a részletes tájékozást a feleletek adják meg, melyek az egyházkerület Ig.-Tanácsának elbirálása alá tartoznak, csak általánosságban említem fel, hogy egyházmegyénkben, melynek anyagi és szellemi életében, csak a közel múltban is, annyi felöltő abnormitás vala, ma már, egy-két község kivételével, nem csak a törvény kívánalmainak megfelelő rend, de általában a buzgó törekvés és előhaladás jeleit tapasztalhatni.

Ezen bevezetés után, azon egyházközségekről emlékezik meg, melyekben fölmerült panaszok, vagy mulasztások folytán intézkedésre volt szükség.

«Ördögös-Füzesen, népes gyűlésben, egy tag azon panaszt adta elő, hogy a magtári kezelésben rendetlenségek fordulnak elő. Minthogy erről az esperesi vizsgálatot megelőzőleg írásos panasz is adatott be hozzám: a magtári számadásokat magam vizsgálva meg, kitűnt, hogy a panasznak semmi alapja nincs, sőt ellenkezőleg, a magtár pontossággal, nagy ellenőrzés mellett kezeltek. Az előjáróság külön épületet emelt a magtár számára erős kőfalból, kettős zárú vas ajtóval ellátva, hova a kezelő az ellenőr nélkül be nem mehet. A panaszra az adott okot, hogy két egyháztag, miután a felvett kölcsön kamatait nem törlesztette, nem kapott újabb kölcsönt.

A tanítás, bár az állomás, a tanító eltávozása után, a kétszeri pályázati hirdetés mellett, félévig állott üresedésben, nem szünetelt. A pap hivatalos kötelességének ismerte a tanítás folytatását. A hiányzó tanszerekről kimutatás készítését és folyamodást rendeltem el a krajcáros élőtökből leendő segélyezés végett.

(Folytatása következik.)

TÁRCA.

Befejező irodalmi harc.

(Részlet szerzőnek «Gályákra Hurcolt Magyar Protestáns Papok» című sajtó alá rendezett munkájából.)

(Folytatás.)

A Lapsantzki-Kellio-féle iratnak van még egy utószava és egy függeléke is. Az utószóban állítja, hogy a protestáns vallás hívei, kik nincsenek annyira megjegyvezve, most is szabadon gyakorolják vallásukat s mindenféle hivatalra oda bocsáttatnak; nyilvánosan vádolja a papokat, hogy egész Magyarországot a töröknek akarták alávetni, s a katolikus Németországot hívja fel bírának, hogy igazán érte azokat a büntetés, kik nem tudtak békében élni, hanem egész Euró-

pát lángba akarták borítani. A függelékben Kellio jezsuita igyekszik magát mentetgetni, hogy ő Leopoldvárbán enyhén bánt a papokkal.

Protestáns részről körülményes cáfolatokat irtak e Lapsantzki-Kellio-féle munkára Láni György és Bethlen Miklós.

Láni György, korponai lutheránus iskola-rektor, ki Itáliából, mielőtt a gályákhoz láncolhatták volna, megszökött és visszatért Magyarországra «Dávid Parittyája Goliath ellen, vagyis, a jezsuita hazugságok fonadéka» című munkájában («Funda Davidis contra Goliath»), mely 1676-ban jelent meg, tételről-tételre mutatja ki, hogy a «Rövid és igaz kivonat» állításai mind körmönfont jezsuita hazugságok.

Az első tételre vonatkozólag kimutatja, hogy Rákóci, az 1647-iki törvény értelmében volt kénytelen, kártérítést fizetni a protestánsoknak, miből nem az következik, hogy aztán kezet fog azokkal; hanem, mert fizetni kénytelen, fegyverrel támad rájuk.

A második tételre vonatkozólag, kimutatja, mennyire igaztalan a «Kivonat» szerzője, midőn az összes protestánsokat vádolja a lázadással. Hiszen, a lázadás fővezetői: Zrinyi, Nádasdi, Frangepan, Teutenbach, mind katolikusok voltak! «Már innen is kitűnik, hogy a lutheránusok sokkal hivebbek voltak ő felségéhez, mint maguk a főpapok. «Másfelől, tény, hogy több nyugalom volt Erdélyben és a török alatt, mint, nem mondom, hogy német, de jezsuita járom alatt.» De nem áll, hogy a magyarok, kik mindig féltékenyek voltak szabadságukra, török járom alá akarnak kerülni, a németet sem akarják kiűzni, mert legvirágzóbb városaik a németek, s így nemzetüktől fosztanak meg magukat. A jezsuita ügy igaztalanosságát mutatja az is, hogy mindent egy már meghalt emberre, Wittnyédire, visznek vissza, ki már nem állhat törvényszék elé. A mi a hűtlen szolgát illeti, ki a vád alapját képező leveleket ellopta, miért nem mondják meg annak nevét, valamint a Nádasdi bizalmasának is, ki a megfajtást adta? Nem igaz különben, hogy Wittnyédinek eredeti leveleit mutatták volna be a törvényszék előtt, melyeknek valódiságát a papok nem merték volna tagadni, látván Wittnyédi kezeirását és pecsétjét. Nem eredeti, hanem nyomtatott leveleket mutattak, s azokat sem a papoknak, hanem csak egyes világiaknak.

A harmadik tételre vonatkozólag, kimondja Láni, hogy az ott felhozott vádak mind hazugságok, és minél hihetlenebbek, és borzasztóbbak, annál kevesebb szó szükséges megcáfolásukra. Ha olyan éles orra van, hogy amaz emberi ürülékeket megérezte, miért nem szagolta ki a helyet, időt és személyt is? Fülek, Győr és Léva átadásáról nem volt szó a bírák előtt, csupán Pápa és Veszprém gyanúsítottak; de a papoknak semmi hatalom a kezükben, hogy ilyent tehetek volna. A szenicei és turalukai lázadásokat katolikus papok idézték elő, mert el akarták foglalni a protestánsok templomait. Szenicéről először visszaűzték a katonákat, de azután ezer horvátot hoztak rájuk, kik egészen felölték és égették. Turalukában a katonákkal odamenő Bársonyt a protestáns pap saját testével védi meg a nép dühe elől. A nép pedig azért támadott itt fel, mert midőn a császár parancsát kérték, a vezénylő tiszt közükbe lövetett, mondván: «Íme, a császár parancsa!» Ők a gyujtogatók, mert a még lutheránus Kolonics grófok házáinak felgyújtására embereket küldöttek ki. Azok tapossák lábbal az oltári szentséget, kik fejedelmeket mérgeztek meg vele, mint 1313-ban egy Bernhard nevű dominikánus VII-ik Henriket. Éppen a jezsuiták írják ő felségéről becsmérő iratokat, midőn a király nevében hamis parancsokat terjesztenek Magyarországon. Annak bebizonyítására, hogy a bírák mind katolikusok voltak, közli a bírák névsorát.

A negyedik tételre vonatkozólag, bámul Láni azon, miként tud a jezsuita oly szégyentelenül hazudni. Bár a pozsonyi törvényszéken eleitől fogva kérték a papok, hogy személyenkint vizsgálják meg ügyöket és úgy ítéljenek felettük, még sem kérdezték, vagy hallgatták ki őket soha. Csak mindig a magas szék kegyelmét emlegették és az aláírást sürgették; és mert e részben ők nem engedtek a főpapok

kivánságának, azért hurcolták őket előbb piszkos börtönökbe, később a gályákra. És törvényesnek mondható-e ez ítélet, mikor őket először halálra ítélték, később elváltottatták ezt száműzetésre, azután bebörtönözésre, végre gályarabságra? A töröknek adózók éppen ártatlanságukat mutatták, midőn megjelentek.

A Kellio-féle utószó amaz állítására, hogy a protestánsok most is szabadon gyakorolhatják vallásukat, Láni következőleg jellemzi e szabad vallásgyakorlatot: a protestáns községekbe katonákat szállásolnak, kik a családokat mindenükből kieszik, míg végre azok elszegényedve, katolikusokká lesznek. Ez történt Szencen, Ujhelyen, Zsolnán, stb. Máshol erővel űzik templomba a protestánsokat és ostyát nyomnak szájukba, nem ügyelve arra, hogy józanok, vagy nem, mert sokan leisszák magukat, hogy a bajt kerüljék. Ilyen áttérítés sok történt Szepesvármegyében. Óvártt, a pozsonyi törvényszék idején, a férfiak már mind katolikusok lettek, s csak az asszonyok maradtak meg az evangyéliumi vallásban. A várparancsnok 1674. május 13-ról keltezve, parancsot ad ki a bírónak, hogy a következő pünköstben mindenki meggyonjék és ostyát egyék, engedelmességgel ő felsége kegyelmes parancsának: különben minden engedetlen asszony 40 frt. készpénz-bírságra ítéltetik. Utóirat: «A bírónak és az esküdteknek nőinek kell megkezdeni reggel a gyónást, különben azok kétszeresen fognak megbüntettetni.» És senkinek sem engedik meg sem a keresztelést, sem az összeesküvést, sem a temetkezést, sem bármiféle községi, vagy nyilvános hivatalba lépést hithagyás, vagy a helyett szolgáló pénzbírság nélkül. Ez a szabad vallásgyakorlat Magyarországon!

Függelékül közli Láni a «Kivonat» függelékében említett felség-folyamodványt, melyet a papok a börtönből küldöttek a császárhoz. Végül, Kelliot nevezi meg a kivonat szerzőjéül, ki Lapsantzki álarca alá rejtőzik, miért is ő Kelliot világosság-kerülő jezsuitának, és száz és még több hazugságok titkáranak nevezi el, s azzal bevégzi munkáját.

Protestáns részről Lánin kívül Bethlen Miklós is szentelt még egy terjedelmesebb munkát az ártatlanul elítélt protestáns papok védelmére és a katolikus «Kivonat» megcáfolására, mely munka 1677-ben jelent meg «Magyarország evangyéliumi tanítóinak védelme, stb». («Apologia Ministrorum Evangelicorum Hungariae.») címmel.

E munka első tételében röviden előadja Bethlen a magyarországi újabb mozgalmak okát. Magyarországon mindig szabad király-választás volt feltételekkel, melyekre megesküszik a király. E feltételeket szegte meg Leopold, midőn a törökkel, a magyar tanácsosok megkérdezése nélkül, kötött békét. Ezért az elégedetlenség és összeesküvés. De protestánsok abban nem vettek részt, már csak azon nagy ellentét miatt sem, melybe a hithagyó Rákóci-családdal kerültek. A papok e családdal szemben jogukat védték, és Rákóci nem vesztegette meg őket az ezer arannyal, mint a «Kivonat» állítja, mert az ezer arany nem is lett a papoké, minthogy azt egészen a sárospataki iskolának adták.

Második tételében azt bizonyítja be Bethlen, hogy a papok nem voltak lázadók a királyi felség ellen. Hogy a Rákóci-családdal nem voltak összeköttetésben, azt már láttuk. A mi Wittnyédi leveleit illeti, azok valódiságát kezeirásából és pecsétjéből igyekeznek bizonyítani, de mindkettőt lehet utánozni is. Különben is, egy tanu bizonyítására,

és ki már meg is halt, nem lehet annyi embert elítélni. A mi a többi apró rágalmakat illeti, nem elég vádolni, hanem a vádakat bizonyítani is kell. Valódi ok az üldözésre, «hogy mi a pápa koronáját és sáskáinak gyomrát némelykor az evangyeliomból felfedeztük.» A mi illeti, hogy többen elfutottak a törvényszék elé: «igy senkinek sem kellett volna közülnünk törvényszékek előtt megjelennünk, mely nem volt egyéb, mint bárányoknak megjelenni a farkasok előtt».

Harmadik tételében azt bizonyítja be Bethlen, hogy a protestáns papokat vallásgyűlöletből ítélték el, miután előre föltett szándékuk volt, e vallást az országból kiirtani. Az érsek és többi püspökök nem türtek protestáns papokat környékükön, minthogy V-ik Pius pápa óta püspöki esküjükben kötelezik magukat, hogy az eretnekeket végtelenségig üldözik. E célra van szervezve a jezsuita rend is. Míg a királyok udvarában ezek lesznek a tanácsadók és gyontatók, nem remélhető béke. Hogy a vallásért ítélték el a protestáns papokat, bizonyítja Bársony könyve is, mely még a polgári mozgalmak előtt megjelent, s a mely szerint, ő felsége nem tartozik megtérni az evangyeliomi vallást az országban, minthogy az a katolikus vallásnak hátrányára van. Hogy a vallásért ítélték el a protestáns papokat, bizonyítja végre az is, hogy mindig az aláírást kérték tőlük, hogy mondjanak le hivatalukról és mint más polgárok éljenek az országban, vagy távozzanak el végkép az országból. Pedig a valódi lázadóknak semmi feltétel alatt sem kegyelmeztek.

A negyedik tételben kimutatja Bethlen Miklós, hogy a pozsonyi törvényszék eljárása a papok ellen egészen törvénytelen volt. Előszámlálja a bírakat, kik mind katolikusok voltak, és már az előtt nagy ellenségei a protestánsoknak. Így a tanúk is. És csak gyanura ítélték el a papokat, pedig csak biztos adatokra támaszkodva, lehet és szabad, ily ítéletet hozni.

Végül, röviden megemlékezik Bethlen Miklós a katolikus «Kivonat»-nak azon részéről is, hol az ő személye is ez ügybe kevertetett. Kérde: miért hallgatták el amaz ifju nevét? A három tanácsos nevét? Nádasdi bizalmasának nevét? Mikint lehetséges, hogy két eredeti levél, melyek közül egyik Ketzterhez a Szepességen, a másik Bethlen Miklóshoz Erdélyben iratott, egy és ugyanazon szekrényben találtatott fel? Miért vesztegették meg azon ifjut ezer tallérral? Ő valószínűnek tatta, hogy e megvesztegetett ifju Nádasdi bizalmasával együtt készítette ama költött leveleket. Különben is, csak kilenc számjegy van, és azokat könnyű utánozni. Igaz, hogy nála szolgált két ifju, kiket Wittnyédi ajánlott volt, név szerint, Ebner Dániel és Topos Ádám, de azok még 1666-ban eltávoztak szolgálatából, s ő azóta egyiket sem látta; az ő szekrényét soha senki fel nem törte, s ő olyan leveleket soha sem kapott; «a mit hogy igazán irok, úgy áldjon meg engem az Atya, Fiu, Szentlélek Isten, kinek legyen dicséret és dicsőség mindörökké, Amen.» Így végzi szavait.
(Vége következik)

Rákosi György.

Különfélék.

— A szilágy-szolnoki egyházmegye rendes közgyűlését júl. 29-én és 30-án tartotta meg Szilágy-Somlyón. Ebben semmi rendkívüli nincs. De örömezt emlékszünk meg róla, mert e gyűlésen jelent meg először az utóbbi egyházmegyei közgyűlés által főgondnokává megválasztott M e z e y

Albert, kuriai bíró, ki székét nem csak az egyházi életet magában foglaló és a jövőre vonatkozó teendőket feltüntető, eszmékben és gondolatokban gazdag beszéddel foglalta el, hanem egyszersmind áldozat-készségének adta igen szép példáját, holott a papi özvegy-árvai gyámintézet alaptőkéjét 250 koronával gyarapította. Örömmel jegyezzük fel Mezey Albert főgondnok aa. nevét azon férfiak közé, kik egyházkerületünkben e tisztán bizalmi állást oly sokszor tették már általánosan tiszteltté az által, hogy áldozat-készségükkel megszerezték még a méltán tiszteletet érdemlő pátronus címet. Sok ilyen gondnokot szegény egyházkerületünk egyházmegyéinek.

— Valami haszontalan 7—11 éves oláh-cigány gyermekek júl. 26-án estve feltörték a m.-keceli evang. ref. templomot. Természetesen, nem találtak semmit, a mit el-emelhettek volna. Nehéz meghatározni: gonoszságból-e, vagy tisztán játékból összetépték az ima- és zoltáros könyveket, meg az orgona-sipokat, s a végén félreverték a harangokat. Az is természetes, hogy a zsandár-bácsik még azon éjjel összefogdosták őket; valamint az is önkint következik, hogy most a szülőket, a vén dadékat fogják felelősségre vonni. Hanem, az nem egészen természetes, sőt felfoghatatlan, hogy minő állapotban lehetett az a templom-ajtó, melyet 7—11 éves gyermekek feltörhetnek. Ugy képzeljük, hogy vagy az az ajtó volt nagyon gyenge állapotban, vagy a szilágy-megyei oláh-cigány gyerekek óriások.

— Országos Lelenház-Egyesület kezdette meg működését júl. 1-én Budapesten. Azt hisszük, mincs szükség rá, hogy e valóban humánus törekvés nagy jelentőségét magyarázzuk. Száz, meg ezer gyermek hal meg hazánkban évenként testileg, vagy lelkileg, holott csak az a bűnök, hogy születtek, és szerencsétlenségük, hogy nélkülözniök kell a szülői szeretetet. Ezeket megmenteni az életnek, a haza hasznos polgáraivá fölnevelni, oly cél, mely áldozatot követel és érdemel. Az egyesületnek rendes tagja lehet, ki öt évi kötelezettség mellett, évenként két forintot fizet; pártoló tag ugyanazon kötelezettség mellett, évi 5 forintot, és alapító tag, ki legalább 50 forintnyi adománnyal járul. A ki teheti, ne vonja meg hozzájárulását ez emberbaráti és hazafiai céltól.

— Felhívás. Azokat, kik a dr. Kovács Ödön, theol. tanár huszonöt éves tanári jubileuma alkalmából neki átnyújtandó Emlék-albumhoz emlék-lapokat kaptak, szívesen kérjük, hogy azokat lehető sürgősen visszaküldeni sziveskedjenek; meggondolván, hogy mikor az ember záros határidőhöz van kötve, mint mi az ünnepély napjához, nem várakozhatik soká, s nekünk még a kinyomatást is eszközölnünk kell addig. Szívesen kérjük továbbá, hogy utasításainkat lehetőleg megtartani, s felhívásunk mindenik pontjára legalább reflektálni, kegyeskedjenek; valamint tudomásunkra hozni azt is, hogy személyes megjelenésükre kiknél számíthatunk, hogy az elszállásolásokról gondoskodhassunk. A rendező bizottság.

— Megjelent «Kalászok az életnek kenyeréhez» című vállalat II. évfolyam III-ik füzeté K. Tóth Kálmán és Papp Károly szerkesztésében. Egy egész hosszú serge a jó nevű szerzőknek, és egy rakás mindenféle alkalomra irt egyházi beszéd teszi ajánlatossá e füzetet is, melynek ára egész évre 4 forint; félévre 2 frt. negyedévre 1 forint.

— S. Szabó József «Egyházi Dolgozatok» című műve a napokban került ki a sajtó alól. A protestáns lelkesítő kar, melynek szerző előkelő és kedvelt tagja, bizonyára örömmel fogadja Szabó József ez újabb kötetét, mely több egyházi és egyházzertartási beszédet, valamint halotti imát tartalmaz. Megrendelhető a kiadónál, Ferenci B. könyvkereskedésében, Miskolcon és minden hiteles hazai könyvkereskedőnél. Ára 1 frt. 20 kr.

— A debreceni országos tanszerkiállítás, mely, mint tudjuk, folyó augusztus hó 18-án nyílik meg, mint már bizonyosan jelezhetjük, igen szépen fog sikerülni. Biztosítja a sikert a nagyszámú, már 400-at meghaladó jelentkezés s a rendező nagy bizottság kiküldött tagjainak fáradhatatlan buzgósága mellett, egyes szaktestületeknek, tanhatóságoknak, első sorban pedig magának a kul-

tusz-miniszternek az ügy iránti élénk érdeklődése. Több kongresszus fog nevezetesen a kiállítás ideje alatt tartatni, s mindennap olvashatjuk a lapokban, hogy a tanhatóságok s tantestületek a maguk köréből képviselőket küldenek a kiállításra. Csiky Lajos, igazgatósági elnök Budapesten tisztelegvén a kultuszminiszternél, ez ígéretet tett neki, hogy a mennyiben csak körülményei engedik, meglátogatja a kiállítást s ezzel beteliki régi óhajta, hogy Debrecen is megismerhesse, s újabb augusztus 19-re helyezte kilátásba ide érkezését. Meglátogatja Debrecen, illetőleg a kiállítást, ennek védnöke, gróf Csáky, volt kultuszminiszter is. Különbön pedig a mint gondolni lehet, immár folyik a lázas munka a kiállítás rendezésében. Az intéző bizottság élén Eötvös Károly Lajos tanfelügyelővel s mellette Vántsa György kiállítási titkárral birtokba vette már a keresk. akadémia egész épületét, a főiskola egész nyugati szárnyát, ennek szomszédságában a felsőbb gazd. intézet lefoglalható termeit, s mert mindezen helyiség nem elég a jelentkezettek befogadására, a keresk. akadémia udvarán egy üveg fedelű pavillont épített, mely főleg az ipariskolai tárgyak elhelyezésére lesz hivatva. Csiky Lajos, mint a jury elnöke, elkészítette a jury szabályzatot, mely több bizottságon menvén keresztül, immár teljesen megállapított. A jury augusztus 16-tól 25-ig fejezi be bíráló munkáját s aug. 26-án kezd a kitüntetések megállapításának nehéz munkájához. A kitüntetések, melyek fölött a jury rendelkezik, a következők: 50 érem, melyet a kultuszminiszter bocsátott rendelkezésre; emlék-oklevél mely minden kiállítónak megküldetik; diszoklevél 10; arany-oklevél 25; ezüst-oklevél 40; bronz-oklevél 50.

— **Hálás köszönet.** A mező-pagocsai ev. ref. egyház, harangöntési és templom-építési alap javára folyó év, július 1-én sikerült táncmulatságot rendezett, mely alkalommal az említett hasznos és üdvös célra a kiszabott belépti díjon felül fizettek a következők: Agyagási Gábor 1 frt. Agyagási Vidor 1 frt. Balogh Pálné 5 frt. Bartha Károly 2 frt. Bárcai Zsolt 1 frt. Bitai Domokos 1 frt. Bőjtse József 50 kr. Csécs Jenő 2 frt. Csiki Jozsefa 1 frt. Darkó Lajos 6 frt. Daume Gyula 1 frt. Deák Ferenc 2 frt. Debreci Ferenc 2 frt. Deésy Zoltán 18 frt. Dindár Béla 1 frt. Dindár Gyula 1 frt. Duha Iván 3 frt. Eltető Károly 1 frt. Fischer Antal 1 frt. Florean József 1 frt. Gál Simon 2 frt. Gönci Gábor 2 frt. Gönci Gedeon 1 frt. Görög Lajos 3 frt. Gruzda Ferenc 1 frt. Jánossy László 1 frt. Kerekes

Sámuel 2 frt. Kiss József 3 frt. Kondor Gyula 1 frt. Márton Izabella 2 frt. Márton Istvánné 5 frt. Márton Lila 1 frt. Miriszlai Árpád 2 frt. Ifj. Miriszlai Lukács 2 frt. Molnár István 2 frt. Orbán Miklós 1 frt. Orbán György 3 frt. Péterfi Károly 2 frt. Sárkány Farkas 2 frt. Schönbauer Ferenc 5 frt. Simon Albert 1 frt. Szabó Sándor 1 frt. Szász István 3 frt. Szász József 2 frt. Székely Gábor 1 frt. Szentkirályi Gyula 8 frt. Dr. Ujlaki János 1 frt. Varró Miklós 1 frt. Zongor László 2 frt. Zudor Dénes 6 frt. Összesen 120 frt. 50 kr. A mulatság megtartására alkalmas helyiséget Mező-Pagocsán, tek. Miriszlai Lukács úr sziveskedett szolgáltatni. Fogadják egyházam nevében köszönetemet, úgy hveink, a kiknek áldozatkészsége egyik legszebb ékességek, valamint azok, a kik felül-emelkedve a kicsinyes nézpontokon, idegen vallásuk és nemzetiségük dacára, eljöttek számosan, filléreiket letenni, az Istennek dicséretét és az erkölcsi élet mivélését eszközöl nemes célra. Uzdí-Szent-Péter, 1894. aug. 1-én. Vályi János, beszolgaló ref. pap.

— **Hála- és köszönet-nyilvánítás.** A jó tettekben nyilvánuló vallásos buzgóságnak és élő hitnek igen szép jelét adta egyházközségemben három nemeskeblű nő, nevezetesen: tiszteletes Biró Aroné, szül. id. Kilyéni Ágnes urasszony, ki egyháznak ot hold szántóföldet adományozott oly célból, hogy annak hasznát felelő részben a pap, felelő részben pedig a kántor élveze. Tekintetes Lőrinc Domokosné, szül. Mihályfalvi Mária urasszony szintén egy 600 négyszögöl területű szántót adományozott egyházam saját céljaira. Tiszteletes Serester Sándorné, szül. Jakolcs Anna urasszony, felejt-hetetlen jó édes anyja, Jakolcs Józsefné, szül. Rezek Trézia emlékére egy remek kivitelű, igen értékes, fekete bársony kathedra takaróval lepte meg egyházamat. Ime a kegyes Márhák, kik megmutatták jó cselekedeteikből az ő hitüket. Mindezen s ezekhez hasonló áldozatok mily erős biztosítékot nyújtanak arra, hogy a míg a szívet, a lelket a szeretet vallásának éltető ereje hatja át; míg az elhunyt kedves iránti hű kegyelet dobogásba és nemes tettekre képes tüzelni a szívet: addig a Krisztus anyaszentegyháza oly al-pokon nyugszik, melyeket a szenvedélyek árvizének zajló hullámai hasztalan csapkodnak körül, megtörnek és erőtlenné enyésznek el. Fogadja a három nemes szívű adakozó ez úton is úgy egyházam, mint a magam nevében legforróbb hálámát és köszönetemet. Kőkös, 1894. július 30-án. Takács Károly, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2144—1894.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium
m. tt. Elöljáróságának.

Az idei szeptember havi javító és pótló érettségi vizsgálatok az erdélyi ev. ref. főgimnáziumokra nézve, Nagy-Enyeden, a ref. főgimnáziumban, szept. 4. és 5-én, Csathó János, királyi tanácsos, gondnok elnöklése mellett fognak megtartatni. A miről a kollégiumok mtt. Elöljárói és érdekelt ifjai ezennel hivatalosan értesítettek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. július 31-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,

ev. ref. püspök, mint elnök.

942—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett pókai egyházközség lévita-kántortanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, és 751 négyszögöl területű kerttel; 344 frt. 85 krajcár értékű kepe és kánonika-jövedelem, egyházhatósági becslés szerint, a miből 122 frt. készpénz, zab-kepe és tandij-váltás az egyház pénztárából.

Folyamodványok folyó évi augusztus 25-ig nt. Lénárt József, esperes aához küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Kolozsvárt, 1894. aug. 4.

Szász Domokos,

erdélyi ev. ref. püspök.

943—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebelezett bikfalvi, nyugalmazás folytán megüresedett, énekvezér-tanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, háromnegyed hold kerttel. 2. Hetvenhat kalangya őszgabona, tetszés szerint választva. 3. Hetvenhat kalangya zab. 4. Öt és fél hktl. szemes törökbuza. 5. Kepeváltás és oszpora:

20 frt. 6. Hét hold 557 négyszögöl szántó és rét haszonélvezete, jövedelme 80 frt. 7. Öt öl tűzifa, értéke: 35 frt. 8. Az egyházközség pénztárából készpénz 50 frt. 9. Két hold erdő haszonélvezete 3 frt. 10. Stóla. Összes jövedelem, lakáson kívül, 412 forintba számítva.

Megjegyeztetik, hogy a szántóknak, rétnak, az 50 frt. készpénznek csak a jövő 1895-ik évben lépik élvezetébe, a többit, állása elfoglalásakor, azonnal használatába kapja.

A rendes énekvezéri és tanítói kötelességek teljesítése mellett, kötelessége lesz az iskolában az ének és torna-tanítás.

Pályázati határidő: folyó évi auguszt. 31. Folyamodványok nt. Zagoni Pál, esperes aához küldendők, N.-Borosnyóra.

Kolozsvárt, 1894. aug. 4.

Szász Domokos,

erdélyi ev. ref. püspök.

935—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett kovásznai egyházközség ének-vezéri állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Teendői: az ének-vezéri teendők elvégzése, s a községi és állami iskolákban a vallásos ének tanítása. Javadalma: tisztességes lakás, mintegy száz kalangya rozs, ugyanannyi zab, ötvenkilenc tere tűzifa, 31 frt. 36 kr. oszpora, 20 frt. félvi előleges részletekben az egyházközség pénztárából, egy hold, 690 négyszögöl kánonika-porcio haszonélvezete, melyeknek összes értéke, egyházhatósági becslés szerint, 334 frt. 94 kr. Megjegyeztetik, hogy a kepeváltás életbe léptetésével, a mi a tervezet szerint már 1895. Szent-György napjától kezdve lesz keresztül viendő, a javadalom szállás és 500 frt. pénzfizetésben van előirányozva.

Pályázati határidő: 1894. augusztus 28.

Folyamodványok nt. Péter Károly, esperes aához küldendők Szörcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvárt, 1894. aug. 2.

Szász Domokos,

erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Augusztus 16.

33. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Előterjesztés a közalap tőkéinek el- helyezéséről.

(Vége.)

7. A főtiszt. közgyűlés 1892. évi 38-ik szám alatti végzésének f) alpontjában elvileg kimondotta, hogy Kolozsvártt egy polgári leány-iskola állítandó fel, s e célból az akkori tőke-többletből 5,000 frtot további rendelkezésig fentartott. Azóta nevezett egyházközségünkkel e nagyfontosságú ügyben a tárgyalások folyamatba indultak, s kilátás lehet arra, hogy ez a kérdés is rövid idő alatt megoldásra jut. Alkalma lesz a méltóságos Igazgató-Tanácsnak erre nézve külön előterjesztés tárgyalására, hogy a közelgő közgyűlésen propositióit megtehesse. Előzetesen csak arra kérem a mélt. Igazg.-Tanács útján a főtiszt. közgyűlést, hogy az első berendezés szükségének fedezésére tartassék fenn rendelkezésre 2,000 forint.

8. Az előbbihez hasonló természetű a marosvásárhelyi felsőbb leány-iskola segélyezése. Azon egyházközségünk erejét csaknem túlhaladó erőfeszítéssel, s példás áldozatkészséggel felsőbb leány-iskoláját tényleg már fel is állította, s azon intézet, ámbár a nyilvánossági jogot mind ez ideig nem kapta meg, tekintettel az ottani válságos felekezeti-közi viszonyokra, magasztos elhivatását elismerésre méltó buzgalommal teljesíti. Igényt tarthat az egyházkerület részéről nagyobb mérvű segélyezésre is, s ez már a közel jövőben aligha kikerülhető lesz. Miután azonban ez idő szerint még ez nem áll a kerület módjában, egyelőre proponálom, hogy központi kezelés alatt, tanszerek, s felszerelési szükségletek fedezésére, az esedékessé válандó kamatok félévénként szolgáltatván ki, destináltassék egy alapítványra 2,000 forint.

9. A főtiszt. kerületi közgyűlés 1892. évi 38. szám alatt kelt végzésének g) alpontjában kimondotta azt, hogy az egyházkerületi tisztviselők részére nyugdíj és özvegy-árvai gyámintézet alapi-

tandó, s e célra, mint első alapító, az akkori tőke-többletből 6,000 forintot bocsátott rendelkezésre. Azóta a nyugdíj-intézet szabályzata el is készült, s a főtiszt. közgyűlés jóváhagyása alá fog terjesztetni, és pedig kibővített keretben, mert annak kötelékébe bevonandók lesznek a kolozsvári theol. fakultásnál alkalmazandó tanerők, s a körlelkészek. Ez utóbbiak annyival is inkább, mert a körlelkészi intézmény megállapításakor az egyházkerület kötelezettséget vállalt magára az iránt, hogy azok nyugdíjalapjáról gondoskodni fog. E kötelezettségnek eleget kell tenni addig is, míg az egyetemes egyház, az erre vonatkozó zsinati végzés értelmében, az egyetemes papi nyugdíj-intézetet megalapítja, a mit részemről legalább is oly fontos és sürgős feladatnak tekintek, mint az özvegy-árvai gyámintézet szervezését. Javaslom, hogy a jelzett célra már megszavazott 6,000 forint egészítettessék ki 10,000 forintra, s e szerint, bocsátassék rendelkezésre további 4,000 forint.

10. A kolozsvári theol. fakultás felállítására vonatkozó külön előterjesztésem rendjén, ki lesz mutatva az, hogy a tervezett épületben nagy arányú díszterem épül, a mely, a mellett, hogy a theol. ifjaknak isten-tiszteleti gyakorlatok színhelyéül fog szolgálni, minden tekintetben alkalmas lesz arra is, hogy az egyházkerület gyűléseit ezután, s állandóan ott tarthassa meg. A díszterem mellett lesznek kisebb termek is, a közgyűlés tartama alatt a bizottságok munkálkodására szentelve. Ezeknek a termeknek a közgyűlés magas méltóságának megfelelő berendezéséről gondoskodni kell. És pedig nem csak a mulhatatlanul szükséges butor-zatról, sat. kell provideálni, de kérek a mélt. Igazgató-Tanács útján felhatalmazást a főtiszt. kerületi közgyűléstől arra is, hogy szenteljük a dísztermet egyházkerületünk nagy alapítóinak, vezérlő férfainak pantheonjává, feldíszítván azt azoknak élet-nagyságban festett mellképeivel, hogy az egymás nyomába lépő ifju nemzedékek szemlélhessék foly-

ton azok nemes vonásait, s dicső példaadásukból merítsenek okulást és lelkesedést. Istennek hála, egyházkerületünk soha sem szűkölködött nagy érdemű vezérlő férfiakban, de azoknak emléke nagyobb részt csak a történelemben élő, arcképeik nem maradtak fenn. Az újabb időkből azonban voltak, s vannak feles számban oly vezérlő férfaink, a kiknek meglevő arcképeik hű másolatai a mi pantheonunk kiváló díszéül fognak szolgálni. Ilyenek a többek közt: gr. Mikó Imre, a kolozsvári theologiai fakultás első alapítója, br. Kemény Ferenc, gr. Kuún Kocsárd, br. Kemény Gábor, gr. Bánffy Miklós, id. Zeyk Károly, br. Kemény István, Dózsa Elek, id. br. Kemény Domokos, br. Bánffy János, id. gr. Teleki Domokos, id. Szász Károly, Szacs vay Zsigmond, br. Bánffy Dezső, gr. Kuún Géza, Lászy Ferenc, Zeyk József, gr. Bethlen Géza, Hegedüs Sándor, sat. Alig egy pár kivételével, a kolozsvári theol. fakultásnak mindannyian alapítói. Püspökeink közül, tudomásom szerint, csak négynek maradt fenn másolható arcképe. Név szerint: a Bodola Jánosé, Antal Jánosé, Bodola Sámuelé, és a Nagy Péteré. Én ezen arcképek megfestése ügyében a mélt. Igazg.-Tanács, illetőleg, a főtiszt. kerületi közgyűlés jóváhagyása reményében, Cserna Károly, budapesti fiatal jeles festőművészszel már konferáltam, és szóbeli egyezsége léptem oly képpen, hogy késznek nyilatkozott, az arcképeket egyenkint 100 frtért olajba festeni. A gr. Mikóét pedig, mint első alapítóét, lemásolva az akadémiában elhelyezett térd-képről, 140 frtért. A díszesen aranyozott rámaik darabonként 20 forintba kerülnek. Az ezen pont alatt elősorolt szükségletek fedezésére proponálom, hogy fordíttassék a tőke-többletből 5,000 forint.

11. Ugyancsak a theol. fakultás tantermeinek, tanuló szobáinak, hálótermeinek, s konviktusi helyiségeinek berendezésére és felszerelésére jelentékeny összeg szükséges. Részletes költségvetések annak idején a mlts. Igazgató-Tanács jóváhagyása elé fognak terjesztetni, s remélem, hogy e célra történni fognak újabb adakozások is. Javaslom, hogy e célra tartassék fenn rendelkezésre 4,000 frt.

12. Egyházkerületünkben az utóbbi időkben épült egészen új templomok száma meghaladja a negyvenet. Még csak egy néhány kisebb arányu van hátra, melyeknek felépítése felekezeti, s faji érdekünk szempontjából kiválóan fontos és sürgős szükség. Ilyenek a toplicai, gyergyó-szent-miklósi, és lőrincfalvi. A mint a részletes tárgyalás rendjén ki fog tűnni, ezekben az egyházközségekben a

buzgó hivek már évek óta gyűjtik a templom-építési anyagokat, s ha az egyházkerület segítő jobbát fogja nyújtani, az építések azonnal fogantatosíthatók lesznek. Kivánatos volna még az is, hogy építsünk egy-egy kis imaházat az erdélyi, nagyobb látogatásnak örvendő fürdőhelyeken, a melyeknek nagy részén ilyen nincs, s első sorban Borszéken, a hol a nyári évad alatt feles számú hitsorsosunk keres üdülést, s vannak ott mindig papjaink is, a kik végezhetik a szolgálatot. Hadd, enyhithessék hiveink az ily helyeken is szomjukat azon élő forrásból, «melyből a ki ijandik, soha meg nem szomjuhozik». Részemről kijelentem, s erre nézve végrendeletileg is intézkedni fogok, hogy ottani villámban üdülést kereső papjainknak dijtalanul szállása legyen. Tartassék fel tehát az e pontban felsorolt célokra a részletes tárgyalás rendjén megállapítandó arányban segélyezés végett 4,000 forint.

* * *

Ime, méltóságos Igazgató-Tanács, a rendelkezés alá jött többletre nézve ezek az én pro-
pozícióim, melyeknek végösszege: 160,000 forint, s így a kamatokkal együtt, több mint 10,000 forint marad benn a főtiszt. közgyűlés további dis-
pozíciójára. Propozíciomban igyekeztem egyházkerületünk egyes alkatrészeinek figyelmet, s támogatást méltán igénylő különböző érdekeire tekintettel lenni, s ha a mlts. Igazg.-Tanács, illetőleg, a főtiszt. kerületi közgyűlés, mely a végleges határozat-hozatalra egyedül jogosult, javaslatomat határozattá emeli, én igen szerencsésnek, s boldognak fogom vallani magamat abban a tudatban, hogy kötelességemet teljesítettem.

Fogadja ezek után a mélt. Igazgató-Tanács kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Kolozsvártt, 1894. január 26-án. Szász Domokos, s. k. erdélyi evang. ref. püspök.

Igazgató-Tanácsunk az előterjesztést minden részletében magáévá tette, s az elért tőke-többletet az 1892-iki közgyűlésen fentartott 11,945 frt. 56 krajcárral együtt, a csatolt kimutatások alapján, 170,266 forint 48 krajcárban állapítván meg, elhatározza, hogy javaslatot tesz a főtiszt. közgyűlés elé, mely szerint a főtiszt. püspök úr javaslatának elfogadása mellett, méltóztassék megállapítani:

1. Hogy a theologiai épület dísz-termében az egyházkerület elhunyt és élő nagyjainak képei között, Szász Domokos, püspök úr képe is fel-függesztessék.

2. Hogy a főtiszt. püspök úr előterjesztése szerint felhasználni javasolt 160 000 frton felüli összegből 5,000 forint Szász Domokos püspök úr nevére, s emlékezetére örök alapítványul a kolozvári theologiai alaphoz csatoltassék, később az alapító levélben körvonalozandó rendelkezéssel.

3. Végül, hogy a még fenmaradó 5,266 frt. 48 kr. további rendelkezésre, illetőleg, a felmerülhető közalapi kamat-hiány fedezésére fentartassék

A mik ezután vannak.

(Vége.)

Politikai lapba tartozik ugyan bővebb fejtegetése, de a szabadság lelke által élő protestáns egyházakra nézve legkevésbé közönyös az a mód, melylyel a törvényjavaslat megszavazása a főrendiházban, a második próbán, lehetséges volt. Ez a nemzeti akarat méltóságteljes megnyilatkozásának figyelemre nem méltatásával, csupán az uralkodó beleegyezésének súlya alatt való meghajlás. Mi lesz, mi lehet hazánkkal, a főrendiház miatt, kevésbé alkotmányos uralkodó alatt!? A politikai életben, vajjon, nem elsőrendű szükség volna-e annak a testületnek demokratikus alapokon való reformálása? Hiszen, igaz, hogy ha a legnehezebb kérdés megoldva van, az azzal kapcsolatban álló másik három megoldása felől talán nem aggódhatunk. De, ki merné azt mondani, hogy hazánkban az egyházpolitikai kérdések ezzel kimerítve vannak, hogy akár ennek, akár más kormánynak itt meg lehetne állapodnia? Sőt inkább, még ha nem akarna is tudni egyébről hazánk törvényhozása, a protestáns egyházaknak kell őt figyelmeztetni, és pedig erélyesebben, mint eddig tette. Most a törvényhozás gondoskodásában a protestáns egyházaknak kell következniök; most, ha az a seb, mely az ország összes népének fáj, gyógyítva lesz, a protestáns egyházak szégyen nélkül előállhatnak: «meggyógyították azt a sebet, a mi többnek fáj, most gyógyítsátok meg azt, a mi nekem jobban fáj.» És ha nem volna meg az ember ismeretkörében ez a szó: «i g a z s á g, m é l t á n y o s s á g»; ha nem volna a protestáns egyházaknak sok, nagyon sok szolgálata a magyar nemzeti állam javára eleitől fogva (mit olyan régóta mondogatunk már), ezzel szemben annyi kárpótlás nélkül álló vesztesége részint a római kath. egyház, részint a nem magyar nemzeti kormány által okozva (mit soha nem hangoztathatunk eléggé); ha nem volna az 1848. XX-ik törvénycikk 2-ik, 3-ik paragrafusa, az államnak még ma is be nem váltott kötelevénye (mit szégyelhet, még inkább sajnálhat), az 1868. LIII-ik törvénycikk bevezető soraival együtt (mit törvényhozó testülettől csalogató játéknak még a szomorú tapasztalatok után sem, hanem visszavonhatatlan ígéretnek fogunk venni, mignem egyszer beteljesítetik); ha mindezek nem volnának: magának az államnak jól felfogott haszna lesz vallás-erkölcsös növelés céljából mindenütt, magyar nemzeti politika folytathatása érdekében pedig a nemzeti-séggel tarkított vidékeken, mindenek előtt itt, az erdélyi részekben élhető és cselekvőképes állapotba helyezni a protestáns egyházakat; tehát, nem alamizsnát adni nekik.

hanem a fent idézett törvénycikk szellemében gondoskodni róluk.

Ezután pedig nyomban, megállapodás nélkül jönnie kell a szekularizációnak, annyival inkább, mert nem csak a protestáns, hanem minden többi egyházak, magának a római kath. egyház alsó papságának felemelésére is gondolni kell, az ország kulturális érdekeit is istápolni kell erélyesebben, mint eddig, s ha a törvényhozás a szükséges pénzt a nép adójának emeléséből akarná előteremteni, a mikor még mindig lekötve van az államnak nagy kincse a római kath. egyház főpapságának birtokában, a közvéleménynek kellene őt sürgetnie ennek felhasználására. Némelyek azt hiszik, hogy szekularizációra csak forradalmi időben lehet gondolni. Dehogy csak akkor! A tiszta demokratikus elveknek kell nagyobb tért hódítani az elmékben; csak amaz egyszerű, világos igazság felől kell tisztába jönnie a közvéleménynek, hogy heréket, felesleges terheket tűrni az államban, munka nélkül, állami javakból fényben élni engedni némelyeket, míg mások, s magának az államnak vitális érdekei is a szegénység miatt előrehaladni, nem képesek: egyszerűen balgaság. Csak annak a most még talán vakmerőségnek látszó ténynek kell egyszer bátran a szemébe nézni, mely szerint kettős, pozitív és negatív kára van hazánknak abban, hogy az a mérhetetlen gazdagság a római kath. főpapok kezei közt van, mert először, magasabb állami érdekek milliókat nélkülöznek; másodsor, az államtól nyert milliókat, illetőleg, az azon alapuló nagy hatalmat minden időben, most is az állam romlására, szabad és zavartalan fejlődésének gátlására használja fel a klérus. Csak ezeket kell megérteni, s aztán, mint az eddigi egyházpolitikai reformokat, ezeket is sürgetni fogja a közvélemény, a törvényhozás pedig be fogja fejeztetni valahára a katolikus egyház birtokában levő javak természetének tisztába hozatalát, s a szekularizációval útasítani fogja a római kath. egyházat is ama hivatás keresésére, betöltésére, mely minden egyházat egyedül illethet. A küzdelem nagy és régi már is; száz esztendőnél régebben tart; vívja a gyermek-ifju liberálizmus és demokratizmus a mesebeli vén hét fejű sárkánnyal. Talán csak itt is az ifjú hős lesz a győztes, mint a mesében szokott; bizony, minden jók aggódva kísérik minden mozdulatát a küzdelemnek. Az ifjú hős egymás után szeldeli le a vén sárkány fejait. Ötöt már leszelt, nem karddal, hanem a szó, az ige szellem-fegyvereivel. A sárkány első feje leesett az 1790—91-ik XXVI-ik törvénycikkkel. Hogy okáda a tüzet a megsebesült szörnnyetég! Másodikat levágta az 1844. III-ik törvénycikk; harmadikat az 1848. XX-ik törvénycikk; negyediket az 1868. LIII-ik törvénycikk; ötödiket az 1894-iki törvénycikk az egyházpolitikai reformokkal; hatodikat le kell vágnia majd a tökéletes egyenlőséget és viszonyosságot jogokban, adományoztatásban, hitfelekezeti állásban megvalósító törvénynek, s végül, a hetediket a szekularizációnak. A lefejezett sárkány farkával is sokáig és erősen fog még csapkodni, de valamikor csak meghal földi hatalomnak, és újra születik égi hatalomnak.

Ha jól emlékszem, az őszön mondotta valamelyik evang. ref. egyházmegyei közgyűlés után pohárköszöntőben híres-neves Eötvös Károly, hogy a mostani reformok után jönnie kell az 1848. XX-ik törvénycikk megeleveni-

tésének, s aztán a többinek. Országházában pedig javaslatot is terjesztett be a miniszter útasíttatása iránt. Nem fogadták el. De én hiszem, hogy a református Eötvös Károly 1894-ben van olyan erős meggyőződésben, mint volt az 1832—36-iki országgyűlések katolikus Beöthy Ödöné az iránt, hogy a leányzó nem halt meg, csak aluszik; meg van győződve ő is, mert kevésbé éles látásu emberek is meg vannak, hogy még ha erőszakos kéz nem kap is bele abba az óraszerkezetbe, a mely nemzeti haladásunkat mutatja, rendes tempóban is el fog érkezni valamikor az óramutató arra a pontra, a hol a teljes egyenlőség, majd ismét a hol a felekezeti közti hatalmi villongások megszűnté látszik.

Annakutána mi is megnyugszunk, mi protestáns egyházak, azoknak most is sokképpen zaklatott szolgálói. Vajjon, úgy érteve, hogy pihenésnek adjuk magunkat? Bizony, nem. Megnyugszunk (lehet, mi maiak még nem, hanem egy utánunk jövő boldogabb ivadék) sok zaklatatásainktól, mikkel a szegénység, annak nehéz gondjai, a lenézetés, nem méltánylás, sat. üldöztek bennünket; hanem a tulajdonképpen, a hivatásszerű munkálkodás lázas sietséggel bel- és külterjedelemben nagyobbodva, még csak ezután fog kezdődni, a mit különben is teljes gondoskodás után az állam is megvárhat, sőt meg is kell követelnie az egyházaktól. Azok pedig akkor örömmel tennék azt, tennék most is, de nincs erő. Hajh, a kinek családja mindennapi kenyereért futni, fáradnia kell, akár mint egy szegény napszámosnak; a kinek lelke egyensúlyát dűledező templom építésének súlyos gondja zavarja; rendező munkálkodását iskola várja; rozszant fedelű, omladozó falu hajlék fogadja izgatott pihenőre fáradt testét: annak sem ideje, sem lelki, sem testi ereje, népet növelni, nemzeti missziót végezni; ha hivatásának egész betöltése az egyetlen templomi vasárnapi szolgálatra szorítkozik: az vessen rá követ, a ki bűn nélkül való. Majd, ha a fekete gond nem ül többé háta megett! Vajjon, lesz-e ez valaha? Bár lenne még előbb valahonnan más helyről, mint az államtól. Hallottam már egyszer, hogy nagy birható püspökünk óriási műveletei között a kepe-megváltás van sorrendbe felvéve. Azt hiszem, velem együtt sokan olvasták mohó kíváncsisággal püspöki jelentésében mit mond ő a kepe-megváltásról, a kitől megszoktuk már minden évben legalább egy meglepő alkotásrúl beszámolni. Hoz-e szabadulást, vagy bár annak reménységét a legnyomasztóbb inségből? S ime, ezt mondja: «Határozott ígéretet nem merek tenni, de arról biztosítom a főtiszt. közgyűlést, hogy a lehetőség korlátai között igyekezni fogok, kidolgozni egy tervezetet, mely a kepeváltásnak keresztülvitelét fogja megkísérteni.» Püspökünk fukar a szóban, pazar a tettben, munkában; tőle ennyi tájékozás feljogosít a reménykedésre. Óh, milyen más lenne akkor ez az egyházkerület; akkor, a mikor nem lenne többé kepezés! Ne is engedje az isten, hogy «hanyatló ereje» megtörjék, hanem mikor egyházkerülete papságának a magasabb művelődés eszközét megteremtette, a gond nélkül élhetést teljességre vezette, lássa meg azt, a mi azután következést; vezesse példaadásával azt az életkedvvel folyó munkálkodást, mit az anyaszentegyháznak visszaadott lelkipásztori testület kifejtteni fog földi hazája és isten országa javára.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. aug. 12.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Szász Gerő, közjegyző, dr. Vályi Gábor, Bihari Sándor, ig.-tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Deák József, pénztárnok, Bodor Antal, k. előadó, és Kádár János, s. titkár.

Főtisztelt püspök aa. az ülést megnyitván, meleg hangon emlékezik meg ngs. Székely János, ig.-tanácsos aa. elhunytáról és jelenti, hogy elnöki kötelességének tartotta, a gyászoló családnak, az Ig.-Tanács nevében, részvétiratot intézni s az ig.-tanácsosokat a gyász-szer-tartáson való részvételre meghívni. Jelzi egyuttal, hogy a gyászszertartást ő maga végezvén, azon alkalommal is megemlékezett az elhunytak egyházkerületünk érdekében oly sokáig, odaadón és hiven végzett munkálkodásáról.

Ig.-Tanácsunk nevezett tagtársunk elhunytát mély részvétellel veszi tudomásul s főt. püspök aának elnöki intézkedéseit jóváhagyva, az elhunytak elévülhetetlen érdemeit jegyzőkönyvileg megörökíteni, határozta.

Ez után, a megelőző ülés óta elnökieleg elintézt ügydarabok jegyzéke olvastatott fel s az ismertett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétele után, következett a napirend.

N.-enyedi Bethlen-kollegiumunk előjáróságának indokolt előterjesztésére, Lázár Imre, okleveles tornatanár, állásában véglegesített.

Ugyancsak e kollegium előjáróságának amaz intézkedése, melylyel az eltávozott Dózsa József dr. helyettes-tanár helyére Kiss Pál végzett tanárjelölt aát. meghívta s nem különben azon intézkedése is, mely szerint a tanítóképezdei konviktus vállalkozójával a szerződést továbbra is meghosszabbította: jóváhagyó tudomásul vétetett.

Zilahi kollegiumunk előjáróságának előterjesztésére megengedettett, hogy a kir. tanfelügyelővé kinevezett Petri Mór tanár aa. tanszékének betöltésére ez évre egy latin-magyar tanszakra képesített helyettes-tanár alkalmaztassék; nem különben, hogy Székely Ödön helyettes tanár, ezen állásában a következő tanévre is meghagyassék.

M.-vásárhelyi egyházközségünk ama kérése, melyben az általa főtartott polgári leányiskola nagyobb mérvű segélyezését, s az egyházkerületi jelleggel való fölruházását kéri: főt. püspök aához határozottatott áttétni, oly kéréssel, hogy ezen ügynek a következő egyházkerületi közgyűlés elé leendő terjesztését előkészíteni, illetve, a kérdés mikénti megoldására nézve Ig.-Tanácsunkhoz javaslatot tenni, szíveskedjék.

Tárgyaltattak továbbá a miriszlói, lőrincrévei, m.-szt. királyi, kercsedi, maros-décsői, medvéi és cikói egyházközségek felekezeti iskoláinak államivá tétele iránt beérkezett kérések, illetve, átadási szerződések s mint-hogy az államivá-tételt illetőleg akadályok egyáltalában nem forognak fenn: a szerződések megerősítették, illetve, a további tárgyalások folytatására az engedély megadatott.

A maros-ilyei körlelkészi állomás betöltése az illető egyházközség szegénysége miatt ez idők szerint nehézséggel járván, Ig.-Tanácsunk az illetékes esperes aján-

közül egy nyert fegyelmi úton elintézést azon szomorú eredménynyel, hogy az illető panaszlottnak egyházközségéből távoznia kell. A többiek ügye békés úton nyert megoldást, minek következtében hívek és tisztviselők között az egyetértés teljesen helyre állott.

Egyházmegyénkben négy tanítói állás van üresedésben, melyekre, a javadalom csekélysége miatt, folyamodó nem jelentkezett. Ezek a borzási, sz.-nyiresi, keszűi és gyekei állomások. Ezen állomások betölthetők nem is lesznek addig, míg a törvényes minimális fizetés az állam által kiegészítve nem lesz, a mi már a közel jövőben megtörténik. Közbevetőleg megjegyezzük, hogy e jelentés kelte óta Borzason és Sz.-Nyiresen 2251—1894. miniszteri leirat, illetve, engedély alapján állam-iskola fog állíttatni.

A központi fizetések kivételére szolgáló nyugták hitelesítése s ezek alapján a pénzek kezelése, mely egy év folyamán eddig nyolc esetben történt, sokkal több időmet veszi igénybe, mind a mennyit arra fordítani, kötelezve volnék, csupán azon egyszerű oknál fogva, mert néhányan következetesen nem tartják meg a beküldési határidőt. Ha ezen abnormitást jövőben az által korrigálom, hogy a későn beküldők nyugtáira nem reflektálok, azt hiszem, hogy a pontosságra vezető célt fogom elérni.

Itt lesz helye, megemlékezni egyesek azon indolenciájáról, mely szerint az egyházmegye pontos adminisztrációja az által akadályoztatik, hogy bizonyos ügyekre vonatkozó jelentéseiket sok esetben háromszori sürgető felkérésre sem teljesítik, nekem keletlenlenséget szerezve, s nem kevés dolgomat még inkább szaporítva.

Egyházmegyei tanácsunk felterjesztést intézett az iránt, hogy a kereskedelmi miniszternél a lelkészek és tanítók részére útdó-mentességet eszközöljön, a felterjesztésre azonban a minisztertől az Ig.-Tanács útján azon megokolás mellett, hogy a vármegyei törvényhatóságokban az «útdó»,

«pótadó» jellegével bir: az illető lelkészek és tanítók útdó mentességben nem részesíthetők, ebben csak azok részesülnek, kik törvényhatósági joggal felruházott városokba laknak, hol a törvény értelmében, az útdó községi adó jellegével bir.

Legyen szabad, a jelentés ezen pontjánál, annak kellő világitásba helyezése végett, kissé bővebben időznünk.

Az 1890. évi I. t.-c. 23. §-a értelmében a lelkészek és tanítók megyei útdóval róvattak meg, melynek legalább 1 frt. 50 krnak lennie kell, a kinek azonban ígás fogata van, habár csak egy, az már 3 frtot tartozik fizetni. Ez alól említett t. c. 25. cikkelyének c) pontja azon tanítókat, kiknek évi fizetése a 300 frtot meg nem haladja, személyeiket illetőleg felmenti, a papokat azonban nem.

Midőn ezen törvénycikk életbe lépett, a lelkészek és tanítók körében méltó visszatetszést keltett, részint azért, mivel az állam részére végzett sok ingyen munka fejében a megyei útdó alól való felmentést megérdemeltük volna, részint mert ezen adót az egyházak is tartoznak fizetni, így világos, hogy egyszerre két bőr húzatik le.

Talán, e visszatetszés következménye a kereskedelemügyi miniszter 58.753—1892. sz. alatt kelt pótrendeletere, mely a törvényhatósági joggal felruházott városokon és megyei székhelyeken lakó, illetve, működő lelkészeket és tanítókat a megyei útdó alól felmenti.

Nézetünk szerint, a falusi, kisebb városi és törvényhatósági joggal felruházott városokon levő lelkészek és tanítók között e tekintetben különbséget tenni, nem helyes.

Ezen nézetet tette magáévá egyházmegyénk 1893. év közgyűlése s bizta meg egyházmegyei tanácsát a ker.-ügyi miniszteriumhoz felirat küldésére az összes lelkészek és tanítók útdó-mentessége érdekében, s e sorok írója hasonló eljárásra hívta fel az összes egyházmegyét a múlt évi «Prot. Közlöny» 29. sz.-ban.

(Folytatása következik.)

TÁRCA.

Befejező irodalmi harc.

(Részlet szerzőnek «Gályákra Hurcolt Magyar Protestáns Papok» című sajtó alá rendezett munkájából.)

(Vége.)

Némi részben a vitairatok közé lehet számitani Hollandia bécsi nagykövetének, Georg Hamel Bruininxnak, a császárhoz benyújtott emlékiratát is, melyben nyomrúl nyomra felderíti a pozsonyi törvényszék eljárását, és napnál világosabban bebizonyítja a protestáns papok ártatlanságát. Ez irat rendkívüli szolgálatot tett, mert erre hivatkozva, lépett közbe a holland köztársaság a fogoly papok kiszabadítása ügyében. Ez iratában nagyon ovatosan járt el Hamel Bruininx. Először is azt igyekszik bizonyítani, hogy Hollandia barátságos közbelépése az ártatlan papok érdekében, a királyi jogokat nem sérti. Másodszor, hogy a vallás-üldözés méltatlan a keresztény emberhez, és a keresztény fegyverek szerencsésére nézve nagyon ártalmas. Harmadszor, hogy Pozsonyban a vallásért és nem a lázadásért büntették a papokat. Negyedszer, hogy Pozsonyban semmi bünt sem bizonyítottak a papokra, s így azok ártatlanok: tehát, jogtalanul és gonoszul kényszerítették őket a reverszálisok aláírására.

Talán, itt van helye közölnünk azon okokat, miért jelentek meg a protestáns papok a pozsonyi törvényszék

előtt, bár tudták, hogy ellenségeiktől méltányos ítéletet nem remélhetnek; és hogy miért nem irták alá a reverszálisokat, bár tudták, hogy ez áron minden szenvedéstől megszabadulnak.

Otrokocsi Forizs Ferenc a megjelenés okait így adja elő (»Furor Bestiae« című munkájában): »Egyesek futhattak, de mindnyájan nem, mert ez bizonyára nagy ártalmára lett volna az egyháznak: 1. Mivel költött ürügy alatt Isten és Krisztus ügye forgott itt szóban; melyet mindnyájunknak futással elhagyni, és a magunkban levő reményről számot nem adni, gyalázatos és Isten előtt nagy véték lett volna. Mivel az egyházközségeket fenyegető nagyobb veszély kívánta, hogy a papok (annyian, hogy az ellenpártnak legyen kivel küzködni egy ideig) megjelenjenek. Mert ha mindnyájan elfutottunk, vagy elrejtőztünk volna, nagyobb ürügye lett volna az ellenpártnak arra, hogy a papok futása által megürült egyházközségekbe áldozárjaikat bevigyék. Maguk a református hallgatók többen bizonyították hozzánk Nápolyba küldött leveleikben, hogy leveretésünk által ők némi békét és nyugalmat nyertek, és hogy türelmességünk nagyobb épülésükre vált, mint valaha szavaink. 3. Mert, ha mindnyájan elfutottunk volna, ha még oly tiszták lettünk volna is a szemünkre vetett lázadás bűnében, mégis mi

magunk adtunk volna fogantyt az ellenpártnak, hogy a magyar egyházak lelkészeit az egész világ előtt lázadóknak tüntessék fel, azon érvel, hogy senki sem merésztet közülvök megjelenni. 4. Az egyházközségek és az okos világiak is tanácsaikkal és kéréseikkel a megjelenésre nógattak. 5. A hatóság iránt is engedelmességet akartunk tanusítani.

Ugyancsak Otrókocsi Forizs szerint az okok, miért nem irták alá a reverszálisokat: «Hogy pedig mindenki megértse, miért nem irtak alá s így életüket nem vásárolták meg: 1. Mivel ez ügyben az ellenpárt Krisztus ellen kelt föl, annak dicsőségét akarta mindenféle módon, különösen a veszélyes aláírások által elhomályosítani, s az evangyeliomi tudományt eltörölni. 2. Mert az aláírás által saját lelkiismeretünk ellenére lázadóknak nyilvánítottuk volna magunkat, s így saját hibánkból veszítettük volna el jó hírnevünket. Igaz, hogy később kihagyták a lázadásban való részvétel kifejezést, de az aláírás által mégis a büntetéstől menekültünk volna meg, s így könnyen elhitethették volna a világgal, hogy valóban bűnösök voltunk. 3. Borzasztó lett volna, megszegnünk az esküt, melyet istennek és az egyháznak tettünk hivatalunk felvétele alkalmával. 4. Mert akár lemondunk, akár száműzetésbe megyünk, alkalmat adunk, hogy katolikus papokat tegyenek az üres egyházközségekbe. A világ előtt mentességük lett volna, hogy előbbi papjaik, mint lázadók, kizavarták magukat s ezért a nyájnak más pásztorokat kellett, hogy adjanak. Hej! mekkora hütlenség lett volna ez Krisztus és egyháza iránt, így mentő ürügyet szolgáltatni az üldözőknek. 5. A mostani és jövőendő magyarok méltán hazaárulóknak tekinthettek volna minket, kik aláírásunkkal hozzájárultunk, hogy a szabad vallásgyakorlat megsértessék; s később az egész nyáját lázadással vádolhatták volna, és így miattunk örökölt büntetés érte volna őket. 6. Mert az aláírás (különösen a hivatalról való lemondás és a hazában való maradás) maga után vonta a hitváltoztatást, mi többekkel megtörtént. Másfelől, a mit úgy ajánlottak, saját nevetségessé tételünkre és meggyalázásunkra használhatták volna fel, mondván, hogy mi csak bérlettek voltunk és nem valódi pásztorok. És nemcsak saját személyünk, hanem az evangyeliomi tan is meggyaláztatott volna, mitől óvakodni kellett. Ezek okaink, melyekből mindenki beláthatja, hogy jogosan és helyesen cselekedtünk, midőn az ellenpárt kivánságainak nem irtunk alá.» (Ugyan így adja elő mindkét rendbeli okokat Kocsi Csergő Bálint is, csak hogy nem ily klasszikus tömörséggel.)

Legyen szabad, e helyen egy pár katolikus nyilatkozatot felhozni, melyekből kitünik, hogy az ellenpárt is meg volt győződve a protestáns papok ártatlanságáról a lázadásban, hanem azért ürügyül használta fel e vádat a vallásüldözésre.

Az idézés alkalmával megkérdezték bizalmasai Szécsenyi György, kalocsai érseket, hogy mit akarnak annyi pap megidézésével, mire az így felelt: »Kötelet fontunk a magyarországi evangyeliomiak számára, melyet, ha nyakukba ránthatunk, soha többé az evangyeliomi vallás lábára nem áll.« Az ítélet kimondásakor pedig így szólt Forgács Ádám gróf az összegyűlt papokhoz: «Ha egy pestis üt bé az országba, akkor minden erőből arra igyekszünk, hogy azt valami módon megszüntethessük; mivel pedig az eretnőség a legeslegnagyobb pestis, azért akarja azt a királyi felség az országból kiirtani. Midőn a papokat Pozsonyban

börtönbe vetették, hogy aztán onnan különféle várakba szállítsák, egy jezsuita félreszólitotta Rimaszombati Jánost, ajánlván, hogy irjon alá s ő haza viszi. Erre Rimaszombati: »Miért irték alá, azért-e, hogy lázadó vagyok? Hiszen, Gömörvármegye még eddig nem lázadó, ha pedig az, te is lázadó vagy, mert régen lakol Gömörvármegyében.« Mire a jezsuita: «Gömörvármegye sem lázadó, te sem, én sem: de a te vallásod [láza]dó.» Kellio jezsuita pedig Leopoldvárvan e szavakkal fogadta a fogoly papokat: «Kétképpen vagytok lázadók, egyházilag az egyház és politikailag a király ellen. Ha politikailag nem is vagytok lázadók, a mint hiszem is, hogy több nem is gondolt közületek a lázadásra, mégis az egyház ellen való lázadásért mindenféle büntetést megérdemeltetek.» (E nyilatkozatokat csaknem ugyanazon szavakkal közlik az összes protestáns források, különösen Otrókocsi Forizs és Kocsi Csergő, így Heidegger «Historia Papatus» és Bethlen «Apologia»).

Hogy az abszolút hatalomra törekvő bécsi kormány sem volt egészen ártatlan ez üldözésekben, arra nézve csak Georg Hamel Bruininx, Hollandia éles eszű nagykövetének egy nyilatkozatát kívánom e helyen felemlíteni. Bruininx jelentést tevén kormányának a magyar protestáns papok védelmére a bécsi császári udvarhoz benyújtott emlékiratról, írja, hogy e munkában minden oly kifejezést került, melylyel a császárt és minisztereit megsérthette volna: «bár a magam részéről nem kételkedem azon, hogy ez üldözésben a politika is egy takaró alatt rejtőzik a lelkészi üldözőkkel, és segítnek egymásnak kezét mosni: amaz egy abszolút uralomért, hogy megsemmisítse a magyar előjogokat, mint e szándék Magyarországon való kivitelének akadályait; ezek, hogy lelkészi hatalmukat az egész királyságban minden lélekre és személyre kiterjesszék, és egyúttal pénzvágyukat és lelkészi uralomvágyukat kielégítsék.» (Bruininx e levele közölve holland nyelven J. P. Sprenger van Eijk «De Martelaars der Protestantsche Kerken» Bijlage C. és német nyelven Sárosp. Füz. 1863. évf. 412—417. lap.)

Rákosi György.

Különfélék.

== Júliusi pályacikkeinkre szavazatukat be-
küldötték:

1. «Az egyetemes lelkészi gyámintézetről» címűre: Barabás Sámuel, Jáni Lajos, Kerekes Endre, és Nemes Ferenc. Irta: Kádár János, igazg.-tanácsi segéd-titkár.

2. «Az ideál» feliratura: Kiss Ferenc. Szerzője névtelen óhajttal maradni.

3. «A kolozsvári theologiai fakultás» címűre: id. Lécsai Ferenc. Irta: Kerekes Endre.

Mindenek előtt és mindezek után, kifejezve őszinte sajnálatunkat e megdöbbentő és kimagarázhatatlan hiánya felett az érdeklődésnek: a csekély honoráriumot örömmel nyújtjuk át Kádár János segéd-titkár úrnak, ki fiatalos hévvel, őszinte buzgósággal, és megfelelő tehetséggel szolgálja egyházkerületünket.

== Az egyházkerületi Papi Értekezlet Alapszabályait, melyeket a júl. 19-én Kolozsvárt tartott előértekezlet elfogadott volt, az Igazg.-Tanács folyó hó 12-én tartott ülésében megerősítette, és ellátta jóváhagyó záradékkal. Az így megerősített Alapszabályok egy néhány nap alatt kikerülnek a sajtó alól és azonnal kiküldetnek az egyházmegyék intező férfiaihoz, hogy a legszélesebb körökben elterjesztessenek. És így immár semmi sem áll útjában annak, hogy a szervezkedő, a tisztválasztó és azzal kapcsolatosan,

az első innepélyes ülés megtartassék. Az «ad hoc» elnökség e felől egy perczig sem táplálván kételyeket eddig sem, július 19-ki megbízatásához képest, az előmunkálatokat már megkezdte, és örömmel irhatjuk, hogy azok teljes sikerrel biztatnak. A bizodalom az eredmény felől; a lelkesedés az ügy iránt: mindenütt és mindenkiben egyiránt nyilvánul és igazán megható az a készség és várakozás, melylyel az eszme megvalósulása felé tekintenek. Még nincs itt az ideje, hogy a részletek felől is értesítsük olvasóinkat; de annyit már most is megirhatunk, hogy az előkészületekből következőleg, a legfelszigazottabb igényeket is ki fogja elégíteni és a netán itt-ott nyilvánult kishitúséget meg fogja győzni, hogy egyesült akarattal és igaz buzgósággal, ha csodákat nem is, de meglepő eredményeket lehet elérni. Most még csak a kezdetén vagyunk; majd, mikor ott leszünk «in medias res»; midőn majd átmege az életbe, a gyakorlatba; midőn azon a sok szép vidéken fölveri azt a sok lappangó erőt, és talentumot, és megindul a pezsgés, a zsongó élet, a teremtés: akkor látják meg az akkoriak, a nálunknál fiatalabbak, hogy az igazság, és a benne rejlő eszme minő hatalom, minő áldás és milyen gazdag aratást ad a benne bízóknak!

== Azt hisszük, hogy olvasóink már régóta csodálkoznak, hogy az ez évi egyházkerületi közgyűlés Jegyzőkönyve még nem küldetett szét nyomtatásban. A csodálkozás valóban indokolt is volt; mert hallatlan dolog, hogy a máj villamos században az ötödik hónap közepéig ne készülhessen el egy tiz ives kötet, melynek kézírata természetesen minden ülés végén hitelesítve volt. Csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy nem a hivatalosokon mult; tisztán oly technikai akadályok hátráltatták, melyek valószínűleg utolsók, és többé elő nem fognak fordulni még a jövő században sem. Az elkészült Jegyzőkönyv végre is a napokban szét fog küldetni. Istennek hála.

== A kolozsvári evang. ref. kollegiumban benlakást nyertek a következő egyetemi hallgatók: Balázs Endre, Baló Ödön, Csiki László, Erdélyi Lajos, Foris Miklós, Jakab Lajos, Kiss Dénes, Koreh Dénes, László Géza, Máthé Andor, Pótor Sándor, Ravasz Árpád, Seprődi János, Szentes Albert, Szilágyi Mihály, Török Ákos, Vakarcz Kálmán, Veszprémi Dezső, Vitályos Géza.

== A kristyori evang. ref. egyház templomának fölszentelési ünnepélye folyó hó 19-én tartatik meg. Az istentiszteletben részt vesznek Kiss Mózes, m.-németi, Szöcs Sándor, dévai, Bartha Lajos, esperes, és egyházkerületi közügyigazgató, tordosi, Juhász Izidor, piskitelepi,

Kónya Dénesz, brádi, és Szegedi Miklós, körösbányai lelkész aai. Ha valaki, úgy mi érezzük, mi tudjuk igazán, hogy minő jelentősége van azon a vidéken egy-egy ilyen templom-szentelésnek. Az a templom nem csak vallásunknak öre, védbástyája, de erős vára nyelvünknek, támasza fajunknak. Tudják ezt mindazok, kik e szép ünnepélyen, mint hivatalosak, mint közvetlenül érdekeltek, avagy csak mint résztvevők is megjelennek. Az úrnak áldása legyen munkájukon, és a magvetés teremjen hatvan és százannyit!

== A kémeri virágzó egyház szép példáját adta vallásához való ragaszkodásának, élő hitének, áldozat-készségének. A közelebbi években külön fiu. és külön leány- elemi iskolát építtetett; legközelebről pedig háromezer forintos költségvetéssel, szép, nagy templomát, tornyát teljesen renováltatta, egészen új ülőpadakkal látta el, a szószéket és karnatokat ujonnan festette, és így, egy pár hónapi szünetelés után, folyó hó 5-én tartották meg a hálaadó első istentiszteletet, melyben részt vettek Juhász György, ippi, Kovács Albert, sz.-nagyfalusi, és a helybeli pap, Vince Ödön. Tisztelettel emlegetjük a kémeri egyház buzgóságát, és teljes elismeréssel adózunk Vince Ödön fáradtságát nem ismerő munkásságának, odaadó tette-készségének, hogy hivatásszerűleg örködve egyházának jó hírnevén, követendő példát statuál mindazok számára, kik pásztorokul hivattak el isten országába. Legyen áldás, és lesz is ilyen egyházon és ilyen derék lelkipásztoron.

== Előfizetési felhívás, «Tanító és Tanítvány» című műre. A tanügy terén eltöltött tiz évi működésem alatt gyűjtöttem néhány képet az iskolai növelés köréből. Ezeket adom ki a fenti cím alatt. Terjedelme a műnek négyöt nyomtatott iv lesz. Előfizetési ára, bérmentes küldéssel, 40 kr. Bolti ára több lesz. Az előfizetési pénzek és gyűjtő-ívek küldését október -ig címemre (Kolozsvártt, Pap-utca, II-ik községi iskola) tisztelettel kérem. Elek Gyula, községi iskolai igazgató. Melegen ajánljuk az érdeklődők jóakaratu támogatásába, figyelmébe.

== Értesítés. A sárospataki főiskolában, az akadémiában éppen úgy, mint a gimnáziumban, a beírások az 1894—95. iskolai évre szeptember 1-én kezdetnek meg, s tartanak 8-ikáig, azzal a megjegyzéssel, hogy a gimnáziumba a négy első napon csak protestáns vallásu tanulók vétetnek fel; szeptember 5-től azonban más vallás-felekezetiük is felvétetnek, hatvanöt létszámig. A magán-, pót-, és javító vizsgálatok augusztus 28. 29. 30. és 31-ik napjain fognak megtartatni. Az igazgatóság.

HIVATALOS RÉSZ.

955—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebeleztet gyalakuti egyházközség énekvezértanítói állomására ezennel másodizben nyittatik pályázat.

Javadalom: tisztességes lakáson, gazdasági épületeken és kerten kívül, hat hold ötszáz négyszögöl kánonika-porcio haszonélvezete, három öl szinfa, öt kalangya pátronusi buza, készpénz az egyházközség pénztárából fizetve és tandíj. A javadalom, egyházhatalóságilag becsült értéke, 298 forint.

Pályázati határnap: folyó:évi aug. 30-ka, s a folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes afaához, Lukafalvára küldendők. (U. p. Nyárádtó.)

Kolozsvártt, 1894. aug. 10. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

900—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebeleztet rődi kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás és hivatalos felszámítás szerint, 211 forint értékű fizetés, a melyből 35 frt. a köz-

ponti pénztárból fizettetik ki. A fizetés az állam segélyével remélhetőleg 300 forintra pótoltatik.

Pályázati határidő: folyó évi aug. 20. Folyamodások nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1894. aug. 10. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

171—1894. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A kolozsvári evang. ref. kollegium előjárósága pályázatot hirdet helyettes-tanári állásra. Javadalma 800 forint. A helyettes-tanár kötelessége, a főgimnáziumban mértani rajtot és szépírást tanítani, hetenkint 24 óra. Állását folyó évi szeptember 1-én elfoglalni, tartozik.

Folyamodhatnak e szak tanítására jogosított tanárok, és rajztanári tanfolyamot végzett tanárjelöltek.

A folyamodványok, 1894. augusztus 25-ig, a kollegium igazgatóságához küldendők.

Kolozsvártt, 1894. augusztus 9.
Schilling Rudolf,
gondnok.

Balogh Károly,
jegyző.

Felelős szerkesztő és kiadó **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Evfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Augusztus 23.

34. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintue
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A protestántizmus nem felekezett.

Abban az időben, a mikor a magyarok királyságába beleült egy Habsburg, a ki az apját «lutheránusságával», még mint gyermek, már keserítette, s a kit a pápa, mint eretneket, igyekezett kirekesztetni a trónöröklésből is; és abban az időben, mikor a magyarok hazájában az urvacsorát a katolikus ember két szín alatt vette, s öcscsét a primás is protestáns iskolába adta fel; és a mikor nádorok, országbirók, bánok mind protestánsok voltak, mert az volt ez a Kárpát-vidék Alföldestül együtt, a melyben a hiteles tanu, a jezuita állítása szerint, csak három Zichy Nándorféle mágnás vágyott arra a tisztességre, hogy ne egyenesen és azonnal, hanem a purgatorium kerülőjén, több-kevesebb veszteglés után jusson menyországba: abban az időben a protestáns Magyarország felépítgette a kath. főpapi rezidenciákat, beállította a káptalant, kinevezgette a püspököket, hogy legyenek, kik igazságot tennének, katonáról gondoskodnának, rendet tartanának, okmányokat kiállítanának. Mert, tudvalevőleg, akkor nem megyei rendszer volt divatban, sem állami közigazgatás, hanem egyházi közigazgatás, a mi azonban a reformáció érintésétől egyszerre csak magától összeomlott, úgy annyira, hogy a reformációnak kellett lábra állítani.

És a reformáció uralkodó korában egyetlen hang nem emelkedett e hazában, a mely a felekezeti szempontjából ennek a lábra-állításnak ellene nyilatkozott volna. Mert protestántizmus és felekezeti egész idegen fogalmak voltak, és senki sem gondolt arra, hogy a reformáció szolgálhat valami más érdeket is, mint az általános szükség parancsolta közjó érdekét.

A négy recepta religio törvénye is a protestántizmus nemes önzetlenségének, s felekezeti szükkeblüségétől távul álló magas szellemének kodifikálása. A reformáció szelleme megmutatta már

ekkor, kiforratlansága első ifjúságában, hogy ő valami magasabb, s fenköltebb dolog annál, a mit felekezeti szellemmel összekapcsolni lehetne, s kellene; hogy ő a felekezetek fölött álló fensőbb eszmevilág, kinek útját, működéseit még a nevét viselő felekezetek látszólagos érdekei sem akadályozhatják.

Felemlitek még egy-két esetet a hozzánk közelebbi korból, így a türelmi rendelet korából, a midőn a magát a felekezeti által vezéreltetni engedő protestántizmus rendkívüli előnyököt ragadhatott volna meg, ha a Józsefi abszolutizmus szolgálatába állva, a mindent felforgató kalapos király genialis törekvéseinél a jobb-kéz szerepét vállalja magára. Nemzetietlen, rút szerep lett volna ez, de zsiros, mitől nagyot hízott volna a felekezet. Éppen oly zsiros és hízlaló, minő a császári pátens alakjában másodsor is fel lett ajánlva nekünk, a mikor eljátszták velünk a farkas és kutya meséjét, igérvén a rongyos szabadság helyébe kövér csontokat, tisztességes kutya-pajtát, és emberséges bánásmódot.

Bizony, ha mi azt tekintettük volna, hogy felekezetünk beleüljön az alánc tologatott székekbe, hogy pompás császári-kir. fő-egyháztanácsosi fizetéseket huzzunk, megpénzesedjünk, hogy magunkat minden áron más gúnyába dugjuk: bizony, csak oda kell vala állanunk a húsos fazekokhoz.

De bár éhezünk, nem ettünk belőle, s a ki belénk akarta tölteni, annak majdnem kikapartuk a szemét. A cifra gúnya se kellett fényes medáliával; annyira rugkapáltunk, nem tudták ránk húzni. Aztán, csak belátták, hogy a protestáns egyház nagyon medve-természetű, de még nem született az az Erős Jankó, a ki lábravalóba bujtassa a medvét.

A pátens-küzdelmek albuma, magyar protestánsok hazafias önzetlenségének, elszántságának, felekezeti haszonleséstől ment szellemének tündöklő képeiből van összerakva.

Az utolsó napokban zajlottak végre rajtunk keresztül az új egyházpolitikai küzdelmek áramlásai. Nedvességét még nem itták be a társadalmi rétegek. De helyesebben mondhatnám, hogy e küzdelmek folyamában hazánk egy nagy konyha volt, a melyben kemény tűznél főttek a kisebb-nagyobb fazekok. Az egyikből fojtó, dohos gőz szállt fel a tűzpróba alatt; a másik hirtelen kifutott, s undorító bűzt árasztott szét; de hány edényben, a minék máza szép volt, s mit belől is mocsoktalannak vélénk, az étel mellékízt kapott! E nagy tűzpróba alatt még élénken emlékezhetünk a kezekre, a melyek kavarták bennünk a vért, hányták edényeinkbe a bolondító maszlagot. Némelyek ingerkedésekkel igyekeztek sodrábul kihozni a medvét: né, mackó, karika van az orrodon, láncon rángatnak jobbra-balra! Mikor aztán a bosszantásokkal sem mentek semmire, el kezdték telejajgatni a füleket azzal, hogy mi reformátusok milyen föld-szegények vagyunk, egyház, pap, iskola-mester kivetett, mostoha gyermekei ennek az országnak, s nem hogy már adnának, hanem újabban is még elvesznek tőlük. Református papok, ne engedjete, a míg nincsen kezetekben a pénz; most az ideje, kormányt buktathattok, a legnagyobb felekezeti előnyöket kicsikarhatjátok, csak azt kell kiáltanotok: ki ad többet értünk; mi eladók vagyunk! Csak dobra keli ütni azt a silány idealizmust, azt a szabad elvet, azt a hazafias érzékenységet, a mik miatt már annyiszor elkapták e.ölkünk a zsiros falatot.

És mi mit tettünk? Beláttuk azt, hogy hazánkban is eljött az ideje, hogy az egyházak és állam viszonya máskint rendeztessék; hogy sürgetőn követeli állami tekintélyünk megóvása, hogy oly viszonyt, melyben idegen eszmekör zsoldosai az államnak felmondhassák az engedelmisséget, lehetetlen tűrni; beláttuk, hogy a végleges megoldás a közbéke érdeke, hogy az új jog elsöpri a régi jogok bántó zavarait, hogy a magyar állam új jogával ott lebeg minden felekezet és nemzetiség fiának családi élete fölött, s hogy az új rendezés az általános haladás követelménye levén, a régiéknél több biztosítékát nyújtja az egyéni szabadságnak és boldogulásnak.

S a mint ezt beláttuk, nem tekintve a veszteségekre, melyek közül legérzékenyebbek: hatalmi körünk csökkenése a házasság-kötésben és oldásban, a hatalmasabb féllel fölvétele a versenynek a gyermek vallásánál, elvesztése stólának, perilletékeknek, anyakönyvi jövedéknek, mik a fize-

tések jelentős százalékát képviselik, mindezekre nem tekintve, magunkat meg nem fizettetve, sőt még a magunk szegénységéből áldozva: szívvél-lélekkal oda álltunk az új irány szolgálatába, hogy azt, talán felekezeti érdekeink ellenére, de minden esetre a protestántizmus szellemének megfelelőleg, győzelemre vigyük.

Minden felekezet veszíthet, bár lehet, hogy a veszteség csak földies, vagy éppen csupán látszólagos lesz, de a reformáció szelleme, vagy a mi mindig egy: a keresztyenség szelleme győzött. Ime, az alig mult jelen tanulságtétele.

A protestántizmusra nézve ismét kitünt, hogy az, helyesen felfogva, nem felekezet, hanem élet; oly élő és működő erő, a mely a protestáns államokon kívül a katolikus társadalmakat is áthatja, folyvást megújítja, s viszont, a hol nagy céljai kívánják, nem csak a katolicizmus szellemét, intézményeit, hanem a saját neve alatt létrejött, s működő szervezetek kereteit is széttöri, s így viszi a népeket elébe egy új világnak, a melyben léssen egy akol, és egy pásztor.

Egy nyílt levél.

(A görgényi ev. ref. egyházmegye az erdélyi ev. ref. egyházkerület összes lelkészeihez a következő nyílt levelet intézte.)

Tiszteletes lelkész úr!

Szól e nyílt levelünk mindazon lelkész, gondnok, és tanító atyánkfainak, kik a nemzetiségek békés együttélését és barátságos érintkezésüket szívükön hordják, és azoknak, kik a hivek közgazdasági előmenetelét előmozdítani szokták.

A görgényi ev. ref. egyházmegye 1890. óta foglalkozik a községi hitelszövetkezetek alapításával, megismertetésével és azok terjesztésével.

Megbízásunk folytán, dr. Gidófalvy István, kir. közjegyző, közzétette volt egy pár évvel ezelőtt azon irányelveket, melyek figyelembe vételével, a szövetkezetek létesítését, fennállását biztosítva láttuk.

Egyházmegyénk kísérletet tett ilyen szövetkezetek alapításával Marostordamegyében: Gernyeszegen, Sárpatakon, Póka-Keresztúron, Pókán, Magyar-Péterlakán, Felfalun és Vajda-Szentiványon, a pest-pilis-solt-kiskun-megyei központi hitelszövetkezet támogatásával.

Emlékeznek még arra, hogy pár év előtt a fővárosi hírlapok törvénytörvényi rovatai majdnem minden nap szövetkezeti ügyekkel voltak tele. Akkor tanulmányoztuk a kérdést s láttuk, hogy a szövetkezeti törvényt nem azért hozták, hogy olyan szélhámos célokat szolgáljon. Láttuk, hogy Marostordamegyében e törvény nyel nem foglalkozik senki; foglalkoztunk mi akkor, mikor a szövetkezeti eszme a törvény téves felfogásával diskreditálva volt.

Az ország több vidékén hasonlóan akadtak, kik részint még már előttünk a községi hitelszövetkezetek

eszméjét tanulmányozták, megismertették, fejlesztették és vezették.

Vezér volt a szövetkezetek alapításában Pest-Pilis-Solt-Kiskun-megye, mely egy megyei központot létesített nagy áldozattal, melyet a vidék kérésére kibővített úgy, hogy az ország bármely részén keletkező községi hitelszövetkezetek támogatását eszközölhette.

Mi is védszárnyai alá vonultunk, és fennállásunkat és gyarapodásunkat neki köszönjük.

Annyira kiterjedt e hálózat, hogy az idén már a hazai szövetkezetek központi hitelintézetét, mint szövetkezetet, meg kellett alapítani, mely szövetkezeti hálózatba ma már több, mint 200 községi hitelszövetkezet lépett és több, mint 30,000 tag alkotja a szövetkezeti érdek-hálózatot.

Ezen szövetkezetek 1893. évig jegyeztek több, mint 55,000 üzletrészt; több, mint 1,500,000 frt. értékben és eddig erre heti hatosos befizetésekkel több, mint 800,000 forint tőkét gyűjtöttek; együtt majdnem három millió forint hitelt élveztek és több, mint 700,000 frt. takarékbetétet gyümölcsoztettek.

A nép munkán szerzett filléreiből rakta össze az összeget: hetenkint 550,000 krt. vagyis, egy millió száz-ezer fillért.

Ez a fillérek nagy hatalma. Óriási számok, látszólag óriási eredmény, de tényleg még sem az.

Kevesen vagyunk még. Azt akarjuk, hogy minden község létesítsen községi hitelszövetkezetet.

A számokkal többet nem foglalkozunk.

A községi hitel-szövetkezeteknek célja: tagjainak erkölcsi és anyagi jólétét, a takarékosági hajlam emelése, hitelük szervezése, a takarékoskodás, rend- és munkaszeretet általánosítása és hiteligenyünk kielégítése útján fejleszteni.

Községenként, külön-külön alapítjuk a községi hitel-szövetkezeteket, melyek azonban egymással szerves összefüggésben állanak. Szövetkezeti tag lehet: minden a szövetkezet területén lakó egyén. Vallás és nemzeti-ségi különbség nélkül minden *becsületes* ember. A ki uzsoráskodást folytat, vagy a felekezetek és nemzetiségek között a békés egyetértést felbontani törekszik, azt be sem veszik; ha már bevették, kizárják.

Minden szövetkezet ügyeit függetlenül, önállólag intézi. A szerves összefüggés csak annyi, hogy a felügyeletet gyakorolja a központ és ugyancsak a központ szerzi meg a hiteligenyek kielégítésére a fedezetet. Az egész szövetkezeti üzletvezetést, könyvvitelt, pénztárkezelést egyöntetűleg eszközlik. Ez már annyira egyszerűsítve van, hogy legtöbb szövetkezetünkben, az általunk nyújtott útmutatás szerint, egyszerű földműves emberek is azonnal pontosan tudják vezetni.

Eltekintve a vagyoni előnytől, a községi hitelszövetkezetek a szabadság, testvériség, és egyenlőség eszméjét is szolgálják, mert a községi hitelszövetkezetek a tagok között a szabadság érzetét erősítik; ugyanis, a falú, mint ilyen, szabaddá lesz és saját közgazdasági és hitel ügyeit otthon, vasárnaponként a vecsernye után, maga igazítja el szabadon.

Testvérivé is válik a falu népe, mert érzi, hogy együtt, egymásra támaszkodva, maga képes, mint jó testvér, közös vagyont közös jóra hasznosan kezelni.

Egyenlővé is válik a falu népe, mert ha hetenkint egyszer, az üzletrészek befizetése napján, ügyeit együtt intézi, úgy egymástól, mindig az értelmesebbektől, tanul és önmivelődés útján egyenlőbbé válik úgy, hogy községi hitelszövetkezetek útján hisszük és reméljük: meg fog szünni a falukból a városokba vonuló, a szociális és anarchikus tévtanok befogadására alkalmas anyag termelése.

Egyik célja az is községi hitelszövetkezeteknek, hogy a társadalom különböző osztályait egymáshoz közelebb hozza, a barátságos érintkezést lehetővé tegye.

Községi hitelszövetkezeteknél a nyereszkesedés, vagy uzsoráskodás teljesen ki van zárva, mert többet, mint két százalékot alapszabályaink szerint nyereségül nem vehet és az osztalék maximuma meg van állapítva; a tartalék-tőke pedig, mint közös közgazdasági célra szolgáló vagyon, felosztás esetében sem osztható fel a tagok között. Az rendszerint a falu közös céljára: iskola, kisedővoda, stb. fordítandó.

Községi hitelszövetkezetek hitele a hazai szövetkezetek központi hitelintézeté, mint szövetkezet közvetítésével ma 5 és fél százalék és a hitel mérve a szövetkezeti tagok által aláírt minden 25 frtos üzletrész után, mely öt év alatt hatosonként hetenkint lesz törlesztve, átlag mintegy 75 frt. úgy hogy ha például 100 üzlet rész lesz jegyezve és hetenkint 100 hatos befizetésére történik ígéret, úgy a szövetkezetnek már az első üzlet nap 7,500 frt. hitele lehet.

Ezen összeg rendszerint elég arra, hogy egy kis község a terhes adósságok alól teljesen felszabaduljon.

Községi hitelszövetkezetek vagy korlátlan felelősséggel alakulnak, vagy pedig, és ez gyakoribb, a jegyzett üzletrész után még annak kétszereséig vállalnak felelősséget.

Akkor fognak e szövetkezetek igazán áldásosan működni, ha már a falu népét a nyomasztó adósságok alól felmentették; ezt pedig elérik öt év alatt, mert fél évenként mindenki tartozik 10 százalékot adóssága tőkéjéből is törleszteni. Akkor fog beállni az együttes vásárlás és eladás nyújtotta előnyök élvezete és akkor fogják majd a szövetkezeti üzletrészek hasznai a közterhek egy részét az egyes polgárok helyett viselni.

Tehát, röviden összefoglalva az elmondottakat, miért is alapítunk községi hitelszövetkezeteket: azért, hogy a ki velünk szövetkezik, az érezze, hogy Magyarországon legyen valaki szász, román, zsidó, magyar, vagy tót; és imádjá az istent bármely templomban, bármely nyelven, az: ha becsületes, ha faluja népe ilyennek ítéli, közöttünk vagyoniilag is saját erején boldogul.

Hogy érezze, a ki közénk belép, hogy ő egy társadalmi tényező, a ki a heti hatosos befizetésekkel egy önálló pénzügyintézetet képes fentartani.

Hogy érezze és élvezze a függetlenséget és a szabad mozgás örömeit a legkevésbé képzett polgártársunk is; hogy tudja, hogy a kölcsön vett összeggel magának, illetve, társainak tartozik és ne kelljen, minden esedékeségi napon vagyona elkobzásától tartania.

Hogy érezze és élvezze a mivelődés gyönyöreit az is, a ki hétköznapon erős napszámmunkával keresi kenyerét.

Hogy érezze azt is, hogy a becsület nagy vagyon, melyre a községi hitelszövetkezet még akkor is, ha más vagyona nincs, hitelezni fog. Hogy lássa, hogy az elesett becsületes emberek újból talpra állanak.

Hogy érezze végre azt, hogy hazánkban nem a telekezeti és nemzetiségi izoláltság azon út, melyen haladni kell, hanem az: ha minden nemzetiség egyetértéssel, a közös jóllét fokozásával a hazának, egyháznak és nemzetiségének derék polgárokat nevel, kik vállvetve működjenek egymás javára, boldogulására és hogy a közöttünk rosz indulattal támasztott félreértésekből eredt ellenségeskedésnek csiráját is kiolthassuk.

Ezeket várjuk mi a községi hitelszövetkezetektől; azért akarjuk, ezeket mindenkivel megkedveltetni.

Nem szépitünk e képen semmit; az a teljes valóságnak felel meg.

Azért mutatjuk meg e képet mindazoknak, kiket illet, hogy azt megszívlelve, a községi hitelszövetkezeti eszme zászlója alá minél számosabban csatlakozzanak.

A görgényi ev. ref. egyházmegye 1894. június hó 13-án, Szász-Régenben tartott közgyűlésén nyert megbízás folytán.

Tavaszy József, s. k. Lénárt József, s. k.
jegyző. esperes.

Csekme Ferenc, s. k. Dr. Gidófalvy István, s. k.
aljegyző. gondnok.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. aug. 20.

Elnökölt: dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes aa. Jelen voltak: Szász Gerő, közjegyző, dr. Vályi Gábor, Deésy Gyula, ig.-tanácsosok, Deák József, pénztárnok, Bodor Antal, k. előadó, és Kádár János, s. titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, fölhívja s. titkár aát az időközben elnökiileg elintézett ügydarabok jegyzékének fölolvására. Ez megtörténvén, az ismertett intézkedések megtétele jóváhagyó tudomásul vétetett.

Ezek után a napirenden levő következő ügyek nyertek elintézést.

Marosvásárhelyi egyházközségünk tanácsa az iránt kérelmez, hogy eszközöltessék ki részére az egyetemes konventnél engedély arra, hogy az országos közalapi adóját évi 200 frt. átalány-összegben fizethesse, mert az évenkénti kiróvás, az egyháztagok nagymérvű megterheltsége okán, csaknem kivihetetlennek látszik; az átalány-összegben való fizetésre nézve fennálló szabályok szerinti évi 339 frtot pedig az egyházközség, melyre újabban a polgári leányiskola fentartásának alig elviselhető terhe nehezedik, meg nem bírja. Ig.-Tanácsunk e kérést beható tárgyalás alá vette s bár az egyházközség által fölhozott indokokat méltányolja is, a kérést még sem terjeszthette az egyetemes konvent elé, mert az egyházközségnek ugyanezen indokolással fölterjesztett hason-tartalmu kérését az egyet. konvent a tavaly már elutasította s az egyházat a fennálló szabályok megtartására kötelezte.

Kackói egyházközségünk kérése, melyben központi kezelés alatt álló tőkének keblki kezelésre leendő kiadását kérelmezi, az egyházkerületi számvevő aához ha-

tároztatott áttétetni, a kérés érdemében úgy a központi pénztárra, mint a kérdéses tőkék természetére való tekintettel leendő véleményezés végett.

Boldog emlékezetű Székely János, volt igazgató tanácsos aa. közelebről történt elhunytával a műszaki előadói állás is megüresedvén, ennek betöltése a folyó teendők fennakadás nélküli végezetése céljából elodázhatlan szükséggé vált, miért is Ig.-Tanácsunk ezen állásra addig is, míg igazgató-tanácsossá való megválasztását a közelebbi kerületi közgyűléstől kérhetné, ngs, Hercegh Lajos, vasuti főmérnök buzgó aát kérte föl, illetve, választotta meg, ki egyházkerületünk érdekében eddigelé is végzett szakavatott és fáradhatatlan munkálkodásával magát ezen állásra s így egyházkerületünk bizalmára és kitüntetésére teljesen méltóvá tette.

M.-n.-csáni lelkész, t. Sebestyén Áron aa. nyugdíjazási ügyét tárgyalta, ezek után, Ig.-Tanácsunk, de mert az esperesi jelentésből meggyőződött arról, hogy az ezen egyházba való beszolgalást, ez idők szerint még elháríthatlan akadályok gátolják s mert másfelől nevezett lelkész aa. a szolgálatra még kész és képes: állásában egyelőre meghagyatott s az illetékes esperes aa. fölhivatott, hogy a nyugalmazás szükségének beállta esetén sürgősen tegyen jelentést a további intézkedések megtehetése céljából.

A piskitelepi egyesült ev. ref. és ágost. ev. egyházközség szétválását, illetve, ottani ref. lelkészünknek az ág. evangélikusok részére való szolgálat-tételtől leendő eltiltását a n.-szebeni luth. főkonzistorium ismételtén sürgetvén, e sürgető kérés főt. püspök aához tétetett át, a további intézkedéseknek, saját hatáskörében leendő megtétele végett.

Felvinci egyházközségünk szolgálat-képtelenné vált kántorát, Ercse János aát, évi 200 frt. nyugdíjjal nyugalmomba helyezte s intézkedést kért az így megüresedett állás betöltése iránt. Az egyházmegyei tanács e nyugdíjazást jóváhagyta, de határozata ellen nevezett Ercse János aa. hatóságunkhoz felebbezett, a nyugdíj-összeg felemelését kérve. Ig.-Tanácsunk azonban az egyház és egyházmegyei tanács határozatait teljesen méltányosoknak találta s így a felebbezési kérés mellőzésevel, azokat megerősítette.

A «Rikán belüli» özvegy-árvai gyámintézetnek nagybaconi egyházközségünkkel szemben fönnálló követelése ügyében Ig.-Tanácsunk, a gyámintézeti közgyűlés határozatának jóváhagyásával, az egyházközséget a feltüntetett követelés megfizetésére kötelezte, de egyuttal, a helyzet tisztázása céljából, nevezett egyházunknak volt lelkészével leendő törvényes elszámolását is elrendelte.

Végül, a maros-ludasi egyházközség új kepe-kiróvási szabályzatát jóváhagyó határozatunk ellen négy maros-ludasi egyháztag által beadott felebbezés tárgyalatott, s annak a közelebről tartandó egyházkerületi közgyűlés elé leendő terjesztése kimondatott. fölhivatván egyuttal az egyházközség, hogy az ügy végérvényes eldöntéséig, szükségleteit az eddigi kepezési rendszer szerint behajthatandó adóból fedezze.

Több tárgy nem levén, az ülés bezáratott. r, s.

Az egyházmegyéből.

A széki egyházmegyéből.

(Folytatás.)

Egyházmegyei tanácsunk megbízásában eljár s feliratára a válasz a jelentésből főleg közölve lett.

Nem menthetők fel, mondja a válasz, általánosan, mert vármegyei törvényhatóságokban a megyei «útadó» «pótadó» jellegével bir, míg törvényhatósági joggal felruházott városokon «községi adó» jellegével.

De hiszen, mi úgy tudjuk, hogy az 1883. évi XIV t.-cikkben szóban levő megyei «pótadó» alól az analogia szerint szintén mentesek vagyunk, épp úgy, mint az 1886. évi XXII.—138. §§-a értelmében a községi pótadó alól.

Ha tehát, a vármegyei törvényhatóságokban a megyei útadó, megyei «pótadó» jellegével bir, a miniszteri válasz szerint, akkor az alól eo ipso menteseknek kell lennünk, épp úgy, mint a törvényhatósági joggal felruházott városokon működő lelkészek, hol az útadó «községi adó» jellegével bir. Nem tudjuk hát, mit tartsunk a miniszteri válasz felől, épp ezért óhajtanók az összes egyházmegyék akcióba lépését, és az egyházkerület útján újabb felterjesztés küldését.

Ezen kiterés után, visszatérünk a nagy érdekű jelentés következő pontjaira.

«Alsó-szováti egyházközségünkben, az unitárius atyafiak törekvéséből az tűnik ki, hogy az ottani állami iskolát egészen maguknak akarják lefoglalni. A tanerők mind az ők felekezetükből valók, az új iskola épület számára ők ajánlottak fel belső telket, az unitárius templom közvetlen szomszédságában. Mindezekből elég világos azon tervük, hogy idővel az egész községben az unitárius hitet és szellemet akarják uralkodóvá tenni. Most egy negyedik tanerő szándékolatván felállíttatni, intézkedés történt az Ig.-Tanács útján, hogy az református egyénnel, nevezetesen ottani okleveles énekvezérünkkel töltsék be.

Szépkenyerü-Szentmártonban a kir. kincstári belsőség, ház, melléképületek és egy hold kert, eladóvá válván, mint-hogy ez az egyház beltelkével közvetlen szomszédságban áll, s megvételét előnyösnek láttam, a vásárt az egyháznak központban kezelt pénzével 910 frtért megejtettem. Az egyház e vételár törlesztését 4—5 év alatt eszközöli.

Ez év elején az Ig.-Tanácstól az iránt vettem felszólítást, hogy a kántor-tanítói fizetéseket irjam össze állami segélyezés céljából, s minden egyes javadalomra nézve jelezsem azon differenciát, mely a 300 frt. minimum fizetésig hiányzik. Ezen munkálat szerint, az állam néhány frt. híján 6000 frt. segélyt kell, hogy adjon egyházmegyénknél, az 50 frt. ötödéves korpótlékon kívül. Tekintettel azon körülményre, hogy az ingatlanok, mint a fizetés egyik alkotó részének, csak kat. tiszta jövedelme vétetett fel, a tanítói javadalom igen sok helyen a 400 frtot is meg fogja haladni. A miniszterium újabb utasítása értelmében, az egyházközségek határozatai is elrendeltettek a fizetések kiegészítésére vonatkozólag, és el van rendelve a hiányzó összegnek a miniszteriumtól leendő kérelmezése is.

Hátra van még, jelentést tennem a N.-Sármáson alakítandó körlelkészség és Vice önálló egyházközséggé szervezésére vonatkozólag. A főtiszt. püspök úr ugyanis azon alkalmából, hogy a földmivelésügyi miniszter úr nevezett

községekben telepéseket szándékozik elhelyezni, az egyházközségek berendezésére vonatkozó terv és költségvetés készítésével bizott meg, melyekre nézve kivonatossan javaslatomat a következőkben közlöm.

N.-Sármás, mely eddig mint leányegyház a p. kamarási egyházhoz tartozott, összesen 14 lélekkel, a miniszter úr azon céljának megfelelőleg, hogy ide 200 ev. ref. felekezetű családot szándékozik telepíteni, körlelkészséggé alakíttassék K.-Sármás, Báld, Kis-Cég és N.-Cég községekkel. Ezen keretben N.-Sármástól, mint központtól, K.-Sármás egy, Báld négy, K.-Cég öt, és N.-Cég tíz kilométerre fekszenek. Ezen alakuláshoz szükséges feltétel, hogy miután N.-Sármás, mint ref. egyházközség, semmi névvel nevezendő vagyonnal nem bir, azon célnak megfelelőleg, hogy idővel a 200 család letelepülésével a mezőség központján életerős községgé nőjje ki magát, első sorban építtessék fel állami költségen, azon a helyen, hol most a kincstári beltelek és épületek vannak, 1. a templom, mely 600 lelket fogadhatson be; 2. A papi ház, három szobával, konyhával, kamarával, pincével, megfelelő kerttel és melléképületekkel. Iskola és tanítói ház, kihalasítván a belsőségből a játszó és tornatér, valamint a tanító számára fél hold veteményes kert.

Ezen épületeknek azért kell a kincstári beltelek helyén felépülniök, mert a telepések részére kihalasítandó beltelek mind e körül, mint központ körül fekszenek.

A most fennálló kincstári, roskatag, dülöfélben levő épületek közül egyet sem lehet átalakítani, így azok lerontandók és anyagai az említett épületek céljaira felhasználandók lesznek.»

A körlelkészség háztartásáról és költség-előirányzatáról szól folytatólag a jelentés a lehető legrészletesebben, melyből kitűnik, hogy a személyi járandóság, a pap fizetése 800 frtban állapíttatván meg, összesen 950 frtot és a dologi kiadások összege 268 frtot együttvéve: 1218 frtot tesz, melyből 714 frtot, melyet per 3 frt. a 200 letelepült család, 100 frtot az egyházkerület fizetne és 14 frtot a perselypénz hozna be, a hátra lévő 504 frtot. pedig részint földben, részint pénzben a kincstár hordozná.

Vice községében a ref. lelkek száma 289, mely számot a telepítendő 30 család mintegy 120—150 lélekkel fogja emelni. Az esperesi jelentés szerint is, tekintettel elszigetelt helyzetére, mint önálló egyházközség tartandó fenn.

A templomot, minthogy sátoros ünnepek alkalmával még a jelenlegi hiveknek is szűknek bizonyult, 2000 frt. költséggel ki kell bővíteni.

A lelkészi állás multhatatlanul újra szervezendő, a jelenlegi lelkész, előrehaladott kora és főleg testi félszége miatt, 200 frttal nyugalmazandó, mely nyugdíj a jelenlegi 357 frtot tevő lelkészi javadalomból szakítandó ki, s e miatt a lelkészi fizetést a nyugalmazott pap életéig 450 frttal, halála után pedig 250 frttal, vagy ezen összegnek megfelelő 30—40 hold birtokkal kell az államnak segélyezni, mert a vicei község, úgy ezt, mint a templom kibővítése végett szükséges 2000 frtot az államtól kéri. Ezen dotáció iránti kérés méltányos azért, mert a telepítendő családok, miként a jelenlegi hivek, a papi fizetéshez semmivel, csupán csak az egyház dologi szükségleteinek némi fedezete céljából 30—40 kr. csekély díjjal lesznek megróva.

Sőt, szükséges az is, hogy az iskola államilag szervez-

tessék, mivel az egyházközségnek sem alkalmas helye s még inkább alkalmas épülete nincs.

Ezek valának azon főbb pontok, melyeket a mind-

végig figyelemmel hallgatott terjedelmes esperesi jelentésből, melyért esperes aának elismerő köszönet szavaztatott, közölni, jónak láttunk. (Vége következik)

TÁRCA.

Complanatio.

Anno 1720 die 2. septembr. In sessione ab Inclyto Supremo Consistorio Religionis Ref. Regni Tranniae delegata inter ecclesiam et collegium reformatorem Claudiopolitanum a longaevis motae et ortae controversiae quae quidem, multis sessionibus erant agitatae, sed adhucusque tempus propter certas rationes non potuerant decidi, taliter nunc facta est complanatio: juxta opinionem hujus sessionis, quae tamen ad ulteriorem determinationem Inclyti Supremi Consistorii ad confirmandum representatur.

A boldog emlékezetű fundator fejedelmek, conferálván a kolozsvári ref. ecclesianak és collegiumnak a kolozsvári határon levő két Quártát, azaz, az egész dézmának a felét, annak utánna az harmincadról és aknáról szaporitván a fundust, melyet mostan kegyelmes urunk ő felsége ex publica cassa fizettet, consequenter a patronusok beneficiuma által azon fundus augealódván, a kolozsvári hidkapu előtt, a vár alatt levő malommal, ugyan Kolozsvártt alpareti nevű malomnak fele jussával, apahidi malomnak is fele jussával, és más jószágokban levő pusztá malmokkal, ha megépülnek, úgy külső jószágokkal, úgy mint egész Felekkel, és apahidi, két fülei, asszulfalvi, kötelendi, fejérdi, s ajtoni portiókkal, mely fundusokon áll mostan a kolozsvári református salaristáknak fizetések. Ezeknek minden rendbeli fructusában és reditusában és proventusában oly egyesnek ismeri a collegiumot az ecclesia, hogy valamik azokból proveniálnak, mindeneket közönséges szükségre fordít, az ecclesia és collegium salaristái között, a boldog emlékü fejedelmektől és patronusoktól már determinált fizetések szerint repartálja és kinek-kinek minden különböztetés nélkül salariumát azokból kiszolgáltatja, ezeknek reditusában az ecclesia a collegiumtól megkülönböztetést magának nem vendical, úgy a collegium se vendicaljon; szükségtelen salaristáknak számát az ecclesia, se a collegium sine consensu Supremi Consistorii ne szaporítsa.

Az időnek mostohasága miatt, ezen fenn megirt fundusok gyakorta megcsökkennek, mely miatt a salaristák salariuma ki nem fizettethetvén, restantiában maradnak, a mely restantiákat idővel még a salarista successorinak is justum et aequum, hogy megfizessék, meg is fizetik, mindazonáltal a scholában levő praeceptoroknak, mensualistáknak, mint-hogy változó státusok, és némelyek az hová Istentől hivattnak, oly messze vetődnek, hogy in perpetuum inconsolante maradnak. Azért a praeceptoroknak és mensualistáknak ante alios indilate annualis fizetések kiadassék azon proventusból.

Kegyes és istenes indulatjokból némely jó pátronusok legálnak mind az ecclesiának, mind a collegiumnak, mely hogy közönségessé tétessék, sem azon legánsok kegyes intentuma, sem azoknak hírek-nevek megmaradásának jó emlékezeti meg nem engedheti. Azért, a ki a collegiumnak legál, az legyen a collegium keze alatt, az ki az ecclesiának legál, ehhez addalván a perselyt, templombeli temetéseknek reditusát, legyen különösen az ecclesiáé és ezeket soha egyik fél is distrahálni, vagy salaristák salariumában fordítani, ne

merészeljen, hanem a fő és itt való curatela megértvén, minemü szükségre kívántatik hozzá nyulni, cum consensu curatela fordittassék hasznos helyre.

Hogyha pedig Isten oly áldását mutatja a fundusokból, hogy az salaristák salariumából maradna, az az ecclesia és collegium házai, parochialis építésére és egyéb hasznaira minden megkülönböztetés nélkül fordittassék.

Míthogy most oly szép és kegyes szeretettel öszveköttetett teszünk a collegium és ecclesia között, tehát az jószágoknak elzalogosítása alkalmatosságával (mint közönséges jóra) mind az ecclesia magános pénzével, a mint ő kegyelmek allegálják, mind az collegium magános pénzével concurrált, melyhez képest az collegium kiadott pénzi között levén egy pia legatio, úgy mint üdvözült G. Teleki Mihály úr ezer forint legatuma alumnusok intertentiojukra, melynek hogy boldog emlékezeti meg ne haljon, a mlgos Supremum Consistorium találjon oly bölcs mediumot, hogy az ecclesia és collegium kára nélkül felállittassék, ezen kívül a több pénznek jó megegyeztetésében, mivel az ecclesia is maga különös pénzéből concurrált, tanáljon Istenes jó compositiot, míthogy az első punctumban ezen fundus is közönségessé tétetik. Ezen dolognak eligazításában penig a mi opinionok ez: Mivel az ecclesia azt praetendálja, hogy a kolozsvári malmok, Felek, Fejérd, Ajton és Kötelend különös maga pénzével acquiraltattak, és az collegium csak apahidi, asszulfalvi és két fülei jószágokban concurrált, melyeket akar megpróbálni az ecclesiának legált fundusokból, ne az közönségesből. Azért, hogy tempore redemptionis valami scissio az ecclesia és collegium között ne orialódjék, az fenn megirt collegium pénze is az ecclesia pénzítől ne szakasztassék ki, hanem a mint már egyszer közönségessé tétetett, maradjon abban, és azon pénzekből más fundus erigáltassék és annak is reditusa közönséges legyen, melylyel a nyolcszáz véka búza íránt való praetensioja tolláltatik a collegiumnak, a jó harmonia penig fenmarad.

A harangok proventusa most is hagyatik az harangozó salariumára és a két sütőház építésére, procuratiojára, a mi attól megmarad ad publicam cassam a ladába menjen, tetszvénekünk, ha a mlgos Supremum Consistoriumnak is tetszik, az harangok öszsvevonattatásának salariuma légyen ez után egy forint.

A particuláris praetensioi a collegiumnak dirimálása hagyatik a mlgos Supremum Consistorium atyai kegyességére.

A levelek conservatioja a két kulcsu ladában legyen, úgy az közönséges szükségre deponált pénz két kulcsu ladában tartassék, az ecclesia keze alatt.

A leveles-ladában is, az ecclesia deposituminak ladájának kulcsai egyik a fő pap-curátornál, a másik egyik civis curátornál álljon, a ládák penig conserváltassanak in loco consistorii.

A felosztandó pénznek ladájának penig egyik kulcsa a Notariusnál, úgy mint az egyik professornál, a másik a civis curátornál.

A kolozsvári dézma-proventus és a feleki taksapénzt

1894. szept. 1-én kezdődnek, s tartanak szept. 4-én délig. Ugyanezen idő alatt folynak a pót- és javító vizsgálatok. A jelentkezők kötelesek, bemutatni a múlt évi értesítőiket; az új tanulók múlt évi bizonyítványukat, kereszt-levelöket, és újra-oltási bizonyítványukat. A városon lakók kötelesek, bejelenteni lakásuk helyét, s felügyelőjüket. Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szeptember 6-án d. e. 10 órakor lesz. A tanítás szept. 6-án d. u. 2 órakor kezdődik. Az igazgatóság.

== **Értesítés.** A székely-udvarhelyi evang. ref. kollegiumban a jövő évi beiratások szept. 2—3-ik napjain történnek meg, mire az érdekeltek figyelmét felhívja Székely-Udvarhelytt, 1894. aug. 18-án. Az igazgatóság.

== **Az «Óráló»** cím alatt Sárospatakon január-juniusban hetenkint kétszer megjelent politikai, társadalmi, szépirodalmi és közgazdasági lap, mely félévi fennállása alatt a közvélemény és sajtó kiválóan meleg elismerését vívta ki,

s úgy a hagyományos magyar szabadelvűség, mint a protestánsizmus szolgálatában teljes buzgósággal igyekezett működni, legyőzve az elébe tornyosult nehézségeket, melyek miatt két hónapig szünetelni volt kénytelen, folyó évi szeptember 1-én újra megindul. Hetenkint kétszer fog ezután is megjelenni. Előfizetési ára marad egy óra 50 kr. negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőtárs ifj. dr. Mitrovics Gyula, főmunkatárs Csengey Gusztáv lesz. A megrendelés könnyítése végett, kötelező jelentkezés is küldhető, mely esetben az előfizetési pénz utalványozása október 1-ig elhalasztható. Kötelező jelentkezést, ha más időtartam nincs kitéve, egy évre szólónak tekintünk, de az előfizetés ez esetben is beküldhető negyedévi részletekben is. Előfizetési pénzek és jelentkezések alólirotthoz küldendők. Sárospatak, 1894. aug. 15. Dr. Bartha Béla, jogtanár, az «Óráló» politikai lap felelős szerkesztője, és tulajdonosa.

HIVATALOS RÉSZ.

2284—1894.

KÖRLEVÉL,

*valannemnyi erdélyi evang. református kollegium
m. tt. Előjáróságának.*

Folyó évi 2,144. számú rendeletünk kiegészítéseül tudatjuk, hogy a nagy-enyedi főgimnáziumnál folyó évi szept. hó 4. és 5-én megtartandó javító és pótló érettségi vizsgálatokhoz a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszterium az 1883. évi XXX. törvényc. 23. paragrafusából kifolyólag, Géresi Kálmán, debreceni főiskolai tanárt küldötte ki kormány-képviselőül.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1894. augusztus 14-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

2395—1894. PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A széki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett és lemondás folytán megüresedett szamosujvári körlelkészi állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Körlelkészi javadalom: tisztességes lakáson és stóla jövedelmen felül, 908 frt. 62 kr. készpénz, melyből 322 frt. 43 kr. a kerületi pénztárból fizettetik ki. E körlelkészség kötelekébe tartoznak a szamosujvári anya-, szamosujvár-németi, vizszilvási, kis-iklói és nagy-iklói leányegyházak és a boncnyiresi s hesdái szorványok, melyekben a körlelkésznek a megállapított utasítás értelmében kell funkciókat végeznie.

Pályázati határidő f. év szept. 15. mely időig a kellően felszerelt folyamodványok főt. püspök aához nyújtandók be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1894. auguszt. 21.

Kádár János,
s.-titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1000—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebelezett m.-bükkesi egyházközség, lemondás következtében megüresült kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

A javadalom 304 frt. és kényelmes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel.

Pályázati határidő: folyó évi szept. 10. Folyamodványok nt. Sándor János, esperes aá.hoz Miriszlóra (u. p. N.-Enyed) küldendők.

Kolozsvártt, 1894. aug. 21.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1001—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett disznajói egyházközség segéd-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás az új iskola-épületben,

tűzifa az egyház által behordva és fölvágva, 250 frt. készpénz fizetés az egyház pénztárából.

Kötelességei: az iskolaszék által reabizandó osztályok vezetése és a kántornak szükség esetében helyettesítése. A ki az iskolai tanítástól szabad idejében magán-tanítás vállalására hajlandó, annak esetleg szabad koszt, vagy magán-dijazásra van kilátása.

Pályázati határidő: folyó évi szept. 3-ka. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aá.hoz küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Kolozsvártt, 1894. aug. 21.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1058—1894.

MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye folyó évi szept. 9-én és következő napjain reggeli 9 órakor B.-Hunyadon tartandó közgyűlésére annak illetékes tagjait tisztelettel meghívom.

Ezen közgyűlés tárgyai: 1. Esperesi jelentés. Felsőbb hatósági leiratok tárgyalása. 3. Jegyzői jelentés az egyházm. tanács évi működéséről. 4. Pénztárnoki jelentés az egyházmegyei özvegy-árvai, papi temetkezési és közpénztár 1893. évi állásáról. 5. Tanügyi előadói jelentés. 6. Esetleges kérések, indítványok tárgyalása.

Fölkérem a tiszt. lelkész urakat, utasítsák az egyházmegyénkbe még be nem kebelezett és esküt le nem tett kántor-tanítókat, hogy szept. 10-én reggeli 9 órára a közgyűlés előtt eskütétel végett pontosan megjelenjenek.

A közgyűlést megelőző napon, szept. 8-án, házassági törvényszéket tartok, fölkérem az ügyvéd urakat, hogy pereikkel készen álljanak; a tiszteletes urakat pedig, hogy való hűveiket figyelmeztessék a kellő lépések megtételére.

Szept. 8-án d. u. 3 órakor Papi Értekezlet lesz.

A közgyűlés első napján egyházi beszédet tiszteletes Péter Károly, m. gy.-monostori lelkész aá. fog tartani.

Gyalu, 1894. aug. 18.

Deésy Gyula,
evang. ref. esperes.

805—1894. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Kolozsvári lakos, Köhalmi-Szabó Márton, ev. református, nejét Kicsi-Antal Ágnest, ev. reformátát, ki ötlet ez előtt három évvel hűtlenül elhagyta, s azóta sem életben létéről, sem tartózkodási helyéről semmit nem tud: ezennel hirdetményesen idézteti a kolozsvári ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé azon kijelentéssel, hogy hat hónap lefolyása után, akár megjelenik, akár nem, ellene válóperét megkezdi és le fogja járatni.

Az ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.

Kolozsvártt, aug. 19. 1894

Szász Gerő,
evang. reform. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Evfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Augusztus 30.

35. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarútea 9. sz.*

Az új korszak küszöbén.

A liberális zászlója alatt diadalmaskodó korszellem építve rontó, és rontva építő útjában odáig jutott, a hol már új eget és új földet látunk. Politikai és egyházi téren egyiránt találkoztunk új intézményekkel, a merre elhalad ama diadalmas. A reformokra nézve eljött az idők teljessége, és az idők követelményei elől kitérni, nem lehet.

Hogy a jogállam kiépítése lehetővé tétessék, az egyháznak is oda kellett engednie ama jogokat, a melyek az állam erősítésére multhatatlanul szükségesek. Az államosítás eszméjének megvalósítására törekvő lázas melegségtől az egyháznak sem lehetett hidegen maradnia. Kinek-kinek keblében a hazafias és egyházas érzelem harmóniásan kellett, hogy megszólaljon; az egyháztag, a midőn keblébe tekintett, nem feledhette ki számításából, hogy ő hazafi is; a ki önmagát megkérdezte, a megfontolás arra nógatta, hogy ő benne ne legyen ellenségévé az egyháztag a hazafinak, hogy ne fogózzék görcsösen a maradó stabilizmusba, mert akkor a haladás útjába gátul vetné magát.

Az egyház az államnak, mint fő hatalmi tényezőnek, jogokat adott oda, s ezért viszonzásul az állam függetlenséget, szabadságot adott neki. Az állam, minthogy az egyházzal teljes szolidaritásban akar élni, védelmet ígér neki, és szabad tért nyit előtte; ezért az egyház hálás viszontszolgálat fejében ápolja a nemes érzelmeket, növeli és fejleszti az erény és tiszta erkölcs virágait, hogy legyen szép a lelki élet mezeje is, mint az arany kalászszal ékes rónaság.

Országunk törvényhozóit a haza szent érdeke vezette akkor, midőn magukban az egyháztagot alárendelték a hazafinak, olyan jogokat adva az államnak, melyek eddig nálunk kizárólag az egyházéi voltak, de már más államokban, melyek minket a haladásban megelőztek, ez régebben megtörtént. Ezt annak érdeke kívánta, melyen kívül

a nagy világon nincsen számunkra hely, melynek ennél sokkal többel tartozunk, mert áldoznunk kell érte: vitam et sanguinem.

Annak szívét sem hagyta érintetlenül a hon-szeretet, kinek országa nem e világból való, a ki nem egy nemzetért, hanem az egész emberiségért munkált; maga a megváltó is keblében hordozta a hon-szeretetet, melyről minden szónál szebben beszélnek azok a könyvek, melyeket, hazájának szomorú jövődjére gondolva, a jeruzsálemi úton hullatott.

Meghozni az áldozatot az államnak, a protestáns egyház hogyan is vonakodhatott volna! Hiszen, a protestántizmus soha sem volt ellensége a liberális musznak, sőt éppen ennek levegőjében találja fel édes otthonát; a protestántizmus életereje éppen a liberális musban leli táplálékát, ennek kebelén jön egészségesebb lüktetésbe. Itt van az élet, a megmozdulás, itt az úrnak ama lelke, a hol van a szabadság. A protestántizmusnak itt az új korszak küszöbénél kezdődik igazi élete; most jutott el ama kies helyekhez, hol gyönyörű, szép mezőn élhet, és a hol kövér táplálékot nyerhet a megizmosodásra, megerősödéssre.

Az időknek teljessége elhozta a szabad állam mellé a szabad egyházat is.

Gyuljon föl hát és vessen világot messzire a liberális mus fáklyája. A mi szemünk hozzá van szokva a világosságához, a mi igénk eddig is ez volt: mint világosságnak fiai, úgy járjatok. A gyertyát is nem azért gyújtják meg, hogy elrejtésük véka alá, hanem, hogy a gyertyatartóra tegyék, és fényeljék mindeneknek, kik a házban vannak.

Hadd, hánykódjanak, forrongjanak az eszmék, mert csak úgy nyernek megtisztulást. A lélek mindeneket vizsgál, még istennek mélységeit is. A kiforrás processzusa nem csak megpróbálja a tömlőket, hanem eredményezi azt a tiszta igazságot, mely megmarad minden időkre. A protestántizmus nem olyan, hogy féltetni lehessen a for-

rongásoktól, mint az ó-tömlőt, hiszen, maga is forrongások, vizsgálódások harcából került ki diadalmasan.

Midőn a liberálizmus e szavakat kiáltja el: világosság és szabadság! a protestántizmus nem hogy megdöbbenne rá, sőt örül neki, mert hiszen a világosság és szabadság a protestántizmusnak életföltételei.

A világosság előttünk fénylik a jézusi evangéliumban; a vallás-szabadságot pedig meghozta az országos törvény. S ez nem az 1791-iki szabad vallás-gyakorlat alaptörvényének megújítása, nem is azon törzsből való hajtás, hanem attól különváló új alaptörvény, egészen más törzs, nagyobb, erőteljesebb amannál; ez a teljes vallás-szabadság a szó legtágabb, legnagyobb értelmében, mely még a felekezet-nélküliséget is megengedi.

Egyelőre úgy tűnhetnék föl, hogy a felekezet-nélküliség nem egyéb út-nyitásnál a vallástalanság előtt, és tápanyag-nyújtásnál az anarkhia számára; azonban, ezen aggasztó föltevésünket megdönti annak jól meggondolása, hogy az anarkhia nem nem a vallási szabadságban, hanem egészen más téren, anyagi érdekeket érintő társadalmi bajokban gyökerezik.

Mint hogy a történelem arra való, hogy a vallás egykoru az emberiséggel, ez eléggé bizonyítja azt, hogy a vallás az emberiségnek lelki szüksége, és így nem rettenek meg a szabadság ama messzire terjesztésétől sem, mely a felekezet-nélküliséget is megtűri; mert tudom, hogy vallás nélkül nem lehet el az ember, e nélkül idegenszerűnek tetszik előtte az élet; a világ sikamlós útain a magát isten nélkül, egyedülinek érző ember félne járni, vallásos érzület nélkül szive üres volna, hiányzanék kebléből az a bizalom-teljesség, mely föntartja a sors hirtelen jövő változásai között. A vallás-szabadság nem ronthatja el a vallásosságot, hiszen, eddig sem kényszerből ment az ember a templomba, hanem lelke benső sugalmából, s ezen benső sugalmat a szabadság hogyan vehetné el az embertől?

Biztat a remény, hogy az új korszak a vallásos életben nem súlyedést, hanem emelkedést fog előidézni. Ha az egyház világi tekintélyéből, külső látszatából veszít is az újításokkal, de ez még inkább fölébreszti a hívőkben a szükségszerű fentartási ösztönt. Az egyház fölött nem az elnyomatás fekete felhője sötétlik, hanem a szabadság napja ragyog föl a maga teljes fényében. Némelyek szeretik úgy definiálni a szabadságot, hogy az nem egyéb, mint önerejére bocsátás;

ezen esetben is, ha a szabadság magárahagyatást jelentene is az egyháznak, ez nagyobb ok lenne arra, és kiáltó szó, hogy tagjai annál melegebb buzgalommal siessenek segítségére, felkarolására. Nem várhatunk mástól, magunkból kell, hogy kiteljék minden, ennek tudata természetesen kelti föl az egyháztagnokban a fentartás munkájának erős ösztönét.

Új korszak küszöbén állunk. Vágyó tekintettel nézünk előre, várjuk azt a szent pillanatot, hogy a szabadság nemtője érintse meg szárnyával homlokunkat, hogy az érintés hozzon ihletésbe, s az ihletés emeljen föl, hogy közelségbe jussunk azzal, a mi nem földi, hanem égi; a hol a maga egész fonságában munkál az ige, az eszme; a hol a vallás igazi, szent misszióját végezheti zavartalanul.

Nincs miért félelemmel és aggodalommal gondolni az újításokra, mert az a rázkódás, a mi az átmeneteknél elmaradhatatlan, itt kis körü és hamar elmúló lesz. Az új intézmények behozása legfőleg csak anyagi károsodást okoz a papoknak, de a vallásnak kárára nem lesz, nem lehet. A házasság-kötésnél a szebb rész, a betetőzés munkája így is a pap kezében marad, övé a finis coronat opus; ő adja az egyház áldását az új házasságokra, kik frigyöknek megszentelését a vallásnál keresik. Mert életük e legszebb pontján szívök sugalma oda hívja őket, hogy isten nevében és isten nevével induljanak el az életnek útjára. Valami idegen-szerűnek, nem egészen bevégzettnek tetszenék az a frigykötés, melytől elmaradna az egyház áldása. Aztán meg, a polgári házasság nálunk amugy sem ütközik dogmába, vallásos érzelmünket nem sérti, mert nálunk a házasság nem szakramentum; csak az megkötés ténye megyen át a polgári hatósághoz, de az egyházi szertartás többi része megmarad így is.

A polgári anyakönyvezés behozatalával a keresztelés sem lesz kizökentve helyéből. Noha szabad valakinek egyik gyermekét egyik, másikat a másik, s a harmadikat a harmadik vallásban növelni, szóval, a hány gyermeke van, annyiféle pappal kereszteltetheti, de hát a vallás-választás eme szabadsága mellett is megmarad a keresztelés. S ezt ezután sem végezheti senki más, csak a pap. Ha valakit különcködési viszketege, vagy tán éppen felületessége arra vinne, hogy gyermekét ne kereszteltesse meg, alig hihető, hogy az ilyet a társadalom ne büntetné a maga törvénye szerint a legnagyobb büntetéssel, a megvetéssel. A vallástalan embert félelmesnek is tart-

ják Az olyan házba nem igen kívánczik be senki, a melyikből annak lakói ki akarják zárni az istent.

Fordulhatnak elő esetek arra, hogy kepefelhajtás idején kilépéssel fog fenyegetőzni egyik-másik, de ezek kilépése nem teszen számbavehető kárt, mert ezek amugy is olyanok voltak a gyülekezetben, mint a polyva a tisztabúza között. Jobb náluk nélkül, mint velők. Különb, a ki figyelt rá, tapasztalhatta, hogy a hallgatók java része mily szivességgel, mondhatni, benső örömmel adja a képét, s ez a képés a jobbak részéről olyannak tekinthető, mintha az egy évenként megmegújuló kapcsolat lenne pap és hallgatók között, s mi lehetne édesebb jutalom a papra nézve ilyenkor, mint a jószívüségű ságú arcok látása.

Aztán meg, a felekezet-nélküli állapotot alig ha ki tudná tartani sokáig egy is, mert arról a sivár pusztáról, melynek egyetlen oázisa csak az a remény, hogy menekülni lehet róla, ezen pusztáról lelkének kiolthatatlan szomja visszavonná az élet vizének forrásához.

A mi azt illeti, hogy a felvilágosodás kárt teszen a vallásban, arra határozott nemmel felelünk. Tudomány és vallás nem jönnek ellentétbe soha, külön tere, külön missziója van mind kétőnek. A tudomány az észé, a vallás a szívé. A tudomány elvont tételei soha sem képesek, ki-elégíteni a szív szükségét. A tudomány a vallást nem gyengíti, hanem inkább erősíti; nem elrontja, sőt inkább tökéletesíti. Annál tisztább valamely vallás, minél inkább be van hintve a felvilágosodás fényével. Éppen ezért van jövője a protestántizmusnak, mert a világosodás fákláját tartja magasra. A mit ő hangoztat, a mire ő törekszik, az: lélek és igazság. Legyen bármilyen világias a világ, de az eszményi utáni vágyat nem tudja kiölni a szivekből; magasodjék bármily nagyra az ember, de a függés érzete mégis megmarad keblében.

Az új intézmények behozatalával, a pap felszabadul azon soknemű ingyenes munka alól, melylyel az állam közegei elárasztották, nem lesz a különböző hivatalnokok fizetetlen bürokratája, hanem hivatásának élő és teendőiben senki által nem zavart pap a szó legnemesebb értelmében. Erejének összegét szétforgácsolás nélkül szentelheti a hitélet fejlesztésére.

A dolog mélyére tekintve, sehogy sem igazolható azon sokfelől hangoztatott föltevés, hogy az új intézmények behozatala után a papok teendői megsaporodnának, mert hivatala körében semmi olyan munka nem nehezül a papra újab-

ban, a mit eddig is tennie, ne kellett volna. A valódi pap eddig sem úgy munkált az úr szőlőjében, hogy csak magának használt volna vele. A valódi pap eddig is azon igyekezett, hogy a sziveket fölmelegítse, s a vallás iránt való érdeklődést ébren tartsa. A valódi pap eddig is tudta, hogy közelségben kell tartani magát hallgatóival, hogy azoknak szívéhez kell közel lépnie; azt is tudta és tette is, hogy az iskolában kell kezébe venni a gyermek-szívet, s a hit meggyökereztetésének műveletét mindjárt ott elkezdni. Mig a szív fogékony, addig kell beleoltogatni a vallásosságot. Áron is megvegyétek a jó alkalmatosságot. Az iskola az a hely, hol a papnak épp oly buzgósággal kell forgolódnia, mint a templomban. A gyermekek a jövő bizományosai, náluk kell letenni azokat a kincseket, melyeket majd értékesíthetnek a férfikor erejével, bátorságával. Eddig is mind teendői voltak ezek a papnak azon sok egyebek mellett, melyekre elhívja a prudentia pastoralis. Kicsi helyre le sem lehet irni, hogy a papnak mennyi mindenre ki kell terjeszteni figyelmét, munkásságát. Szorgoskodni a gyülekezet lelki gondozásában, vezetésében, szaporításában: ezek eddig is a pap munkakörébe tartoztak, s nem az új intézmények állították elé. Azonban, a gyülekezetek szaporítására való törekvés ez után sem mehet odáig, hogy a pap levett kappal futkosson az emberek után, kérvén, hogy légy az én hivem! Ennél egyébben van a taggyűjtés ereje, a mely nem letörpítést, hanem emelkedést szerez a papnak.

A polgári házasságtól egyelőre magam is tartottam, noha annak eszményét magasztosnak, szükségesnek ismertem már csak azért is, hogy az emberiség nem protestáns része felszabaduljon a házasságbeli el nem válhatás nyüge alól. De félttem, hogy gyakorlati kivitele rossz hatással lesz a gyengébbeknél a vallásosságra nézve. De jól belé gondolás után, aggodalmam eloszlott.

És így, a mint jobban meg jobban közeledik felém, annál inkább megbarátkoztam vele. Nem mondom, hogy eljöttek a szelek, megütöttek a házban, de nem romlott el az; mert nem a szelek jöttek el, hogy rontsanak, hanem a megújulás ébresztő fuvalmai, hogy előhosszák az új tavaszt. Mint protestáns pap egészen jól érzem magamat az új korszak küszöbénél, mert egy dúsabb hajtású és szebben virágzó mező áll képzeletem előtt.

A megveszekedett szomszéd,

vagy,

a plébános úr haragszik.

A római kath. klérust kezdi elhagyni józan higadtsága. Nem csak felekezeti, de minden emberi türelmessége cserben hagyta. Már nem elégszenek meg azal, hogy a dogma füstölgő gyertyabelét körömszakadtig szoritják ujjai között; több az, a mit tőlük a hamisítatlan hárompróbás katolikus érzület követel. Eddig rendesen beérték az alkusz szerepével. Csak addig szoritották a strófot, míg azt megengedte az egyházi külső érdek, s a hagyományos római eszély. Ennek előtte még a dogma is nyúlt, mint az elasztikum, most már a plébános úr azokra is mind anathémát mondott, a miket máj időben mivelte egyéniség nem szokott otthon feledni.

A mérsékletet, méltányosságot, a humánus eljárást, a társadalmi illemt a plébános úr a parokhiáról vitézül kirugta.

Természetes, hogy ilyen hősi cselekedet után, a szomszédokkal nehéz, jó viszonyban meglegni.

A plébános úr először is felmondta a barátságot nekünk. Kutya-barátság volt, hát nem volt nagy kár érte, de hogy mindkettőnknek, s a közügynek is haszna volt belőle s a keresztyén szeretettel is inkább megegyezett, nem tagadható.

Aztán, másodsor, felmondta a plébános úr a barátságot egy másik szomszédnak, a magyar államnak. Ez egy kicsit nagy merészség is volt. Hej, pedig sok jó pecsenyét evett ő ennek az úrnak az asztalánál. Hanem, egyszer csak kedve kerekedett, s kezdette semmibe venni a házi rendet. Állam uram nekem nem parancsol. S most, hogy aztán az állam éppen a napokban azt mondta: jól van, édes barátom, s azzal nyomban kirakta a szűrét, e miatt plébános uramat úgy elönté a düh, s az epe, hogy félt, még gyújtogatásra is ráviszi a rosz lélek.

Mig ezek történtek, az alatt jött egy nagy temetés. Temetés, a minőt a világ nem látott soha. Egy nemzet könnyei omoltak, mint a zápor; a jajkiáltás fölverte a paloták álmát, s a pásztorok hajlékának nyugalmát. Ebben a nagy sírásban és jajgatásban a sziklaktól le a tengerig egy ember nem sirt: a plébános úr. Mikor a magyar jajaival betöltötte Európát, s zörgetett a templom-ajtókon, mert imádkozni vágyott: a plébános úr bezárta a templomot, s nem imádkozott. A kinek koporsója előtt «eltemetett királyok árnyékai» is tisztességet tőnek, annak hamvainál a plébános úr tiszteletet nem tett. Hanem, mikor a szent hamvakat egy mérhetetlen ember-áradás kivitte a temetőbe, s letette a sirba, akkor a plébános úr is titkon, senkitől nem láttatva, kiosont a sirdombok közé, s ott egy gödröcskét kaparva, bele tette azt a karkárdát, azt a szinehagyott nemzetiszín csokrot, a mit valamikor honfi-lángban odatűzött a szive fölé.

A nemzeti érzülettel való barátkozását ő így tette a sirba.

De, a katolikus pap ezzel még nem jutott a végére annak az útnak, a melyen elindult. Még mindig vannak, a kiknek felmondjon. Ott vannak a katolikus hívek. Nagyon sokan nem állanak az oldala mellett, de még mindig erdő. A kath. pap így gondolkozik: a mig

ez az erdő meg nem mozdul, addig nyugton alszom. És én, kit egészen körülvesz ez az új katolikus világ, napról-napra szemtanuja lehetek annak a processusnak, a mely a kath. hívő közönséget ellentétbe sodorja saját papjaival. A plébános úr eddig adott valamit arra, hogy híveivel fentartsa a jó viszonyt, s főleg az úri közönséggel szemben tett engedményeket. Elment ugyan eddig is tetőtetejéig a hegynek, de a közvélemény, józanság, tapintat mégis visszatartották, hogy egészen a «hegy mögé» leereszkedjék. Most, hogy ajtót nyitott a fönebbi humánus tanácsadóknak, csökönös merevségéből ki nem mozdíthatja semmi. A ki gyermekét a törvény szerint keresztelteti, annak a katolikusnak a plébános úr többé nem köszön; a mely ház a protestáns papot szívesen látja, azt a plébános úr nem szenteli meg vízkereszt ünnepén; a kik reverszálist nem adnak, azokat a küszöbrül esketi dohányszín kabátban. Nem hirdet, nem temet, nem miséz, nem harangoztat, minden társadalmi mozgalomtúl félreáll, mihelyt a dolog valami más felekezettel összefügg.

Legelőkelőbb és legbuzgóbb hívei, a kik eddig mindig vele éltek, hagyják ott ily eseteknél a haragos plébános urat, s intézik ügyeiket a protestáns papnál. S hány jó katolikus szívben támad fel ilyenkor az a keserű érzés a mely Ofelia temetésén megnyilatkozott:

..Tudd meg, durva pap,
Szolgáló angyal lesz húgom,
Midőn te ott len üvöltesz!

S ha a kath. közönségben mind gyakoribbá lesz ez a laertes elkeseredettség, másfelől a plébános úr sorában is van valami machbeti tragikum.

Hát, nem látja az idők jelenségeit; hát vak? Hát, nem látja, hogy a birnámi erdő megindult Dunsinán felé.

Nem látja be, hogy midőn már mindenkivel meghasonlott: velünk, állammal, nemzettel, övéivel, még a királylyal is, ideje, hogy önnön magával meghasonlásba jöjjön, tulajdon magával szakítson, s kezdjen új életet, mert mi nem kívánjuk senkinek, még ellenségünknek sem halálát, hanem: hogy megtérjen, és éljen.

Az egyházmegyéből.

A széki egyházmegyéből.

(Vége.)

Hasonló elismeréssel, az ügy iránti szeretet és a kötelesség pontos teljesítéséből származó tisztelettel hallgatta meg közgyűlésünk Péter Antal, jegyző aának az egyházmegyei tanács múlt évi működéséről szóló s az aprólékos-ságig menő részletességgel összeállított jelentését is.

Ezen jelentésből kitűnik, hogy az egyházmegyei tanács a múlt év hosszú időszakában tartott közgyűlés óta hat ülésen foglalkozott a hatáskörébe tartozó ügyekkel, s ezen üléseiben összesen 122 ügydarabot intézett el, vagyis 69 darabbal kevesebbet a megelőző évihez képest.

Ez apadás lelkész aai. önálló eljárásának tulajdonítható, kik csak kikerülhetetlen esetekben szaporítják az esperes és egyházmegyei tanács amugy is bokros teendőit.

Augusztusi, tehát első ülésében, kezdi a jegyzői jelentés, tárgyalta egyházmegyei tanácsunk az Ig.-Tanácsnak azon leiratát, melyben a gyámintézeti új Alapszabály-Tervezeten tett ig.-tanácsi módosításoknak szövegbe igtatását s az így kiegészített munkálatoknak visszaterjesztését rendelte el.

Egyházmegyei tanácsunk tudatával bir annak, hogy ezen ügy kizárólag a gyámintézeti közgyűlés hatáskörébe tartozik, mindazonáltal, tekintetbe véve egyfelől, hogy a részvényesek közgyűlésének időközben való összejövetele sok nehézséggel jár, az elhalasztás pedig egy egész évi idővesztést von maga után; tekintetbe véve másfelől azt is, hogy az igazg.-tanácsi módosítások az alapszabálynak inkább külső formáját, mint belső tartalmát érintik: magáévá tette esperes aa. javaslatát, hogy a tanács a részvényesek közgyűlése nevében és utólagos jóváhagyásának reményében, a módosításokat fogadja el, iktassa szövegbe, s az így kiegészített alapszabályokat terjessze megerősítés alá.

Majd, következő ülésében, a különböző alapokból segélyezésre ajánlottak

a) Az országos közalaphoz: Gyeke, Keszű, Kis-Iklód, Szamosujvár és Noszoly egyházközségek; a lelkészek és tanítók közül: Gáspár János, Gáspár Sámuel, és Lörinci Gábor, aai.

b) Az állami segélyre a kuduai egyház, a hatházi és szováti tanító.

c) A Baldácsi-alapra: Gáspár Sámuel, lelkész.

Folyó évi januári ülésén két egyháznak 1892-ről utólagosan beadott számadása, s több egyházközségnek a folyó évre vonatkozó költség-előirányzata intéztetett el, sat. sat.

Feleslegesnek tartjuk, az elintézett ügydarabok mindegyikét e helyen elősorolni, részint, mivel csak helyi érdekűek, részint, mert egynémelyike az esperesi jelentésben amúgy is ismertetett, csak még azt jegyezzük meg, hogy közgyűlésünk a tanácsnak kitartó munkásságáért, s jegyző aának a sok fáradtságot igénylő munka precíz elvégzéseért, s a bemutatott jegyzőkönyvek szabatos vezetéseért köszönetét nyilvánította.

Tárgysorozat rendjén Simon Zsigmond, tanügyi előadó olvasta fel a felekezeti iskolák állásáról, s azok tanulóinak, tanköteleseinek mennyiségéről szóló, gondosan összeállított jelentését, melyet közgyűlésünk azon kéréssel vett tudomásul, hogy a mennyiben lehet, tanügyi előadó aa. az egyes iskolákat folytatólag meglátogatni, sziveskedjék, mert csak ez uton szerezhetni a tényeknek megfelelő adatokat, s érvényesíthetni felekezeti iskoláink fejlődésének érdekében a szerzett tapasztalatokat.

Majd, megbízatása értelmében, Vásárhelyi Boldizsár, aa. mutatta be az országos evang. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézetnek tervezetere vonatkozó munkálatát. (Lásd: lapunk 28-ik számában. Szerk.)

Miután ugyancsak V. B. bemutatta az országos közalap 1893-ik évi illetékekről s azok beszolgáltatásáról készített kimutatását, mely szerint a bevétel 482 frt. s a kiadás ugyanannyi, hátrálék nincs, a járulékokban apadás nem mutatkozott, s a közgyűlés azt tudomásul véve, kezelő aának köszönetet mondott: olvastatott Gyárfás Albert, pénztáros aa. az egyházmegyei házi pénztár 1892. és 93-ik évi állásáról elkészített, s helybehagyó tudomásul vett számadása, mely 556 frt. 42 kr. készletet mutat fel.

A tárgysorozat utolsó előtti pontja Kiss Sándor aa. amaz ismételt kérése volt, hogy a nyomtatványok kezelése alól mentessék fel.

Kérésének hely adatott s köszönettel fogadtatott Ujvári József, közügyigazgató s számvevő aának a nyomtatványok kezelésére szives készséggel tett vállalkozása.

Végül, Gyárfás Albert aa. vonatkozással az esperesi jelentésre, a következő határozattá emelt indítványt teszi.

«Felkéretik nagytiszt. esperes aa. hogy körlevélben hívja fel az egyházmegye lelkészi karát, hogy nyugtáikat pontosan és a maga idejében küldjék be. Együttal a hozzájuk intézett hivatalos megkeresésekre azonnal válaszoljanak; továbbá, az évi fizetendőségeket pontosan küldjék be. Ellen esetben, a mulasztók rendbirsággal, ismétlés esetén, fegyelmi úton fognak megbüntettetni.»

Ezzel a tárgysorozat ki lévén merülve, esperes aa. megköszönve a tagok szives megjelenését, a gyűlést bezárta, gróf Bánffy György főgondnok ő méltósága pedig a szokott helyre ebédre hívta meg.

A főgondnok ő méltósága szivességéből gazdag ebédre várta a közgyűlés tagjaira, s talán jeleznünk sem kellene, hogy a szebbnél szebb toasztok egymást érték.

A toasztok majdnem szakadatlan láncolatát gr. Bánffy György ő méltósága kezdte meg, midőn a harmadik fogásnál fölkel, s rövid visszapillantást vetve Szász Domokos, főtiszt. püspökünk eredményekben felette gazdag működési idejére, őt, mint a jelenlegi vajudó idők talpra esett emberét, erdélyi ref. anyaszentegyházunk kimagasló alakját, vezérférfiát s főleg, mint a Kolozsvártt felállítandó theol. akadémia évtizedeken által lankadatlan buzgalmu alkotóját, általános tetszéssel fogadott köszöntőjében éltette.

És mi, ez egyházmegye lelkészi kara, kik majdnem mindnyájan a nagy-enyedi Bethlen-főtanodában végeztünk, s jobbadán annak emlíni nőttünk fel, inter pocula, elgondolkoztunk a nemes gróf által mondottak felett: hogy, vajjon, nem követtünk-e el az enyedi tanoda ellen hűtlenséget, midőn azt éltettük, kinek lankadatlan erő kifejtése a kolozsvári theol. akadémia felállítását és az enyedi megszűnését eredményezi? Mert, hogy megszűnik, az kétséget nem szenved.

De, az érzelmekre nem tekintő józan ész gyorsan eloszlatta kételyünket, s meggyőzött affelől, hogy erdélyi ref. anyaszentegyházunk jövő érdeke multhatatlanul megköveteli ez áldozatot. Miért? Ennek bővebb kifejtése túl haladná célunkat, de meg ma már nem is szükséges.

Örömmel adóztunk hát »éljen«-nel főtiszt. püspökünknek, sőt tiszteletünk, szeretetünk s ragaszkodásunk eme kifejezéseit azonnal meg is sürgönyöztük.

Az eszmecserének szakadatlan, de újólag komolyabb láncolatát folytatandók d. u. 4 órakor Papi-Értekezletre gyűltünk össze.

Megvitatott első sorban d. e. szónok, Péterfi Károly aa. beszéde alaki, tartalmi szempontból, s néhány megjegyzés tétetett szónok előadására, arc-játékára, kézmozdulataira.

Ezt követőleg, minthogy az értekező, előre nem látott akadály miatt megjelenésében gátolva volt, több nemű gyakorlati kérdés vitatott meg, s határozatba ment, hogy esperes aa. mint értekezletünk elnöke, ha a kiszabott időig egynél több értekező nem jelentkeznék, tetszése szerint hívjon fel egy másodikat, hogy értekezletünk, egyiknek esetleges elmaradása esetén, ne legyen kénytelen egy előre elkészített, célszerűen kidolgozott értekezést nékülözni, valamint az is, hogy az isteni-tisztelet tartására esetről-esetre kijelölt szónok beszéde előre elkészített bírálat tárgyát képezze.

Még esperes aa. hívta fel értekezletünk figyelmét a Sárospatakon megjelenő s elismerésre méltóan munkálkodó »Óralló« című protestáns szellemű politikai lapra.

Értekezletünk ama nézetének adott egyhangulag kifejezést, hogy ha nevezett lap azonnal napi lappá lenne, (most hetenkint háromszor jelenik meg), fennakadása minden kétséget kizárólag biztosítva lenne, és pedig azért, mert azon esetben nem hozna már az előtt napokkal ismert dolgokat s mindnyájunk szükségét kielégítené, illetve, más politikai lap helyét is pótolná; míg így, bár lelkünk mélyéből óhajtjuk

fenmaradását, más politikai lap járatása is szükséges lévén, azt szegénységünknel fogva alig-alig járathatjuk.

Nyolc óra volt, midőn eloszlottunk azon elhatározással, hogy ha isten éltet és egészségünknek kedvez, az özszejövetel örömeitől jövőbe sem fosztjuk meg magunkat.

Nemes Ferenc,
ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

I.

(Kovácsnai Péter, püspök és Csengeri István levelei válóperben, Teleki Mihályhoz, 1668.)

I.

Igazgassa az ur a kgd járását amaz egyenes ösvényen!

N. K. Uram! a kgd levelét alázatossággal vettem, terhes kérdését értem. Ha ő kglmek megesküdték, hitszegés nélkül bajos egymás mellől elmenniük. Én arról az ország decretumát egy néhányszor olvasám, de a hitet ember kárával is tartozik megállani; ha pedig még hitlés ő kglmek között nincsen, annak útja s módja szerint elmehetnek ő kglmek egymás mellől. Én pedig ily sok szem, fül és itélet eleibe kiterjedő casust, mely (rebus sic stantibus) nem egy embert illet, determinálja Isten. Egyébként, jó szívvel kész vagyok, a mire érkezem, szolgálni. Ha továbbra menyen a dolog, arról való pecsétes levelünkct inclusában nem árt ide küldeni, sub rosa lévén. Ezek után Isten jóvolta maradjon Uram kglde! Kolosvár, 1668. die 15. Aug. Kgdnek szive szerint szolgál, Kovácsnai Péter, mpr.

P. S. Nagy dolog az, ha miben meg nem nyugtathatja ember lalkiismeretét. Rom. XIV. 1. 1. kor 9 et 10.

II.

Kegyelem az urtól és teljes áldomás adassék uram kglmednek s kedvesseinek!

Mostan is nagy alázatossággal veszem uram kgd levelét. Ugy látom, az egész dolog csak a hiten forog itt. De én édes komám uram, azzal, hogy püspökké tétettem, semmiben nem érzem Istennek nagyobb kegyelmét rajtam, mint azelőtt. Sőt azelőtt többre érkeztem, az Isten beszéditől pedig távozni, nem szándékozom. Micsoda vigasztalására lehetne ő kglmeknek, az ifiaknak s a kiket illet, a casus, azoknak is micsoda könnyebségére, ha én per hoc, hogy püspök vagyok (képes dolog) determinálni is? Kgdltől várnék én egyiktől jó reám vigyázatot, ha magamat valamibe én praecipitálni kezdeném is. Ab immaturo consilio defende nos domine! Hanem vagy a közelebből megeső generális sinodusunkat kell reá megvárni, hogy én sub rosa a nagyobb értelműekkel eligazítsam! Vagy azt nem várhatja a dolog, kgd uram írja meg Csengeri (Lásd a Csengeri választát alább ez ügyben aug. 23. és 28-án írt két levelét.) és Debreceni uramnak kérdőben posta által és Tofeus uramnak is vegye értelmét s mindenik irását küldje hozzám ratiojokkal öszve s én is a mire érkezem mától fogvást, érte leszek. De magam neve alatt a dolgot csak ki nem adom, mert sok egyenetlen elmék vannak Erdélyben s temere sem javallom ő kglmeknek dolgokban elő menjenek. Udvarhoz elmennék uram, de ló és szekér hijával vagyok, mostan fejemen járnék, sem találnék. Én a brassai dolog

végett mennék uram Udvarhoz, de kgltek nélkül abban is mit remélhetek? Kolosváron, 1668. die 17. aug. kgdnek és a Kristusnak egyigyü szolgálja, Kovácsnai Péter, mpr.

Cim: Tekintetes Nemzetes Széki Teleki Mihály Uramnak, ő kglmének, nekem jóakaró becsületes Komám uramnak, patronusomnak.

Eredetijök a Teleki levéltárban, 471. sz. a.

II.

Csengeri István, fogarasi pap, 1668. július 2-től fogva enyedi pap és tanár s esperes levelei Teleki Mihályhoz, Szentpáliné válóperében 1668.

I.

Istentől kegyelmet és békességet kívánok kgdnek uram és kegyelmedéinek!

A mint a minapi kgd levelében irt dolog miatt megbusultam és szomorodtam volt, mind a kgd méltatlan megbusulását, mind pedig Décsei Uram jövődöbéli böcstelenségét és kárát (melyet maga gondolatlanságával szerzett volna magának, ha elébbeni elméjében megállott volna) az ő kglme miatt ez iránt az egész ministeriumra következhető kisebbséget megfontolván: azért annál inkább meg újjulék agyamban is, értvén a kgd mostani leveléből a dolognak kgd kedve szerint való megfordulását. Én kgd parancsolatja szerint immár Tofeus urammal ő kglmével beszélgettem vala és kgd számára megis egyeztünk vala, egy becsületes atyafin kgd szolgálatjára. De mivel Istentől másképpen volt rendelve, legyen ugy, kgd uram énnékem ezután is parancsoljon és valamikor tudok s lehetséges tölem, tiszta szívvel nagy örömet igyekezem kgdnek szolgálnom. Fogarasban, 1668. 29. martii.

Kgdnek együgyű igaz jóakarója, Csengeri István, mpr.

II.

Istentől minden áldást kívánok kgdnek uram és a kegyelmedéinek.

Kgd levelét becsülettel vettem, kívánság szerint Debreceni urammal ő kglmével beszélgettünk a dolog felől menten, a mennyire az ur lelke segite az itéletben bennünket és jó lelkiismerettel abban állánk meg, hogy a Separatio Szentírás szerint még nem lehet. Oka:

1. Mert Sz. irás szerint meglévén a házasságbeli köteleesség a személyek között és semmi vétek e szerint nem lévén benne, meg kell vallanunk, hogy Isten kötötte őket egybe; a mit az Isten pedig összekötött, annak elválasztását tilalmazza a Krisztus. Máté XIX. 6.

2. Mert nyilvánvaló dolog, hogy a személyek összeküvése Szentírás szerint lett és van mind a dologban, mind a magok egyezésén, mind pedig szülejek cselekedetire nézve: az igaz és Szentírás szerint való esküvést pedig

III. S. MEGRENDELÉSI A NEMZETI ISKOLA SZAKMIVÉLTÁSA, Budapest.

== **Előfizetési felhívás.** 1888-ban kiadott egyházi beszédeim mind a szakbírálat, mind tisztelt lelkészársaim részéről kedvező fogadtatásban részesülvén: bátorságot veszek magamnak, azóta irt predikációimból «Vegyes egyházi beszédek» cím alatt egy újabb kötetet közrebocsátani. E második kötet tartalmazni fog: négy ünnepi, négy közönséges, négy időszaki, egy bűnbánati, két gyermek-istentiszteleti, és négy különféle alkalomra irt, összesen tizenkilenc eredeti egyházi beszédet, melyeket felfogás, nyelv és kidolgozás tekintetében ugyanaz a nemesebb értelemben vett népszerűség jellemmez, a melyre már korábban kiadott predikációimban is törekedtem. Ha tisztelt lelkészársaim, a első kötet után ítélve, úgy gondolják, hogy ezek a szerény tehetséggel bár, de odaadó kedvvel és műgonddal irt dolgozataim a sajtó alá bocsátásra és pártolásukra érdemesek: küldjék az előfizetési pénzt, 1 frt. 20 krt. szeptember hó utoljáig hozzám, Sárkereszturra (posta helyben, Fehérmegyében). Előjegyzést

jelentendő kötet utóvetelenei fog az meloknek megküldeni. Gyűjtőknek tiz egyszerre beküldött előfizető után a szokásos tiszteletpéldánnyal örömet szolgálók. Léva y Lajos, ev. református lelkész.

== **Értesítés.** Szándékom volt, nyomtatásban meg nem jelent egyházi beszédeimet közhasználatra bocsátani, kiadni. E végett, f. évi március hó 15-en előfizetési felhívást bocsátottam ki, abban a reményben, hogy t. lelkészársaim támogatásukkal lehetővé teszik szándékom megvalósítását. E reményemben, sajnos, csalódtam, mert összesen 64 megrendelő jelentkezett. Minthogy pedig a megrendelők ily csekély száma mellett vállalatom jelentős anyagi áldozatot kívánna, mire ez idő szerint képes nem vagyok, beszédeim kiadását jobb időkre vagyok kénytelen halasztani. Midőn erről t. megrendelőimet, hálás köszönetem nyilvánításával, értesitem, tudomásukra hozom azon t. barátainak, kik az előfizetési díjt megküldték volt, hogy pénzüket f. évi szept. 10-ig vissza fogom küldeni. Balászfalva, 1894. aug. 22. Csere szny és Ödön, ev. ref. körlelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2444—1894.

KÖRLEVÉL,

*valamennyi erdélyi evang. református kollegium
m. tt. Előljáráóságának.*

Mihez tartás és további eljárás végett tudatjuk a vallás-és közokt. m. kir. miniszter f. é. augusztus 17-én, 40.601 sz. a. kelt következő intézményét:

»Felkérem a főtiszt. egyházi főhatóságot, méltóztassék a felekezeti főhatósága alatt álló középiskolák igazgatóit sürgősen figyelmeztetni, hogy a bekövetkező tanév elején a tanulók felvételénél az 1883. évi XXX. törvénycikk 17. §-át szigoruan tartsák szem előtt.

Mindazonáltal, oly osztályoknál, melyeknél a tanterem területe a 60 négyszög métert meghaladja, megengedem, hogy a felveendő tanulók száma a törvényes maximalis számot még 8-cal meghaladhassa.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. auguszt. 26.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes

2412—1894.

FELHÍVÁS,

mindenik ref. egyházmegye nt. Espereséhez, mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség tt. Tanácsához és mindenik ref. kollegium m. tt. Előljáráóságához.

A f. é. március 29. ápril. 1. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvei szétküldetvén, felhívjuk t. Címet, hogy azok árába, darabját 90 krral számítva, az alább kiténtetett összegeket egyházkerületünk pénztári hivatalába f. évi október hó 31-ig felküldeni sziveskedjenek.

1. Vajda-hunyadi egyházmegye esperese 25 péld. után 21 frt. 60 kr. 2. Gyulafehérvári 13 péld. 10 frt. 80 kr. 3. N.-enyedi 36 péld. 31 frt. 50 kr. 4. Kolosvári 4 péld. 2 frt. 70 kr. 5. Kolozs-kalotai 38 péld. 33 frt. 30 kr. 6. Sz.-szolnoki 64 (2 ingyen) péld. 55 frt. 80 kr. 7. Deési 24 péld. 20 frt. 70 kr. 8. Széki 42 péld. 36 frt. 90 kr. 9. N.-sajói 14 péld. 11 frt. 70 kr. 10. Görgényi 33 péld. 28 frt. 80 kr. 11. Marosi 65 péld. 57 frt. 60 kr. 12. Küllői 37 péld. 32 frt. 40 kr. 13. N.-szebeni 16 péld. 13 frt. 50 kr. 14. Udvarhelyi 51 péld. 45 frt. 15. Erdővidéki 14 péld. 11 frt. 70 kr. 16. Sepsii 38 péld. 33 frt. 30 kr. 17. Orbai 12 péld. 9 frt. 90 kr. 18. Kézdi 15 péld. 12 frt. 60 kr. 19. Missiói 2 péld. 90 kr. 20. A deési egyházközségtől 2 péld. 1 frt. 80 kr. 21. A fogarasi egyházközségtől 1 péld. 90 kr. 22. Az illyefalvi egyházközségtől 1 péld. 90 kr. 23. A k.-vásárhelyi egyházközségtől 2 péld. 1 frt. 80 kr. 24. A m.-vásárhelyi egyházközségtől 3 péld. 2 frt. 70 kr. 25. A n.-enyedi egyházközségtől 2 péld. 1 frt.

80 kr. 26. A sepsiszentgyörgyi egyházközségtől péld. 1 frt. 80 kr. 27. A szászvárosi egyházközségtől péld. 1 frt. 80 kr. 28. A sz.-udvarhelyi egyházközségtől 2 péld. 1 frt. 80 kr. 29. A nagy-nyedi kollegium 2 péld. 1 frt. 80 kr. 30. A többi 6 kollegium 1—1 péld. egyenkint 90 kr.

Megjegyezzük, hogy az egyházmegyei levéltárak számára küldött ingyen példányok számításon kívül hagytak. Egyidejűleg, felhívjuk t. Címet, hogy a jegyzőkönyv megjelenéséről az egyházi közügyek iránt érdeklődőket értesíteni, sziveskedjenek, hogy megrendeléseiket mielőbb megtehessek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. augusztus 25-én.

Bodor Antal,
h. titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1009—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a deési egyházmegyebe kebelezett magyar-nyagy-sombori egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes új lakás, mellék-épülettel és kerttel, egyházközségi becslés szerint, 369 frt. 18 kr. értékű kepe, kánonika-porcio és készpénz haszonélvezete, melyből 277 frt. 29 kr. dézma-kamat, 34 hold tagosított kánonika-porcio kataszt. jövedelme 51 frt. 29 krra van számítva.

Pályázati határnap: folyó évi szeptember 30. Folyamodványok nt. Pap István, esperes aához, S.-M.-Berkeszre, u. p. Nagy-Somkút, küldendők.

Koloszvárt, 1894. aug. 24-én.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1010—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-sajói egyházmegyebe kebelezett szász-mátéi kántor-organistatanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és veteményes kerttel. Egyházközségi becslés szerint, 264 forint 43 kr. fizetés, melyből 54 frt. 43 kr. pénz, a többi a néptől járó kepe és kánonika-porcio haszonélvezete. Mely fizetés a törvény által megállapított 300 frt. minimumra első sorban fog felemeltetni az áll. segélylyel; ez ügyben a tárgyalásra a határidő ki is van tűzve a megyei kir. tanfelügyelő ur által.

Folyamodványok f. évi szeptember 15-éig, nt. Musnai Károly, esperes aához küldendők, Szász-Czegőbe, u. p. Kerlés. Kolozsvárt, 1894. aug. 24.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó **Szász Gerő.**